1919
1959

40 METŲ LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGAI

KARYS

1959
RUGPJŪTIS - RUGSĖJAS
— SEPTEMBER

KARYS

1 9 5 9
Nr. 7 (1353)

Redaktorius Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas Stasys Butkus

Kalbinę dalį redaguoja Kazys Kepalas

Dailiosios literatūros dalį redaguoja Vincas Jonikas

Administratorius Leonas Bileris

*

Leidžia L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,
Justinas Liaukus — Karinės Žinios.
V. A. Mantautas — Tremties Trimitas
Kunigunda Kodatienė--Šaulė Tremtyje

TURINYS

Lietuviai šauliai tremtyje—Čikagoje ..... Viršelis
B. Brazdžionis — Šaukiu Aš Tautą 193
Marių Žuvėdra — Šventasis Kazimieras 194
K. M. J. Šarūnas — Antrąjį pasaulinį karą Prancūzija pralaimėjo 1936 m. 201
S. Butkus — Augino Tėvas Savanorį 203
J. B. — Prieš 26 metus 205

TREMTIES TRIMITAS
R. Skipitis — Lietuvos šaulių S-ga ir V. Putvinskis 207
V. Putvinskis — Kelias į Nepriklausomybę 215
Sveikinimai L. Š. S-gos 40 metų sukakčiai 216
A. Valatkaitis — V. Putvys iš arti 219
P. Saladžius — Apie Lietuvos šauliškumą 225
Šaulė Tremtyje 229
S. Putvytė-Mantautienė — Šaulių moterų stovyklas Palangoje prisiminus 231
K r o n i k a 238

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Blumas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių Žuvėdra, Nėlė Mazalaitė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rcklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšanas, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart. Cieminis, Rochester, N. Y. Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr. Jonas Citulis, Cleveland, Ohio. Vladas Rušas, Toronto, Canada. V. Šalkūnas, Australija. Markus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brockton, Mass.--A. Mantautas,
Chicago, Ill.—J. Karvelis. "Margiriai", J. Memėnas, K. Rožanskas.
Cleveland, Ohio—V. Ročiūnas,
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas.
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokos,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius, A. Sabalis,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis;
Montreal, Que.—"Parish Library",

ANGLIJOJE:

J. Bružinskas, 46 Springcliffe, Bradford 8, Yorks.
"Dainora", 49 Thornton Ave. London, West 4, Great Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis. 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 72 Canterbury Rd., Canterbury, Suburb, NSW

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Seminario Salesiano Altamira, Caracas.

THE WARRIOR, magazine for the veterans. of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523533 1

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲMĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1354) RUGPJŪTIS - RUGSĖJAS - SEPTEMBER 1959

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

ŠAUKIU AŠ TAUTĄ

Šaukiu aš tautą GPU užguitą
Ir blaškomą, it rudenio lapus,
Į naują vieškelį, į naują buitį,
Kur niekad šiaurūs vėjai neužpūs.

Šaukiu lietuvį burtis prie lietuvio
Ir gyvą širdį prie gyvos širdies,
Kad tamsiame vidurnakty nežuvę
Pakiltų rytmečiui gyventi ir žydėt.

Iš sutemų, iš prieblandų išeikit,
Uždekit naują ugnį širdyse,
Vergams palikit vargo naktį klaikią! —
Šaukiu aš, jūsų protėvių dvasia.

Šaukiu aš tautą, žemės pėdoj gyvą
Ir vyturėlio rytmečio maldoj
Ir žydinčią, kaip žydinčių alyvų
Papyvesio sodybose žiedai.

Šaukiu pavasario pilkų vagų artoją —
Tegu lig saulės kyla jo daina!
Tegu laukai, tegu miškai kartoja:
Gana tulžies, gana mirties, gana! . . .

Šaukiu aš darbo rankų milijonus
Įsupt naujam darbymečiui varpus,
Į naujo džiaugsmo klėtis, naujo darbo kluonus,
Ne kalinio namus, ne liūnus, ne kapus.

Šaukiu vardu aš jūsų vargo žemės,
Balsu piliakalnių, ir pievų, ir miškų —
Nekeršykit, kad keršto kraujo dėmės
Nekristų prakeiksmu ant jūs vaikų vaikų.

Šaukiu iš amžių: ateities nevertas,
Kas dabarties nedrįso tautai nešt,
Kas posūniu žaizdas širdy atvertas
Išdegino liepsna veidmainiškos ugnies.

Šaukiu balsu dievų ramovės
Ir jūsų krikšto atgaila šviesia:
Stovėkit amžiais čia tvirti, kaip saulė stovi! —
Šaukiu aš, jūsų protėvių dvasia.

LIETUVOS ŠAULIUS TREMTYJE KETURIASDEŠIMTIES METŲ NUO ŠAULIŲ SĄJUNGOS ĮKŪRIMO SUKAKTIES PROGA NUOŠIRDŽIAI SVEIKINA

K A R Y S

Šv. Kazimiero giminė

ŠVENTASIS KAZIMIERAS

(Istorinis Scenos Vaizdelis)

MARIŲ ŽUVĖDRA

PIRMAS VEIKSMAS

(Kazimiero kambarys Krokuvos pily. Užsimąstęs Kazimieras stovi prie siauro lango ir stebi saulėleidį. Įeina tarnas.)

Tarnas: Kanauninkas Dlugošas prašo malonės pamatyti šviesųjį princą. *(Tarnas žemai lenkiasi ir laukia atsakymo)*

Kazimieras: Kanauninką tuojau priimsiu ... Šitas patarnavimas tegul būva paskutinis šiandieną. Eik ilsėtis prieš rytojaus didelę kelionę.

Tarnas: Dėkoju Jums, šviesusis prince. Duotą man laisvą laiką panaudosiu bičiuliams ir pažįstamiems atsisveikinti. Kelionei jau viskas paruošta.

Kazimieras: Ar nėra perdaug sunku apleisti gimtąjį miestą, draugus ir pažįstamus?

Tarnas: Būtų sunku, jeigu į Vilnių reikėtų vienam išvykti. Dabar ... Daug kas pavydi laimės tarnauti Jums. Šviesiojo princo gera širdis tarnams plačiai žinoma.

Kazimieras: Tavo ištikimybė ir prisirišimas mane džiugina. Esu už tai, Stanislovai, labai tau dėkingas ... O dabar prašau įvesti kanauninką. *(Tarnas lenkiasi ir išeina.)*

(Tarnas įveda Dlugošą. Kazimieras pagyvėja ir ištiestomis rankomis skuba sutikti savo buvusį mokytoją.)

Dlugošas: Atleisk, kunigaikšti, senam Dlugošui ... *(Pradeda kanauninkas sveikindamasis).*

Kazimieras: Ach, nekalbėkit taip, kanauninke. Argi nematot, kaip džiaugiuosiu Jus pamatęs? Aš esu Jums tik Kazimieras.

Dlugošas: Tegul būva taip, kaip tu nori. Bet reikia priprasti ir prie kunigaikščio titulo.

Kazimieras: Su nusižeminimu širdy pakelsiu ir tą garbę. Bet šiandien esu dar tik Kazimieras ir tuo džiaugiuosiu.

Dlugošas: (Tiriamai žiūrėdamas į princą) Nematau tavo veide didelio džiaugsmo. Jauna kakta susirūpinusi ir akys liūdnos.

Kazimieras: Ką tik stebėjau saulę nusileidžiant už gimtojo miesto sienų ...

Dlugošas: Suprantu tave, jaunuoli. Sunku yra atsisveikinti su gimtais namais ir nerūpestinga jaunyste. Bet toks jau yra likimas to, kam skirta būti valdovu.

Kazimieras: Ne valdovas o tik žmonių tarnas būsiu, skirtas Dievo gailestingos rankos.

Dlugošas: Laimingi bus lietuviai, gavę tokį kunigaikštį. Neveltui Lenkijos bajorai priekaištauja karaliui, kad gabiausią iš savo sūnų svetimiesiems atiduoda. Po savo tėvo mirties turėtum sėdėti Lenkijos soste.

Kazimieras: Neesu užsipelnęs tokios garbės.

Dlugošas: Kuklumas yra dorybė, bet ir teisingumas ne mažesnė. Dideli tavo gabumai ir ne-

paprastas darbštumas niekam nėra geriau žinomi, kaip man — tavo buvusiam mokytojui. O ir kraštą valdyti sugebi neblogiau. Štai karalius, grįžęs po dviejų metų iš Vilniaus, rado Lenkijos iždą pilną, išpirktus iš skolų karaliaus dvarus ir griežtą tvarką.

Kazimieras: Dariau su Augščiausiojo pagalba ką galėjau.

Dlugošas: Dideli uždaviniai tavęs laukia ir Vilniuje. Lenkija deda į tave daug vilčių.

Kazimieras: Mylėjau savo gimtąjį kraštą. Žmogus čia kiekvienas buvo, tarsi, mano brolis.

Dlugošas: Žinau tai, mano brangusis jaunuoli. Neveltui vargšų minios renkasi prie katedros ir graudžiai aprauda tavo išvykimą. Sargybiniams bus sunku karališkai eisenai praskinti kelią miesto gatvėse ... Laikykis tvirtai ant savo arklio.

Kazimieras: Kaip gaila man tų žmonių!... Norėčiau pėsčias pražygiuoti miesto gatves ir dar kartą išklausyti jų bėdų.

Dlugošas: Nėra ko gailėtis. Vargšų ir Vilniuje Tau netruks. Bet vien gailestingais darbais mūsų kraštui nepasitarnausi.

Kazimieras: Bet juk Lietuvos rengiuosi būti aš valdovu.

Dlugošas: Lietuvos didikams patiktų tavo žodžiai. Nutraukti paskutinį ryšį su Lenkija jie tik ir svajoja. Būk atsargus, jaunasis kunigaikšti, neįpulk į pinkles, paspęstas tavo jaunai galvai. Jie mėgins išnaudoti tavo jaunus metus ir nepatyrimą savo krašto naudai.

Kazimieras: Mielas mano mokytojau, juk tai ir yra mano karščiausias noras dirbti gerovei to k r a š t o, kurį valdyti Dievas mane skiria.

Dlugošas: Žinau tavo gerus norus, bet paklausyk, ką Olesnickis galvoja. Jis gabus valstybės vyras ir toli pramatantis. Taigi, kaip būsimam Lietuvos valdovui, manau, Tau bus žinoma Maskvos didžiojo kunigaikščio paskutinės užmačios.

Kazimieras: Jūs turite galvoj gandus, kad Maskvos kunigaikštis rengiasi prašyti šv. Tėvą karališkojo vainiko.

Dlugošas: Visai teisingai.

Kazimieras: Su Romos vainikuotu Maskvos valdovu Lietuvai būtų daug sunkiau kovoti.

Dlugošas: Taip ir Olesnickis mano. Lietuva viena prieš Maskvą neatsilaikytų ir būtų priversta laikytis išvien su Lenkija. Tau belieka tik šv. Sostą Maskvai palankiai nuteikti.

Kazimieras: (Susijaudinęs) Šito iš manęs laukia Olesnickis?... Aš kovosiu prieš Maskvos kunigaikščio vainikavimą karaliumi visomis galiomis. Aš sukelsiu prieš Maskvą visas krikščioniškas tautas.

Dlugošas: (*Rūsčiai*) Esi katalikas ir tavo priedermė ne kovoti, o remti šv. Tėvo vaiksmus.

Kazimieras: Lietuva ne tik kariškai neatsilai-

ŠV. KAZIMIERAS, —
dail. A. Valeškos vitražo eskizas.

kytų prieš Romos vainikuotą Maskvą, bet ir religiškai pralaimėtų. Dar šimto metų nepraėjo nuo Lietuvos krikšto. Lietuviams dar būtų sunku skirti kur klaida, o kur teisybė, kai matytų, kad valdovų galvas Dievo vardu tas pats popiežius laimina.

Dlugošas: Oi apsiriko tie, kurie tikėjosi, už tavo jaunų pečių atsistoję, galėsią savo rankomis valstybės vairą sukti... Jau dabar matyti, kas valdys Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją.

Kazimieras: Vienas Dievas bus vadovas mano sprendimuose ir mano sąžinė — mano darbų teisėja.

Dlugošas: Atleisk Kazimierai, kalbėjau tau kaip lenkas už vis labiau mylįs savo kraštą.

Kazimieras: Esu dėkingas Jums.

Dlugošas: Bet ne mažiau myliu ir tave ... Būsi didelis ir garsus valdovas ... Tiktai senojo Dlugošo nebus Tavo žygius ir darbus kronikose aprašyti.

Kazimieras: Sunku būti dideliu valdovu Vilniuje po tokių vyrų, kaip Kęstutis, Algirdas ir Vytautas ... Bet, jei Viešpats panorės, ras kelią ir nevertą savo tarną Kazimierą panaudoti Lietuvos garbei ir gerovei. Tebūva Jo šventa valia.

Dlugošas: O kuo tavo senelis Jogaila už anuos mažesnis? Ar ne jis nunešė į Lietuvą švento tikėjimo šviesą? Kas būtų buvę šiandien tie lietuviai be švento katalikų tikėjimo? Tai tik kita pagoniška pabaisa šalia totorių ir turkų.

Kazimieras: Krikščionybės įvedimą lietuviai ateityje įvertins, bet Jogailą vargu ar kada geru žodžiu minės. Jam metama kaltė dėl Kęstučio mirties ir Vytauto kančių.

Dlugošas: O Jogailai Vilnius visados buvo arčiau širdies, kaip Krokuva. Ir Kęstutį jis nuoširdžiai mylėjo.

Kazimieras: Esu tikras, kad mano senelis buvo tik auka nelemtų intrygų.

Dlugošas: Matau, jau naktis už lango. *(Stojasi)* Eisiu. Lik sveikas, Kazimierai.

Kazimieras: Palaimink mane, kanauninke. *(Klaupiasi ant vieno kelies).*

Dlugošas: (Tiesdamas rankas virš princo galvos). Tegul Dievas tave laimina. *(Žegnoja).* In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. *(Lenkiasi ir bučiuoja Kazimierui kaktą).*

Kazimieras: (Susijaudinęs atsistoja ir pagriebia kanauninko ranką). Ačiū, kanauninke, ačiū. Pažadėkite kasdien už mane pasimelsti.

Dlugošas: Ach, tu mano kilnusis jaunuoli, senas Dlugošas daugiau reikalingas tavo nekaltos širdies maldų ... O čia štai mažas paveikslėlis prisiminimui.

Kazimieras: Juk tai Dievo Motina!... *(Susijaudinęs).* Kaip rūmų koplyčios altoriuje!

Dlugošas: Vienišumo ir ilgesio valandoms užėjus, turėsi į ką nukreipti savo žvilgsnį.

Kazimieras: Ir bus lengviau iš čia atsiplėšti. Rūmų koplyčią palikti man už vis sunkiausia.

Dlugošas: Niekas iš karaliaus šeimos nelankys koplyčios taip dažnai ir pamaldžiai, kaip tu, Kazimierai.

Kazimieras: Kur gi kitur turėčiau jieškoti stiprybės ir gero patarimo, kai jaučiu, kad mano paties jėgos yra tokios menkos?

Dlugošas: Daugiau kaip kuklumas kalba tavo lūpomis. Nuolankus ir nusižeminęs esi, mano jaunuoli. Kitas tavo vietoje keltų augštyn galvą ir pūstūsi, nesutalpindamas savyje išdidumo.

Kazimieras: Nežinau, kuo turėčiau didžiuotis?

Dlugošas: Ar neesi karaliaus sūnus? Ir pats jau žengi į valdovo sostą.

Kazimieras: Argi Viešpaties akyse neesu tik dulkė, kaip ir kiekvienas žemės vaikas?

Dlugošas: Išmintimi toli prašoki savo jaunus metus.

Kazimieras: Metai greitai bėga. Ne vaikas jau esu.

Dlugošas: Duok Dieve, gilios senatvės sulaukti.

Kazimieras: Nenorėčiau ilgiau gyventi, negu reikia laimingai amžinybei užsitarnauti.

Dlugošas: Sugėdinai mane. Dabar turiu jau eiti. Senas esu, o kabinuosi į šitą gyvenimą. Lik sveikas. Būk visados toks, koks šiandien esi, Kazimierai. Nesigailėsi ...

Kazimieras: Jūsų žodžiai bus man paskatinimas siekti didesnio tobulumo.

Dlugošas: Žinau, sūnau, tu savo pasiryžimuose ištęsėsi. *(Eidamas).* Neveltui gyventa ... Kartų kartos minės, kad Dlugošas buvo Kazimiero mokytojas ...

II Scena

(Vos Kazimieras grįžta nuo durų, prasiskleidžia kitoje kambario pusėje užuolaidos ir princesė Sofija įkiša galvą, žvalgydamosi į šalis),

Princesė: Pagaliau jau paskutinis juodvarnis iškranksėjo. O aš buvau praradusi viltį tave pamatyti. *(Pasipiktinusi).* Ir ko jie visi iš tavęs nori?

Kazimieras: Daug reikalų atsiranda prieš išvykimą — valstybinių ir asmeniškų.

Prncesė: Nenusimink, mielas broli. Tuojau ir pats būsi valdovas — galėsi vienu rankos mostelėjimu visiems duris po pat nosimi uždaryti.

*Kazimieras: (Pralinksmėja). O*ho, kas per griežtumėlis! ... Vargas bus tavo pavaldiniams.

Princesė: Jei tu žinotum, kiek ta žąsis mane privargino, nesistebėtum mano įtūžimu. O kad aš galėčiau!... *(Mosteli ranka ir energingai*

spriktelia pirštais). Ir kvapo jos čia neliktų!...

Kazimieras: Apie ką tu kalbi, sesyte?

Princesė: Apie ką? Nagi apie tą Brandenburgo varną, kurią mano sužadėtinis atsiuntė. Ji moko mane vokiškų dvaro papročių ir kaip būti Brandenburgo kunigaikštiene.

Kazimieras: Tai turi būti be galo įdomu. Na, sakyk, o ką tu išmokai?

Princesė: Ogi štai. *(Eina išdidi, sustingusi).* Aš dabar einu su savo būsimuoju vyru iškilmių eisenoje. *(Kazimieras juokiasi).* O dabar aš — Brandenburgo kunigaikštienė Sofija — priimu savo pavaldinius, ateinančius prašyti visokių malonių. *(Išdidžiai sėdi kėdėje ir iškilmingu rankos mostu kviečia interesantą prieiti arčiau. Tada sustingusiu veidu klausosi prašymo).*

Kazimieras: Tu tikrai daug išmokai, sesyte. Bet priimk ir mano patarimą. Ir patikėk man, žinodama tą paslaptį, mokėsi priimti savo pavaldinius ir be tų pamokų.

Princesė: Tik sakyk greičiau. Man nereikės tos varnos kranksėjimo klausyti.

Kazimieras: Mylėk žmones. Turėk savo pavaldiniams visados atidarytą širdį. Kai nelaimingasis prašys malonės, galvok, kaip geriau galėtum jam padėti. Tada nereikės rūpintis, kaip augštai reikia laikyti savo galvą audiencijos metu.

Princesė: Bet juk ne kiekvienam prašančiam galėsiu duoti pinigų maišelį, ar paleisti jo giminaitį iš kalėjimo. Daug kartų reikės pasakyti *ne.*

Kazimieras: Tas ir yra, sesyte, kad mes savo pavaldiniams galime taip mažai duoti. Duokime jiems bent savo širdį ir meilę.

Princesė: Jeigu visi Brandenburgo gyventojai bus tokie, kaip ta žąsis, tai jau nelengva bus tavo patarimą vykdyti.

Kazimieras: (*Juokiasi ir pirštu grumoja). Nesakyk visi.* Vieną jau, rodos, būsi pradėjusi mylėti ...

Princesė: (Šelmiškai). Štai kokį puikų žiedą jis man dovanojo. *(Svajingai).* Aš taip norėčiau jį greičiau pamatyti.

Kazimieras: (Apžiūri žiedą). Tikrai gražus.

Princesė: O mano dovana sužadėtiniui bus mano portretas. Kad tik jį greičiau pabaigtų tas Italijos pelėda.

Kazimieras: Tai tu jam pozuoji?

Princesė: Sprando negaliu pajudinti. Kaulai sustingo valandų valandas besėdint prieš tą akiniuotą pelėdą. Ir kam? Aiškiai jam pasakiau, kad paveikslas turi būti gražiausias, kokį tik jis sugeba padaryti.

Kazimieras: Bet paveikslas turi būti panašus į tave, brangioji.

Princesė: O mūsų motina ar daug panaši į tą paveikslą, kurį tėvelis gavo prieš vestuves?

Kazimieras: Tu negali dabar lyginti. Tada mama buvo jauna ir graži.

Princesė: Graži? Tai ko gi tėvas norėjo atsisakyti ją vesti?

Kazimieras: Iš kur tu viską žinai?

Princesė: Dabar, kai mane rengiasi išleisti, tai rūmų damos visuose kampuose šnibžda senus prisiminimus, kaip buvo, kai mūsų motina atvyko į Krokuvos dvarą. Reikia tik ausis turėti, įdomių dalykų galima sužinoti. Sako, karalienė daug ašarų išliejo.

Kazimieras: Vargšė mama! Kokia ji yra graži dabar! Ir tėvelį ji padarė laimingą.

Princesė: Ną, pasakei!... Karalienę ir iš pelėdos galima padaryti gražią. Tik aprenk ją karalienės rūbais ir apkrauk papuošalais.

Kazimieras: O tu, gudruole, nežinau ar tu gegute kukuosi tame Brandenbuge ar lakštingala čiulbėsi. *(Apkabina seserį).* Vistiek linkiu tau iš širdies, kad būtum labai, labai laiminga.

Princesė: Tegul tik man iškelia vestuves, ne menkesnes kaip bavariečiai iškėlė mano seserei Jadvygai, tai aš jau mokėsiu kaip linksmintis ir būti laiminga. Tik pagalvok — karnavalai, puotos, vaišės, paradai, baliai ištisas tris dienas truko. O kuo aš blogesnė už tą papūgą, kuri dabar išdidžiai vadinasi Bavarijos kunigaikštiene?

Kazimieras: Tu dar baisiai jauna, sesyte. Ir nerūpestinga kaip kregždė.

Princesė: Na jau negalvok, kad vienu juoku esu gyva. Nors ašarų nelieju, kaip panelė Halina, bet Tavęs baisiai gaila. Gerai, kad ir aš čia neilgai gyvensiu ... O sakyk, ar tu manai linksmai gyventi Vilniuje?

Kazimieras: Darbas ir rūpesčiai manęs laukia.

Princesė: Štai tau ir pasakė!... O dar visi sako, kad išmintingą galvą turi. Tai argi tu tiki, kad karališkasis dvaras melsis su tavim per naktis ir bus laimingas.

Kazimieras: Aš tik norėjau pasakyti, kad darbas pirmoj vietoj ir pareigos.

Princesė: (Lyg negirdėjusi brolio pasiteisinimo, svajingai). Kunigaikštis jaunas, gražus ... nevedęs. O kad taip aš galėčiau būti tavo vietoj! Puotos, muzika, juokas niekados nenutiltų Vilniaus pilies sienose.

Kazimieras: Tu kalbi, kaip mūsų brolis Aleksandras.

Princesė: O! jis mokėtų gyventi. Bet išmoksi ir tu, kai pilyje atsiras jauna kunigaikštienė.

Kazimieras: (Šypsodamasis). Tu tikra šarka.

Princesė: Matai, patiko ta mintis. Tai gal jau turi kokią širdies damą?

Šv. Kazimieras karališkuose rūmuose Gaspard Bouttats iš Antverpeno vario raižinys, 1692 metų

Kazimieras: Žinoma, net ir jos paveikslą vežuosi su savim.
Princesė: Ką? Ir niekas man nieko apie tai nesakė! Kur buvo mano akys ir ausys? Pasakyk greičiau, kas ji tokia? Kur jos portretas?
Kazimieras: Miela sesyte, nemanau skubėti. Reikia duoti tau progos susivaldyti. Tavo žingeidumas buvo visados didelis.
Princesė: Ir kaip galėjo mama nuslėpti nuo manęs? Ar ne aš vyriausia iš dukterų namuose? Ar mama neturėtų pasidalinti su manim kiekviena paslaptimi?
Kazimieras: Nekaltink mamos, brangioji. Ji nieko dar nežino.
Princesė: Nežino? ... Mama nežino? ... Ir tu drįsai pasirinkti sau mergaitę be mamos žinios? O vargas tau, Kazimierai!
Kazimieras: Ko tu taip nustebai?
Princesė: Ir akmuo išsižiotų iš nustebimo, tai išgirdęs ... Atrodo, kad tu tik prieš valandą iš mėnulio į mūsų rūmus nukritai ... Ar tu nežinai, kad mama tvarko mūsų vedybas? Manai tavo slaptai meilei nesipriešins?
Kazimieras: Tikriausiai ne.
Princesė: Tu jau perdaug geros nuomonės apie save. Kas kad tu jau kunigaikštis. O mama yra karalienė. O be to, ji dar vis negali tau atleisti nepavykusio žygio į Vengriją.
Kazimieras: Nebijau. Už mano mylimąją kovos visa Lietuvos Kunigaikštija.
Princesė: Na tu švento kryžiaus medi, tai kas ji tokia yra? Ta laimingoji ...
Kazimieras: Pasakysiu. Ir paveikslą jos parodysiu, jei man padarysi mažą patarnavimą.
Princesė: Viską padarysiu, ko prašysi. Jei pati ko negalėsiu, tai įsakysiu savo sužadėtiniui padaryti.
Kazimieras: Niekados savo gyvenime neįsakinėk. Ne tik savo vyrui, bet net ir žemiausiam savo tarnui. Ne įsakinėk, o tik prašyk, kad padarytų.
Princesė: Sakyk, ko nori. Aš jau degu smalsumu.
Kazimieras: Tu minėjai mergaitę, verkiančią dėl mano išvykimo. Kas ji tokia? Gal jai reikainga pagalba?
Princesė: Kas ji tokia? Nagi linksmoji Halina. Atsimeni, ji vos neišlėkė iš dvaro už kokį tai slaptą pasimatymą su vienu dvariškiu.
Kazimieras: Man pasisekė mamą perkalbėti.
Princesė: Mama vistiek neturi ant jos akies. O man ji geriausiai patinka iš visų rūmų damų ... Dabar tavo eilė. Sakyk savo paslaptį.
Kazimieras: Štai jos paveikslas.
Princesė: (Prišokusi akimirksnį žiūri). Juk tai Dievo Motina.
Kazimieras: Taip, sesyte, Marija yra mano širdies dama.
Princesė: Tu šv. Juozapo asile, manai visą amžių Marijai himnus deklamuosi!? Atsiminsi mano žodžius — vos tik tavo kojos sušils Vilniaus pilyje, mama pradės dairytis tau tinkamos žmonos.
Kazimieras: Užmiršti, sesyte, kad mano dangiškoji princesė yra galingesnė ne tik už mamą, bet už visas pasaulio karalienes. Jeigu ji panorės mano širdį turėti tik sau vienai, tai ir pragaras jos neatims.
Princesė: Mama nekvaršins sau galvos dėl tavo širdies. Tiktai vieną dieną pamatysi, kad prie tavo rankos jau kokia papūga prikabinta.
Kazimieras: Laikiau tave dar vaiku. Dabar matau, kad turi sąmojaus ir galvoji kaip suaugusi moteris. Sakyk, ar negalėtum man padaryti vieną patarnavimą.?
Princesė: Kuo galėčiau tau padėti? Prašyk, kad ir mano širdies.
Kazimieras: Tu imsi sau palydoves, išvykdama į Brandenburgo dvarą?

Princesė: Žinoma. Negi aš galėčiau tomis vokiškomis žąsimis pasitikėti.
Kazimieras: Minėjai, kad Halina tau patinka. Pažadėk man ją su savim pasiimti. Pati sakai, kad mama jos nemėgsta.
Princesė: Gerai. Padarysiu, kaip tu nori.
Kazimieras: Gal tu galėtum jai dar šįvakar apie savo planus pranešti. Nereikės vargšei bijoti dėl savo netikro rytojaus.
Princesė: Ach, Kazimierai, niekas tiek daug nesirūpina kitų reikalais, kaip tu.
Kazimieras: Ačiū, sesyte. *(Paima už rankų).* Padarei man didelį malonumą. Tiktai būk tvirta, jeigu kas tavo planui priešinsis.
Princesė: Nesirūpink. Aš jau nenusileisiu, nors ir Brandenburgo kunigaikštiją dėl Halinos reikėtų prarasti.
Kazimieras: (Juokiasi). Tikiu tuo, tikiu.
Princesė: Kiekviena proga mokei mane švelnumo, nuoširdumo, nuolankumo, nuolaidumo, kantrybės, susivaldymo. Dabar pats gali džiaug tis, kad tų dorybių neišmokau.
Kazimieras: Esi nepataisoma išdykėlė. Jei dėl manęs suirs tavo būsimos vestuvės, siųsiu pasiuntinius atgabenti tave su visomis tavo damomis į Vilni ų... O dabar jau turime galvoti apie atsisveikinimą. Padaryk jį man kiek galima mažiau liūdną.
Princesė: To aš nemoku, Kazimierai. *(Apsikabina brolį).*
Kazimieras: (Švelniai glosto jos pečius). Tegul Tave Dievas laimina. Varpelis šaukia į koplyčią vakarinei maldai. Pasimatysime dar prie vakarienės stalo. ....
Princesė: Būk laimingas, Kazimierai ... *(Princesė išsivaduoja iš brolio rankų ir nulenkta galva išeina iš kambario).*
Kazimieras: (Kazimieras žiūri valandėlę į duris, už kurių išnyko mylima sesuo). Viešpatie, nenoriu Tau skųstis, bet širdį taip gelia, kai reikia ją atplėšti nuo viso to, kas buvo taip miela ir brangu. *(Užmerkia akis. Rankomis spaudžia krūtinę)* ... Viešpatie, išmokyk mane neprisirišti prie viso to, kas laikina ir praeina. Išmokyk geriau suprasti ir atjausti kitų skausmus ir nelaimes ir užmiršti savąsias...

(Uždanga nusileidžia)

ANTRAS VEIKSMAS

(Prieš veidrodį sėdi baltoje baliaus suknelėje jaunutė, geltonplaukė vaivadaitė Aldona ir apžiūrinėja save)

Aldona: Kaip gera būti jaunai!... *(Atsistoja ir nesutalpindama savyje džiaugsmo sukasi kam baryje).* Mylėti, džiaugtis, svajoti ... Pasaulis toks gražus, toks gražus ... *(Staiga surimtėja).*

G. Bouttats — šv. Kazimieras ir jo broliai

Kad taip būtų tėvelis gyvas! ... *(Atsidūsta).* Su mama aš nemoku sugyventi ...
(Įeina vaivadienė Zavišienė. Augšta, sausa, juodaplaukė moteris apie 50 metų. Tikra priešingybė savo dukteriai).
Vaivadienė: Žavingai atrodai, mano mažyte. Tiesiog žavingai. Aš labai patenkinta. Ir kas per panašumas!... Tikras mano paveikslas!... Kad taip tavo tėvas galėtų matyti ... *(Šluostosi akis).* Dieve duok jam amžiną ramybę.
Aldona: (Su žaidžiančia ironija). Panašios, kaip du vandens lašai. Jeigu ne amžiaus skirtumas, žmonės turėtų bėdos mus atskirti.
Vaivadienė: Amžių, mano brangioji, protinga moteris nenešioja ant pečių, kaip naštą, o naudoja kaip laiptus įkopti į didesnį pasisekimą ir laimę.
Aldona: Mama, prašau tik būk atsargi, kad nenupultum. Tavieji laiptai jau gana augšti.
Vaivadienė: Diena iš dienos tas pats. Tu pajuoki kiekvieną mano žodį. Stebiuosi, kaip mano nervai išlaiko. Esi gyvas tėvas iki paskutinio kraujo lašo.
Aldona: To ir tenorėjau išgirsti. Tėvelis buvo idealus žmogus.

Vaivadienė: Žinau. Visos Mozūrijos moterys pavydėjo man vaivados Zavišos. O kas jį padarė tokį išmintingą, tokį kilnų, tokį garsų ir žavingą?... Ogi mano vaivadijos turtai, mano žemės, mano pilys, mano kilmė, mano giminės garbė ir mano vardas ...

Aldona: Tėvelis daugiau didžiavosi savo kilme. Jo protėviai buvo drąsūs Lietuvos riteriai. Kitaip ir Jogaila nebūtų tėvelio senelį pasiėmęs į Krokuvą už savo asmens gynėją ir draugą.

Vaivadienė: (Staiga pasidaro perdėtai švelni). Brangioji, meskime tuos senus ginčus. Gyvenu tik dėl tavęs, mano mažyte. Tavo laimė jau taip arti. Klausyk tik mano patarimo. *(Beldžiasi. Įeina tarnas su puokšte rožių).* .....

Tarnas: Šviesusis kunigaikštis siunčia rožes garbingoms viešnioms. *(Lenkiasi ir išeina).*

Aldona: (Svajingai grožisi rožėmis). Kunigaikštis labai mums malonus.

Vaivadienė: (Paslaptingai). Tam ir esame mes čia, brangioji, kad įgytume daugiau, negu tiktai kunigaikščio malonę ...

Aldona: Nieko nesuprantu.

Vaivadienė: Tai paklausyk. Jaunasis kunigaikštis negaluoja. Sako, gydytojai patarė jam vesti. Ir dabar Lenkijos bajorai, pati karalienė ir Lietuvos didikai vieni už kitus lenktyniaudami jieško jam žmonos.

Aldona: Na ir kas iš to?

Vaivadienė: Ogi tas, kad Aldona Zavišaitė gali būti Didžioji Lietuvos Kunigaikštienė.

Aldona: O kas mane numatė už tinkamą kandidatę?

Vaivadienė: Aš — vaivadienė, tavo motina.

Aldona: (Nusivylusi). Ach, mama, tai tik tavo nauja fantazija ... Aš jau geriau nedalyvausiu tame baliuje.

Vaivadienė: Ar iš proto išėjai?... Aš dariau dėl jos tokią kelionę, nesigailėdama savo gležnos sveikatos. Ir dabar, kai jau viskas pasiekta, ji atsisako. Ir iš kur toks nedėkingumas!...

Aldona: Mama, bet juk tu sakei, kad tu negali pamiršti tėvelio ir kelionė tau reikalinga išsiblaškyti.

Vaivadienė: Man išsiblaškyti?!... Brangioji, man nereikia jieškoti pramogų šitame barbariškame krašte. Užtenka tik atidaryti mano pilies vartus ir visi Mozūrijos kilmingieji suplauks kaip žuvys į tinklą.

Aldona: Mama, bet kaip tu manai įvykdyti tą savo fantastišką planą?

Vaivadienė: Tai nėra jokia fantazija, brangioji. Geresnės kandidatės ir pats Viešpats Dievas nerastų.

Aldona: Argi maža princesių karalių ir kunigaikščių dvaruose?

Vaivadienė: Bet nėra tokios, kurią remtų abidvi pusės. Suprask — lenkai nori įsodinti į Vilniaus sostą lenkę, o lietuviai norėtų kunigaikštienės lietuvaitės. Tave lenkai laikys už lenkę, o lietuviai už lietuvaitę. Ir vardas tavo lietuviškas.

Aldona: O kaip su karaliene ir paciu kunigaikščiu?

Vaivadienė: Tavo giminė sena. Jos herbai yra seni ir garbingi. Karalienė nieko negalėtų prikišti. O su kunigaikščiu dar lengviau. Jei tik laikysies mano patarimų, laimėsi jį taip lengvai, kaip kitados aš laimėjau tavo tėvą.

Aldona: Mama, tu pasakojai man, kad tėvelis ant kelių atsiklaupęs maldavo tavo rankos.

Vaivadienė: Žinoma, taip buvo, kai pamatė mano turtus ir pilį.

Aldona: Šitaip?... Aš taip ir galvojau.

Vaivadienė: Ką? Manai vaivada vedė mane dėl turto? Koks įžeidimas!... Mano grožis, mano kilnumas traukė žymiausius Mozūrijos vyrus ir klupdė ant kelių prieš mane.

Aldona: (Sarkastiškai). O jeigu ir kunigaikštis atsiklaups prieš tave, mama, vietoj prieš mane?...

Vaivadienė: Ir turėtų klauptis iš dėkingumo, gaudamas tokią puikią žmoną. Tik ideali motina gali išauginti tokią žavingą dukterį.

Aldona: Ach, mama, kad tu bent kartą galėtum suprasti, kokia tu juokinga. Tu kalbi, lyg kunigaikštis jau būtų man pasipiršęs.

Vaivadienė: Jis ir negali kitaip padaryti. Aš esu viską numačiusi ir sužinojusi. Įsidėmėk ... Kunigaikštis geriau mėgsta tylią vienatvę, kaip triukšmingas puotas ... Kunigaikštis yra pamaldus ir labdaringas ... Atsimink, kunigaikštis niekados nepavargsta klausydamas apie gėrį, grožį ir artimo meilę.

Aldona (Susierzinusi). Aš neesu buvusi nei vienoj Vilniaus bažnyčioj. Aš nieko nežinau apie vargšus. Neesu net mačiusi, kaip gyvena mūsų pačių tarnai.

Vaivadienė: Tuo aš pati pasirūpinsiu. O čia štai šventa relikvija, atgabenta iš Šventosios Žemės. Paslėpk ją savo rūbo klostėse.

Aldona: (Tiria "relikviją"). Bet juk tai paprastos gelumbės skiautelė ... Kvepia vynu.

Vaivadienė: Nepiktžodžiauk, kad nenusidėtum. Pirkau tą relikviją už didelius pinigus nuo smuklininko paskutinėje nakvynės vietoje. Tai yra skiautelė rūbo, kuriuo vilkėjo Palestinos moteris, kai, sugavę svetimoteriaujant, ją atvedė pas Kristų. Smuklininkas man užtikrino, kad joks vyras neatsispirs prieš meilę tai moteriai, kuri turės prie savęs tą relikviją. Kad veiki-

ANTRĄJĮ PASAULINĮ KARĄ PRANCŪZIJA PRALAIMĖJO 1936 METAIS

K. M. JUOZAS ŠARŪNAS

Liūdno likimo ištikti, mes, ypač Lietuvos kariuomenės buvę kariai, skaitydami kiekvieną spaudoje pasirodančią istorinės vertės žinelę, vis jieškome priežasties, kodėl Prancūzija, kurią mes skaitėme galinga valstybe, kur nemažas skaičius ir mūsų karininkų baigė karo akademiją, taip greitai pralaimėjo prieš Vokietiją. Visais istoriniais dokumentais pasiremiant, jau galima tvirtinti, kad gen. Gamelenas, buvęs vyriausia Prancūzijos kariuomenės vadas, karą pralaimėjo jau 1936 metais.

Gen. Gamelenas buvo filosovo Henri Bergsono (Lenkijos žydo) filosofijos šalininkas, gerbėjas, dėl ko jo karinė ir politinė kūryba sumenkėjo. Būdamas ne ambicingas žmogus, skeptikas, karingumo netekęs karys, negalėjo išnešti toli siekiančių ir rizikingų sprendimų. Atsakomybę mėgo uždėti ant politikų pečių. Buvo vienas iš kariuomenės vadų tarpo, kuris tenkinosi ir tik pildė politikų pageidavimus. Neturėjo pareigos jausmo ir griežto pasipriešinimo net tokioms politikų direktyvoms, kurių pildymas — jo paties isitikinimu — net kenkė valstybės saugumui. Su ramia širdimi sutiko karines vadovybes pavesti civiliniams, kurie parinko net laiką pradėti karą. Veltui gen. Gamelenas dėl jam po karo primestų apkaltinimų, savo trijų tomų apologijoje, stengėsi pasiteisinti augščiau visko iškeldamas civilinę vyriausybę.

Aiškiai yra konstatuojama, kad Prancūzija pralaimėjo karą 1936 m. kovo mėn. 7 d., bet ne 1938 m. rugsėjo mėn. 30 d. Miunchene. Nuo 1935 — 1939 m. Prancūzijos ambasadorium Varšuvoje buvo p. Noel, kuris duoda pakankamai aiškius įrodymus, kad nurodytų metų kovo mėn. 7 d. pas jį buvo atvykęs Lenkijos užs. reikalų ministeris Beckas, kuris savo vyriausybės vardu, Prancūzijos draugingos valstybės atstovui pareiškė: Jei, sulaužydama sutartį, Vokietija bandys įvesti kariuomenę į demilitarizuotą Pareinio kraštą ir tą faktą Prancūzija paskaitys už casus belli, tai Lenkija, kaip Prancūzijos sąjungininkė, pagal susitarimą, tuojau ją parems ginklu.

Gen. Gamelenas patvirtino, kad Prancūzija, o tuo labiau su Lenkijos pagalba, menkas vokiečių kariuomenės dalis galėjo labai greit priversti pasitraukti, gal net ir be visiško kraujo praliejimo. Kaip šiandien jau žinome, Hitleris spekuliavo Prancūzijos nuolaidomis. Jis buvo pasiruošęs duoti įsakymą grįžti atgal, jei Prancūzija būtų griebusi ginklą. Tuo laiku kaip tik artėjo rinkimai į Prancūzijos parlamentą. (Mes dabar jau esame įsitikinę, kad demokratinėse šalyse prieš rinkimus visi, net ir svarbieji reikalai, atidedami į šalį). Anglija bet kokia kaina stengėsi išlaikyti taiką. Gi gen. Gamelenas tvirtino, kad jis būtų peržengęs savo kompetencijos ribas, jei savo nuomonę būtų primetęs politikams.

Prieš 1914 m. Belgija buvusi neutrali, po katastrofos, Versalio sutartimi, pasidarė nebeneutrali. Ji susitaria su Prancūzija ir Anglija veikti bendrai prieš vokiečių bandymus revanšuotis. Savo politinę veiklą sustiprina ir karinėmis sutartimis. Matydama, kad Prancūzija ir Anglija kaskart daro nuolaidas Vokietijai, su jų sutikimu atsipalaiduoja nuo visų įsipareigojimų, nes jos vyriausybė pradėjo abejoti Prancūzijos ir Anglijos appeasemento politika, manydama, jog sprendžiamuoju momentu kad sulaikius Vokietijos ekspansiją, padarys jai dar didesnių nuolaidų.

---

mas visiškai būtų tikras, ta gelumbė dar buvo pamirkyta kvepaluose, kuriuos vartojo šv. Magdalena.

Aldona: Mūsų vyskupas yra uždraudęs pirktis relikvijas iš visokių vaikščiojančių valkatų. Tiktai dvasiškiai gali jas dalinti tikintiesiems.

Vaivadienė: O gal tas smuklininkas ir buvo gavęs tą relikviją iš kokio pravažiuojančio vienuolio, ar maldininko. Ar maža žmonių keliauja į šventas vietas?

Aldona: Bijau ekskomuniką užsitraukti.

Vaivadienė: Kai sėdėsi Vilniaus soste, tai bus nesunku gauti visų nuodėmių atleidimą. Galėsi bažnyčias statyti, šventas vietas lankyti. Net ir pas šv. Tėvą nuvyksi, jei bus reikalo.

Aldona: (Girdisi tolumoj muzika. Aldona slepia "relikviją" už kaklo). Girdėti muzika. Balius turi būti jau prasidėjęs. Reikia pranešti, kad mes esame pasiruošusios. *(Ima varpelį ir skambina).*

(Uždanga nusileidžia)

(Pabaiga sekančiame KARIO nr.)

Hitlerio diplomatai įtikinėjo belgus, kad jiems ir plaukas nuo galvos nenukristų, jei jie atsisakytų visų susitarimų ir įsipareigojimų Prancūzijai ir Anglijai. Vokiečiai įtikinėjo belgus, kad, jeigu ir įvyktų karas, jie nepakartotų žygio per Belgiją į Paryžių, ir, kad ateityje gerbtų Belgijos neutralumą. Tuo remiantis, belgai, kaip prancūzai ir anglai, pacifistiniai nusiteikę, pasiskelbė grynai neutralia valstybe.

1935 m. gegužės 2 d. galutinai buvo sudarytas Prancūzijos — Sov. Sąjungos gynybos paktas. Pagal tą paktą Kremlius norėjo, kad Prancūzija palenktų Lenkiją ir Rumuniją, per savo žemes praleisti sovietinę kariuomenę, skubančią vokiečių užpultos Prancūzijos pagalbon. Nei Lenkijos, nei Rumunijos prancūzam įkalbėti nepasisekė.

Šito klausimo išsprendime susidarė sunkumai, kurie nulėmė ir tolimesnius įvykius. Sov. Sąjungai Prancūzija davė paskolą, kad toji geriau apsiginkluotų. Gen. Gamelenas, matydamas, kad paramos iš Sov. Sąjungos negalės sulaukti, skaitydamasis su faktu, kad Lenkija, o ne Sov. Sąjunga rubežiuojasi su Vokietija, 1936 m. rugpjūčio mėn. padarė Varšuvoje Rydz-Smygliui vizitą. Dviems mėnesiams praslinkus, Lenkija iš Prancūzijos gavo paskolą ginklų pavidale.

Politinė būklė dar pagrindinai nepasikeitė ir 1937-38 metais. 1938 m. Vokietija pareikalavo iš Čekoslovakijos Sudetų. Tų metų rugsėjo mėn. Prancūzija ir Anglija pradėjo pasiruošimus mobilizacijai.

Gerai žinodamas Prancūzijos ir Anglijos tikslus, savo vyriausybės užklaustas, gen. Gamelenas atsakė, kad prancūzų kariuomenės apginklavimą — ypač aviacijos srityje — laikąs nepakankamu.

Prancūzija ir Anglija privertė Čekoslovakiją, kuriai Vokietija grąsino pavartoti jėgą, atiduoti Sudetus be ginkluoto pasipriešinimo. Be kraujo praliejimo, 1939 m. kovo mėn. Hitleris užėmė Pragą ir mūsų Klaipėdos kraštą. Tų pat metų rugpjūčio mėn. pabaigoje paaiškėjo, kad bendrai kovai prieš Vokietiją, Sov. Sąjungos traukimas Prancūzijos ir Anglijos pusėn buvo bergždžias.

Tada ir gen. Gamelenas parėmė tuos šalininkus, kurie siūlė griebtis ginklo. Jis priėmė dėmesin pasikeitusią situaciją, nes viešojoje opinijoje įvyko perversmas, ypač Anglijoje, kiek silpniau Prancūzijoje, įsitikinimas, kad jau gana daryti nuolaidas nepasotinamam Vokietijos imperializmui.

Gen. Gamelenas pajuto ir suprato, kaip smarkiai būtų sukompromituota visa kariuomenė ir jis pats, jei jis būtų patvirtinęs užs. reik. ministerio Bonneto pernykštį įsitikinimą apie prancūzų kariuomenės visišką pasiruošimą karui, ir, kad negalima rizikuoti karu be Sov. Sąjungos pagalbos.

Rugpjūčio mėn. 23 d. valstybės Karo Tarybos posėdyje gen. Gamelenas pareiškė, kad iš kariško taško žiūrint, jis jau nebematо galimybės išvengti karo, bet vis tik nepasistengė, kad tuojaus būtų vykdoma mobilizacija. Gal tikėjosi, kad pirmiausia bus užpulta Lenkija, o paskui Prancūzija, kas padidins šansus laimėti karą, arba, tikriausiai, nežiūrint savo įsitikinimų, pasidavė spaudimui, politikų, priešingų tuojau pradėti ofensyvą.

Vokietijos kariuomenė įžengė į Lenkiją 1939 m. rugsėjo mėn. 1 d. Tą pačią dieną gen. Gamelenas įteikė smulkų raportą karo ministeriui Daladier. Jis nors nepatarė Belgiją peržygiuoti jėga, kas politikų ir nebuvo numatyta, bet patvirtino, kad Belgijos neutralumas eina vien tik Vokietijos naudai.

Rugsėjo mėn. 3 d. Anglija ir Prancūzija paskelbė karą Vokietijai.

Būdamas vyr. prancūzų kariuomenės ir Anglijos ekspedicinio korpo vadu, gen. Gamelenas nesuaktyvino savo veiklos ir tada, kai daug vokiečių kariuomenės buvo užimta Lenkijoje. Savo pradėtą ofenzyvą jis sulaikė rugsėjo 12 d. Tos dienos popietiniame karo tarybos posėdyje, kuriame dalyvavo Daladier ir Chamberlainas, jis išdėstė savo planus. Po posėdžio gen. Gamelenas pranešė, kad "Visi dalyvavusieji mano sprendimą priėmė su pasitenkinimu". Savo pasiteisinimuose jis sako, kad ėmęs dėmesin belgų atsisakymą prancūzų kariuomenei leisti peržygiuoti per Belgiją ir pasikeitusią tarptautinę būklę.

Abejos aplinkybės jam jau buvo žinomos rugpjūčio mėn. 23 d. Jis matė, kokiu tempu eina karo veiksmai Lenkijoje; po to galėjo numatyti ir greitą vokiečių kariuomenės jėgų permetimą į vakarų frontą. Neišnaudojo persvaros šarvuočiais. Prancūzų generolai, su Gamelenu ir Veygandu imtinai, neįkainavo De Gaullio nuomonės, kuris ofenzyviniame kare daugiau dėmesio kreipė į šarvuočius, einančius priešais pėstininkus.

De Gaullio išvedžiojimus patvirtino karo žygis Lenkijoje, kuris parodė, kad galima pasiekti gerų rezultatų tankus ir šarvuočius pasiunčiant pirmyn ir nelaukiant, kol bus atgabenti pėstininkai. Tos, persvarą turinčios ginklų rūšies laiku panaudojimas, laikant juos už-

AUGINO TĖVAS SAVANORĮ

STASYS BUTKUS

(Pradžia sausio mėn. Karyje)

IŠ NUMIRUSIŲ PRISIKĖLĖ

1920 m. pradžioje mūsų pulko štabas apsistojo Plungėje. Jau pavasarį, vieną pavakarį, štabo raštinėje pasilikau vienas ir rašiau. Nusileidžiančios saulės spinduliai švietė kambariuose.

Ir štai įeina į štabą keista ir labai suvargusi žmogysta. Lazda sunkiai pasiramsčiuodama. Daugiau panaši į lavoną, negu į gyvą žmogų. Tarp saulės spindulių atrodė lyg vaiduoklis. Vienam pasidarė lyg nejauku.

Padavė man voką su raštais iš Karo Ligoninės Kaune. Perverčiu juos ir randu, kad tai yra mūsų pulko mokomosios kuopos eil. Jonas Barčius, sunkiai sužeistas kovose su bolševikais, nustojęs viso 100 proc. darbingumo (nes paraližuota visa dešinioji pusė), paleistas visai iš kariuomenės ir atsiųstas į pulką gauti iš kariuomenės paleidimo dokumentus.

Pradedu jieškoti pulko archyve Jono Barčiaus. Pagaliau didžiojoj alfabeto knygoje randu jį. O Dieve mano! Dar nejaukiau pasidaro. Turbūt, ir mano plaukai pasišiaušė. Tik negaliu matyt jų. Prieš mane sėdi žuvęs ir palaidotas žmogus. Knygoje per Jono Barčiaus pavardę perbrauktas raudonas kryžius ir gale parašyta: Nuo žaizdų miręs 1919 m. rugsėjo 3 ar 4 d. (gerai nebeatsimenu) Zarasų ligoninėje ir palaidotas Zarasų kapinėse.

— Tamsta esi ne Jonas Barčius. Jis yra žuvęs, — kertu jam į akis. Vaiduoklis priešinasi, kad jis yra Jonas Barčius ir dar nežuvęs.

Daugiau pulko bylose paieškau raštų. Randu vieną nuorašą rašto, kuriuo Vilniaus bataliono štabas praneša Barčio tėvams, kad jų sūnus garbingai žuvo prie Dauguvos ir palaidotas Zarasų kapinėse. Parodau vaiduokliui tą raštą ir vis dar netikiu, kad jis būtų Jonas Barčius. Kadangi tose kautynėse, kada jis buvo sužeistas, ir aš dalyvavau, tai paskui išsiaiškinome. Patikėjau, kad jis gali būti Jonas Barčius. Atgaivinome pulko sąrašuose ir paleidome iš kariuomenės.

---

pakaly pėstininkų beveiksmiais, prisidėjo prie visos armijos neveiksmingumo rugsėjo mėnesį ir sekančių metų gegužės mėnesį karo pralaimėjimo.

Gen. Gameleno kariuomenė buvo gynimosi padėtyje iki gegužės mėn. 10 d. — iki vokiečiai pradėjo ovenzyvą. Vokiečių "žaibiško karo" strategijos kampanija Lenkijoje nepažadino jo fantazijos — jo galvojimo neišstūmė iš buvusio karo rėmų. Gintis nusistačiusią priešo kariuomenę atakuojantis gali pralaužti jos fronto viduryje, gali bandyti priešą nugalėti apsupant vieną arba abu sparnus.

Pirmomis karo dienomis Lenkijos kariuomenė buvo išimtinoje strateginėje padėtyje. Ji buvo išdėstyta palei rubežių ir jau savo išeities padėtyje buvo sparnuose apsupta: iš šiaurės — Rytprūsių, o iš pietų — vokiečių — slovakų armijos, sukoncentruotos Slovakijoj. Vokiečių persvara buvo tokia žymi, kad jos karo vadovybė galėjo sau leisti pulti iš abiejų sparnų ir iš vidurio tuo pačiu metu Czenstachawo - Warszawa kryptimi. Dar daugiau padėtį pablogino amžinas Lenkijos imperializmas — Čekoslovakijos Užolzės Tešino užgrobimas.

Vokiečių tvirtas strategas gen. Mannšteinas prikalbėjo Hitlerį, kad gerai pavykusį manevrą Lenkijoje pritaikytų Prancūzijai. Duodant smūgį fronto viduryje, sykiu vykdyti ir supimo manevrą dešiniuoju sparnu, nukreiptu per Olandiją ir Belgiją.

Gen. Gamelenas galvojo, kad vokiečiai panaudos tiktai 1914 m. planą — apsupimą dešiniuoju sparnu. Tikėjosi, kad priešo silpnai atakuojama vidurinioji armija, pastatyta Ardėnų ir Sedano apylinkėse, kur baigėsi Maginot linija, prancūzų-belgų kariuomenių susidūrime, opiausioje vietoje atsilaikys. Visas jėgas puolimui jis grūdo į Belgiją. Savo dispozicijoje paliko tik mažus rezervus. Viduriniame gynimo rucže jis nenumatė daugelio vokiečių šarvuočių divizijų sukoncentruotų ir žygiuojančių pirmyn. Savo pasiteisinimuose apie įvykius, apklausinėjamas teismo procese, apgailestavo dėl visiškos prancūzų kariuomenės demoralizacijos. Pats save kaltino, jog nenumatė, kad 8 mėn. sėdėdami apkasuose, prancūzai klausys vokiečių radio propagandos, kurios klausytis kariuomenės vadovybė nedrįso uždrausti ir kartu nesugebėjo prieš ją kovoti, ir, kad toji vokiečių propaganda turės tokią didelę į prancūzų kareivius demoralizuojančią įtaką.

O istorija su Barčiumi buvo tokia. 1919 m. rugpjūčio 30 d. mūsų Vilniaus bataliono 2 ir mokomoji kuopa puolė bolševikus prie Grivos (Daugpilio priemiesčio). Bolševikai priešpuoliu mūsų kuopas atmušė. Į galvą sunkiai sužeidė Joną Barčių. Šis krito darže tarp vagų ir be sąmonės išgulėjo per naktį. Retkarčiais atgaudavo sąmonę ir jautė, kai pro jį praėjo puolantieji bolševikai. Paskui praėjo bolševikus atmušę lietuviai. Pagaliau visai neteko sąmonės ir tik ją atgavo Zarasų ligoninėje.

Minimoje ligoninėje Barčius buvo sunkiausias ligonis ir niekas nemanė, kad jis išliktų. Vieną naktį toje ligoninėje mirė sužeistas kareivis, kuris turėjo sąmonę ir niekas jo mirties nesitikėjo. Kaip ten įvyko, kad ligoninės personalas apsiriko ir mirusįjį palaikė Barčiumi. Jo vardu palaidojo ir bataliono štabui pranešė apie jo mirtį. Štabas išbraukė iš bataliono sąrašų ir tėvams pranešė. Tėvai užpirko mišias, varpais paskambinti ir apverkė. Kadangi nuo žaizdų buvo paraližuota visa dešinioji pusė, tai iš ligoninės negalėjo parašyti tėvams laiškų. O kad nepaprašė kitų parašyti, tai jo paslaptis. Kai naktį grįžo namo. tai ir tėvai nenorėjo tikėti ir ilgai teko už durų aiškintis, kad tai jis, jų sūnus, grįžo gyvas, bet ne vaiduoklis prie durų vaidenasi.

LANKAUSI KVIEČIAMAS IR NEKVIEČIAMAS

1920 m. vasarą gavau atostogų ir važiavau namo pro Kauną. Sustojau vienai dienai Kaune. "Kario" redaktorius kpt. V. Steponaitis per pulko vadą plk. ltn. K. Škirpą buvo pakvietęs mane užeiti į redakciją. Taigi reikėjo užeiti.

Mėgau skaityti knygas ir laikraščius, taigi jau nuo seniai knietėjo pamatyti spaustuvę, kaip jose spausdina. Eidamas Kauno gatvėmis ir pasukau Valstybės spaustuvės (kur "Karys" buvo spausdinamas) link.

Priėjęs prie spaustuvės durų žiūriu, kad ant jų parašyta: "Pašaliniams asmenims įeiti draudžiama". Hm., tai negerai! — galvoju. — Vadinas, įeiti negaliu, nes aš pašalinis. O įeiti noras didelis.

Nieko nebus. Mandagumą teks atidėti į šalį. Reikės akiplėšiškai įsiveržti — galvoju. Taip ir padarau. Gerai nujaučiu, kad mane išprašys lauk. Suplanavau taip padaryti, kad vis dėlto nors trumpai gaučiau pamatyti. Drąsiai įsiveržiu pro duris ir skubiai maunu į pat kambario galą. Kambary rotacinė mašina laikraščiams spausdinti. Prie jos darbavosi darbininkai, matyt, ruošė ką nors spausdinti. Mašinos gale sustojau ir pradėjau apžiūrinėti ją. Tuomet darbininkai suprato, kad aš "pašalinis" ir priėję mandagiai parodė ant durų parašą: "Pašaliniams įeiti griežtai draudžiama". Atsiprašiau ir iš lėto, apžiūrėdamas mašiną, išėjau.

Užėjau į "Kario" redakciją. Prie durų susilaikiau, apžiūrėjau save. Redakcijos tuokart man atrodė kažkas didinga, nepaprasta, todėl ir įeiti reikėjo pagal visą karinę tvarką. Buvau puskarininkis, taigi, reikėjo ir pasirodyti atitinkamai.

Pasibeldžiau, greitai įšokau pro duris, atidaviau pagarbą ir smarkiai sutrenkiau kulnimis. Visi kambary buvę karininkai nutilo, rodos, ir kvėpuoti nustojo, ir sužiūro į mane. Žinojau, kad "Kario" redaktorius kapitonas, o mano laimei kambary tedirbo vienas kapitonas. Taigi, klausinėti neteko ir iš karto priėjau prie man reikiamo asmens. Vadinas, pirmas vizitas sekėsi. Atraportavau, kas aš esu ir padaviau pulko vado laišką.

Išgirdę mano pavardę, vėl visi atgavo kvapą, pradėjo judėti ir vienas leitenantų ištarė tik vieną žodį : "Nenuostabu!" Tuokart nesupratau, ką reiškė tasai žodis, bet vėliau, kai jau pats atvykau į "Kario" redakciją, pasidarė aišku. Mat, kiti taip iškilmingai pagal statutą neatvykdavo į redakciją.

Redaktorius parodė man kėdę ir paprašė sėstis. Pažiūrėjau į kėdę, o gi ji be dugno. Kaip gi sėsis. Gen. Galvydis-Bykauskas irgi stovėjo paliai redaktoriaus stalą, į sieną įsirėmęs. Jeigu jis, su platesne sėdimąja kūno dalimi, nedrįso į tokią kėdę sėstis, tai kaip aš su siaura sėdimąja galiu sėstis. Paskęsčiau. Mandagiai atsisakiau sėsti ir pasilikau stovėti, kaip ir generolas. Pasirodo, tuomet ir redakcija buvo neturtinga — net kėdžių trūko.

Redaktorius paprašė manęs parašyti savo įspūdžius iš Lietuvos kariuomenės žygio į Vilnių 1920 m. liepos 15 d. ir paklausė gal noriu honoraro už išspausdintus "Karyje" mano rašinius. Dar niekad ir iš niekur nebuvau gavęs honoraro, nors jau senokai rašinėjau į laikraščius. Net to žodžio "honoraras" nesupratau. Lenkiškai šiek tiek mokėjau, taigi galvojau, gal kas nors yra panašaus su lenkų "honor" (garbė). Gal koks rašytojo ar žurnalisto titulas ar laipsnis. Nebloga būtų ant puskarininkio laipsnio užsiūti dar kokią nors auksinę plunksną. Pulke būčiau tik vienas toks. Sutikau.

Redaktorius išsivedė į kitą kambarį. Paėmė "Kario" komplektą ir pradėjo skaityti mano rašinių eilutes.

— Kam jis skaito tas eilutes, — galvojau. — O gal nuo eilučių skaičiaus priklauso gerbės laipsnio dydis?

PRIEŠ DVIDEŠIMT ŠEŠERIS METUS

1933 m. liepos m. 15 d. minios žmonių visais keliais rinkosi į Kauno aerodromą sutikti atskrendančius iš Amerikos Darių ir Girėną. Visų džiaugsmingi žvilgsniai buvo nukreipti į vakarus. Išlaukus kelias valandas ir neturint jokių informacijų neramių minčių kupini temstant visi pradėjo skirstytis. Sekanti diena atnešė liūdną žinią apie šių drąsuolių mirtį.

Ir vėl pasipylė minios žmonių į Kauno aerodromą nuliūdusiais veidais tyliai komentuodami įvykį. Atskridęs iš vakarų lėktuvas padaręs ratą nusileido ant tako. Iš jo buvo iškelti du neįprastos formos karstai su a.a. Dariaus ir Girėno palaikais. Kelių dešimčių tūkstančių minia vienu metu tyliai susikaupė, o vėliau pradėjo graudžiai verkti. Neperdedant galiu tvirtinti, kad tą dieną liūdesys ir ašaros buvo apėmę visą Kauną, o laidotuvių dieną ir visą Lietuvą, nes visos laidotuvių apeigos buvo transliuojamos per Kauno radio.

Tuo savo drąsiu ir sunkiu žygiu ir gyvybės auka jie laimėjo garbingą vardą lietuvių tautos ir pasaulio aviacijos istorijoje.

Šis Stepono Dariaus žygis nebuvo staigiai sugalvotas ir įvykdytas. Jis jam ruošėsi ilgai. To žygio ruošimosi pradžią reikia nukelti at-

Prie Dariaus ir Girėno paminklo Čikagoje.
Iš kraštų p. p. Daužvardžiai

Kantriai laukiu, kol suskaitys. Baigęs pradėjo rašyti sąskaitą ant blogo popieriaus. Žiūriu į tą sąskaitą ir galvoju, kad garbė gal ir nebloga, bet tas diplomas tai nekoks. Po stiklu negražu bus pasidėti. Parašęs padavė man pasirašyti ir atskaitė daugiau kaip 700 markių. Dabar supratau, kas yra honoraras.

Išmokėjo po 5 markes smulkiais. Prikišau pilnas kišenes pinigų, jos išsipūtė ir jaučiausi nejaukiai. Kareivis — turtuolis su išsipūtusiomis kišenėmis. Parvykęs namo 500 markių atidaviau mamytei. Ji išsigando. Manė, kad aš tuos pinigus paėmiau nuo nukautų kareivių fronte. Nuraminau mamą, kad tai uždirbta doru darbu.

JUOKU PAKELDAVO DRAUGŲ DVASIĄ

Dar 1919 m. mūsų kulkosvaidžių komandos pirmajame būryje buvo linksmas kareivis Zigmas Vasiliauskas. Matyt, jis jau gimė juokdariu. Veidas buvo tipiškas komiko. Taip pat judesiai. Jeigu jis būtų gimęs Amerikoje, tai neabejoju, kad būtų patekęs į Holivudą ir pralenkęs visus dabartinius Amerikos komikus.

Žygiuojame pavasarį į frontą. Kelias sunkus. Giliausias purvynas. Savanoriai privargo. Juk ir tas apavas menkas. Tokiu atveju, žinoma, smunka nuotaika. Tą patį jaučia ir mūsų Zigmas. Bet jis nepasiduoda. Pajuokdamas privargusius ir nusiminusius, padaro privargusiojo karikatūrą. Savo apatiniąją kūno dalį taip atkiša ir taip pradeda sukinėti, veidą tokį liūdną padaro ir kitas kūno dalis savotiškai judina, kad imk ir plyšk iš juoko. Pakyla kareivių nuotaika, pradeda juoktis, ir nuovargis sumažėja. Pasirodo, juokas atgaivina žmogų.

Arba fronte. Eina kautynės. Kai kuriam kareiviui krinta nuotaika. Mūsų maža, o priešų daug. Iš jų pusės skrenda daugybė kulkų.

Zigmas ir čia savo jumoro nepameta. Ne tiek pats šaudo, kiek draugus juokina. Delnu gaudo pralekiančias priešo kulkas, lyg muses. Bet delną atskleidęs žiūri, kad kulkos nepagavo. Padaro savotiškai liūdną veidą. Arba šalia jo krito priešo kulka ir žemė ištiško. Zigmas tuoj puola rankomis tą vietą atkasti, apsimesdamas kulkos ieškąs. Neradęs vėl padaro savotiškai liūdną veidą. Jo draugai nebeištveria juoku, dingsta baimė ir pradeda energingai šaudyti ir taikyti.

Ir taip visą laiką Zigmas kėlė silpnesniųjų nuotaiką. (Pabaiga)

gal į tuos laikus, kai vyko mūsų savanorių ginkluotos kovos už Lietuvos laisvę. Tų savanorių tarpe buvo ir Steponas Darius. Iš aukso šalies jis grįžo į karo nuteriotą tėvynę, kad ginklu ją nuo priešų gintų ir savo darbu padėtų jai atsistatyti.

1920 metais renkantis IV karo mokyklos laidai atvyko šimtai savanorių jaunuolių, tarpe kurių buvo ir Steponas Darius. Jų negalėjo suvilioti graži uniforma, kurios tuo laiku dar nebuvo, ar dideli atlyginimai, nes ir kuklių algų mėnesiais nemokėta, bet juos čia subūrė tėvynės meilė ir karštas noras kaip galima greičiau savo darbu padėti jai atsikurti. Jie visi žinojo koks kietas ir sunkus mokslas jų laukia. Kauno gyventojai stebėdavosi ir galvas kraipydavo matydami Kauno gatvėmis žiemos speigų metu bėgiojančius ir sportuojančius vienmarškinius jaunuolių būrius, arba vasaros karščiais prislėgtus sunkios šarvuotės ir prakaite permerktas jaunuolių lygias gretas su daina žygiuojancias. Tiesa, jaunuolių dalis tos sunkios treniruotės, būtinos būsimam karininkui, nepakėlė ir karišKos karjeros atsisakė. Stepono Dariaus veide niekad nesimatė nepasitenkinimo žymių. Jis visados šypsodavosi, buvo linksmas, o laisvalaikiais sportuodavo. Jis mėgo tuo laiku dar mums visai nepažįstamą sportą —boksą, ir ne vienas iš jo draugų yra matę žvaigždes kai gaudavo Dariaus taiklų smūgį.

Po virš metų trukusio karo mokyklos kurso daugiau kaip 200 jaunų vyrų buvo pakelti į pirmą karininko laipsnį. Tarp jų buvo ir Steponas Darius. Tai buvo fiziniai užgrūdinti, mylinti savo kraštą ir tvirtai pasiryžę dirbti jo gerovei jauni vyrai. Keletas iš jų vėliau pasižymėjo kovose ir buvo apdovanoti Vyčio kryziumi. Dalis jų išėjo augštuosius mokslus ir dirbo atsakomingose pareigose kariuomenėje arba civiliniame gyvenime.

Ši mokykla, be abejo, daug davė ir Steponui Dariui. Gal būt tai buvo pagrindai jo būsimam žygiui - skridimui per Atlantą. Gavus pagrindą iš karo mokyklos jam jau buvo suprantama ir prieinama karinė literatūra ir jis ja domėjosi, ypač kada tapo lakūnu. Atrodo, kad tik išsipildžius jo svajonei, tapus lakūnu, ir galėjo jam gimti mintis nugalėti Atlantą ir kaip nepaprastai tvirto būdo žmogus jis ryžosi ją įvykdyti.

Minint kpt. Stepono Dariaus ir jo draugo Stasio Girėno didvyriško žygio ir tragiškos mirties 26 metų sukaktį, mes karo mokyklos IV, kpt. Dariaus laidos karininkai, didžiuojamės jais ir lenkiam galvas prieš jų palaikus.

J.B.

GERBIAMAS KARIO SKAITYTOJAU,

Šiame KARIO nr. rasite įdėtą lapelį ir voką. Esame tikri, kad, lapelį užpildę, Jūs nedelsdami pasiųsite KARIUI. Priežastys kodėl neturėtumėt delsti yra tokios aiškios:

1. Iš anksto užsisakydami gausite vertingą prof. V. Biržiškos knygą PRAEITIES PABIROS atpiginta kaina;

2. Padėsite išlaikyti mūsų tautos kultūrinius turtus, kurių žymią dalį sudaro mūsų rašytojų darbai;

3. Paremsite KARĮ, nes pusė galimo knygos pelno eis KARIO leidimo sustiprinimui;

4. Sudarysite progą išleisti kitas prof. V. Biržiškos knygas, nes likusi pelno dalis skiriama tam fondui.

Užpildykit pridėtą lapelį ir tuoj siųskite KARIUI. Darbai verčia kalnus, bet ne žodžiai.

A. A. Natalijai Naiduškevičienei
mirus, jos vyrui ir sūnui su šeima, gilaus liūdesio valandoje, nuoširdžią užuojautą reiškia
LVS "RAMOVĖ"
Niagaros Pusiasalio Skyrius

Staiga netekusį mylimo brolio **Alfonso,** Lietuvos Vicekonsulą, Anicetą Simutį ir šeimą giliai užjaučia
Dr. L. Stanaitienė,
Marina ir Zigmas Raulinaičiai

KPT. JUOZUI NAVIKĖNUI
mirus, Jo šeimą ir artimuosius nuoširdžiai užjaučia
Marina ir Zigmas Raulinaičiai

Mirus **LEONEI LUKOŠEVIČIENEI**
nuoširdžią užuojautą jos vyrui Dr. Henrikui Lukoševičiui ir artimiesiems reiškia
Marina ir Zigmas Raulinaičiai

Redaguoja V. A.
Mantautas, 38
Sawtell Ave.,
Brockton 39,
Mass.

TREMTIES TRIMITAS

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGA IR VLADAS PUTVINSKIS

RAPOLAS SKIPITIS

Nepriklausomybės laikais bene populiariausia organizacija Lietuvoje buvo Lietuvos Šaulių Sąjunga. Jos reikšmė mūsų nepriklausomą valstybę statant, mūsų tautinį susipratimą ugdant ir lietuvišką kultūrą puoselėjant neabejotinai buvo labai didelė. Nuo pat šios organizacijos pradžios ligi jos tragiško galo, beveik 21 metus, man teko jos nariu būti ir daugeliu atvejų teko atlikti vienokį ar kitokį darbą, pirmininkauti visuotiniuose suvažiavimuose, būti šios organizacijos vadovybėje ir jos garbės teismo nariu. Vladą Putvinskį man teko iš arti stebėti kai jis kūrė Lietuvos Šaulių Sąjungą, iš jo lūpų girdėti jo mintis ir pagrindinį tikslą, kurio jis siekė per šaulių organizaciją. Be to, turiu pažymėti, kad V. Putvinskis buvo mano tėviškės kaimynas, todėl apie jį turiu prisiminimų ir iš senesnių laikų. Dėlto laikau savo malonia pareiga nors trumpai parašyti savo atsiminimuose apie Lietuvos Šaulių Sąjungą ir apie šios organizacijos kūrėją Vladą Putvinskį.

ŠAULIŲ SĄJUNGA

1919 m. birželio mėnesio kažkurią dieną kreipėsi į mane Vladas Putvinskis su pasiūlymu dėtis į organizaciją kovai su valstybės priešais. Girdi, suomiai jau tokią organizaciją turį. Tūkstančiai civilinių gyventojų esą tos organizacijos nariai. Jie yra išmokomi vartoti kariškus ginklus ir kariauti. Jie labai daug pagelbėjo savo kariuomenei išvyti rusus iš Suomijos ir susitvarkyti namie. Tą suomių organizaciją jis man pavadino vokiškai - Shuetzenkorps, nes apie ją žinojo iš vokiškos spaudos. Vėliau mums teko ir asmeniniai pamatyti tos šaunios suomių organizacijos atstovus Kaune. Suomiškai vyrai vadinosi Suojeluskunta - šauliai, o moterys - Lotta Svèrd - šaulės. Taigi, V. Putvinskio pasiūlymą priėmiau, nes reikalas buvo degantis. Apginkluoti ir nekariškius ir paruošti juos mūsų kariuomenės pagalbai, - reikalas atrodė daug kam neginčytinas. Ypač karštai tą klausimą kėlė Spaudos Biuro tarnautojai Matas Šalčius, Antanas Žukauskas (Vie-

Vladas Putvinskis-Putvys (1873-1929), knygnešys, L.Š.S įkūrėjas, pirmasis jos pirmininkas ir viršininkas.

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Garbės Narys, šaulys adv. Rapolas Skipitis

nuolis), Adolfas Klimas i.k. Bet tą reikalą įgyvendinti, pritraukiant visus tuo dalyku susirūpinusius asmenis, gerai sugebėjo tik Vladas Putvinskis. Tos V. Putvinskio kuriamos organizacijos pirmieji negausūs susirinkimai buvo šaukiami Vytauto Kalne. Tų susirinkimų dalyvių tarpe buvo dailininkas A. Žmuidzinavičius, prof. Tadas Ivanauskas, rašytojas Matas Šalčius, rašyt. Balys Sruoga, Balys Kemėšis, M. Žvirėnas ir gal koks dešimts kitų, kurių pavardžių nebeatsimenu. Pirmoji Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrimo data kai kuriuose raštuose žymima 1919 m. birželio 27 d., bet formaliai reikėtų laikyti įsikūrimo pradžia 1919 m. rugpiūčio 8 d., nes tą dieną buvo išrinkta pirmoji šios organizacijos valdyba su Vladu Putvinskiu pirmininku. Taigi, bent kiek reikšmingiau veikti ši organizacija pradėjo tik rudeniop. Mat, viso to labai svarbaus sumanymo rėmėjai, neišskiriant nei paties Vlado Putvinskio, buvo perkrauti savo tarnybiniu darbu, nes buvo dar besikuriančios savos valstybės valdininkai. V. Putvinskis tuomet buvo tiekimo ir maitinimo ministerijos bendrųjų reikalų departamento direktorius. Apie spalio pradžią V. Putvinskis iš valdiškos tarnybos pasitraukė ir atsidėjo vien Šaulių Sąjungos reikalams. Dabar tais reikalais ne tik jis pats visą laiką buvo užsiėmęs, bet ir savo jaunamečius vaikus buvo įtraukęs. Keleta mėnesių Lietuvos Šaulių Sąjungos centras buvo Vlado Putvinskio butas Duonelaičio g-vėj, o to centro visas aparatas - pats V. Putvinskis ir jo šeimos nariai. Bet ir tokiose skurdžiose sąlygose prasidėjusi, šaulių organizacija vėliau sparčiai augo, stiprėjo ir pagaliau buvo pasiekusi tokio laipsnio ir reikšmės mūsų tautos gyvenime, kokio vargu kas galėjo tikėtis. Taip išaugti Šaulių Sąjungai padėjo šios pagrindinės sąlygos: 1. Ano meto besikuriančios Lietuvos būklė, 2. Vlado Putvinskio asmuo ir 3. V. Putvinskio nustatyta ir kitų įtakingesnių šaulių paremta teisinga organizacijos kryptis. Apie ano meto naujagimę Lietuvos būklę šiuose atsiminimuose jau man teko kalbėti keliais kitais atvėjais, todėl, nenorėdamas kartotis, čia apie tai neberašau. Apie V. Putvinskio asmenį pakalbėsiu kiek toliau. O dabar šiek tiek apie pačią Lietuvos Šaulių Sąjungą.

Pradžioje apie vienerius metus Šaulių Sąjunga buvo grynai kariška organizacija, nes to reikalavo krašto saugumas. Bermontininkai, bolševikų frontas, lenkų užgrobtas trečdalis Lietuvos, ir dėl to blogi santykiai su lenkais, bolševikų ir lenkų agentai pačioj išlaisvintoj Lietuvos daly-ragino kiekvieną lietuvį patriotą laikyti rankoje ginklą. Nors šauliai karo frontuose nėra laimėję didelių mūšių, bet kaip žvalgai - žinių tiekėjai mūsų karo vadovybei ir savo partizanine veikla šauliai daug sykių yra suteikę reikšmingos pagalbos mūsų kariuomenei. Gi kovoje su vidaus priešais - bolševikų ir lenkų agentais, šauliai veikė kaip tikri mūsų valstybės sargai. Be to čia tenka prisiminti, kad visuose karuose, o ypač mūsų tėvynės išlaisvinimo karuose, labai daug reiškė mūsų žmonių nuotaikos ir pasiryžimas kariauti. O tą pasiryžimą kariauti geriausiai kėlė Šaulių Sąjunga. Sakysim, po mūsų kariuomenės didžiojo pralaimėjimo Seinų-Suvalkų fronte ir po to, kai Lenkija sulaužiusi Suvalkų sutartį užgrobė Vilnių, - nuotaikos Lietuvos gyventojų tarpe buvo beeik desperatiškos. Bet toms nuotaikoms prablaivinti ir mūsų piliečių atsparumui sustiprinti greta Seimo atstovų, valdžios pareigūnų ir šiaip žymių patriotų - tūkstančiai šaulių pasklido po visą laisvąją Lietuvą. o ypač plačiame ruože palei demarkacijos liniją, su prakalbomis ir atitinkamais atsišaukimais. Ir piliečių nuotaikos pakilo. Mūsų šaulių maži būreliai parodė drąsos ir sumanumo trukdant lenkų kavalerijos brigadai, lapkričio 17-19 dienomis prasiveržusiai pro mūsų frontą ir žygiuojančiai pro Anykščius Kėdainių link. O mūsų kariuomenė GiedraičiųSirvintų fronte sumušė lenkus.

Negalėčiau sakyti, kad tuomet Lenkijos kariuomenė nebūtų galėjusi įveikti mūsų kariuomenės ir okupuoti visą Lietuvą, bet Pilsudskis

iš savo agentų neabejotinai žinojo, kad laisvos Lietuvos lietuviai yra kietai susistatę prieš lenkus ir todėl Lenkija neišvengiamai turėtų daug didelių sunkumų, jei okupuotų Lietuvą. Tas kietas mūsų žmonių nusistatymas prieš lenkus mažino Lenkijos vadų apetitą užgrobti Lietuvą. O tokio nusistatymo pirmaeilis ūgdytojas buvo Šaulių Sąjunga.

Kalbant apie Šaulių Sąjungos karinę veiklą, tenka neužmiršti Klaipėdos krašto atvadavimo žygio, kuris įvyko kiek vėliau, 1923 m. pradžioje. Lietuvos Šaulių Sąjunga reikšmingai jame dalyvavo. o Klaipėdos kraštui prie Lietuvos prisiglaudus, per savo organizacijos būrius plėtė lietuvišką veiklą visame krašte ir tuo stiprino mūsų pozicijas Lietuvos vakaruose. Klaipėdos atvadavimas yra svarbus ir įdomus žygis, apie kurį turėtų plačiau parašyti jame dalyvavusieji arba bent arti to reikalo stoviejusieji ir gerai jį žinantieji.

Praėjus karams su bolševikais ir bermontininkais ir aprimus kovoms su lenkais Šaulių Sąjunga ne tik savo veiklos nenutraukė, bet vis labiau ją plėtė tik ne tiek karinėj, kiek kultūrinėj srity. Kitaip ir negalėjo būti. Juk ir pats Šaulių Sąjungos įkūrėjas V. Putvinskis buvo ne profesionalas karys, o gilus kultūrininkas. Gi karišką organizaciją buvo sudaręs tik dideliam ir būtinam reikalui esant. Kultūrinėj srity V. Putvinskis nesitenkino paprastu šaulių ar piliečių švietimu. Jis buvo užsimojęs per Šaulių Sąjungą perauklėti lietuvių tautą, kad ji būtų sveika, blaivi, stipri savo tautiniu atsparumu, pasiryžusi ginti Lietuvos nepriklausomybę ir lietuviškąją žemę, kad jos vaikai būtų tiesūs, teisingi, mandagūs ir drausmingi. Auklėjimo metodą V. Putvinskis taikė patį geriausią, nes pats elgdavosi taip, kaip kitus elgtis mokė. Šauliai ir šaulės, pasak V. Putvinskį, turėjo būti tie gyvi pavyzdžiai, kokie turėjo būti visi lietuviai. Savo mintis perauklėjimo ar persiauklėjimo reikalu V. Putvinskis skleidė gyvu žodžiu ir šaulių spaudoj. Kiekvienam akylam žmogui buvo aišku, kad ne tik visos tautos bet ir visų šaulių V. Putvinskiui visai perauklėti nepasiseks. Didelę dalį ir nepasisekė. Bet jokiu būdu negalima sakyti, kad jo tas milžiniškas ir puikus užsimojimas nepaveikė norėta prasme šaulius ir tautą. Tiesą pasakius, idealas nepasiekiamas. Jau labai didelis dalykas buvo tas, kad V. Putvinskis davė Šaulių Sąjungai idealą, tą nepasiekiamą žvaigždę, kurios šviesa vilioja kiekvieną savo tautai geresnio rytojaus trokštantį lietuvį. Tas idealas buvo ir geras kvieslys dėtis į šaulių eiles.

V. Putvinskis statė Šaulių Sąjungą ant teisingo visuomeninio bei politinio pagrindo. Šaulių Sąjunga turėjo būti visuomeninė demokratinė organizacija, griežtai vengianti partinės politikos. Ant tokio pagrindo stovinčioj organizacijoj puikiausiai galėjo telpti visokių politinių bei pasaulėžiūrinių įsitikinimų žmonės. Kitaip sakant, kas norėjo nepriklausomos Lietuvos, tas galėjo būti Šaulių Sąjungos narys arba šaulys bei šaulė. Todėl Šaulių Sąjungoj sutartinai galėjo dirbti socialdemokratas Kipras Bielinis su krikščioniu demokratu Mykolu Krupavičium, o šiedu su liaudininku Mykolu Šleževičium, tautininku Antanu Smetona ir santariečiu Petru Leonu.

V. Putvinskis buvo keleta metų iš Šaulių Sąjungos vadovybės pasitraukęs. Kitiems vado-

Paskutinioji Moterų šaulių Taryba.

Iš k. sėdi: vice-pirm. L. Dainauskienė, Š. M. Vadė S. Mantautienė; stovi 3-čia iš kairės K. Kodatienė — švietimo vadovė ir "Saulės" redaktorė. Jos ir dabar veikia atgaivintoje L.Š.S.T.

vaujant S-goj buvo kilę nesveiki vėjai: Šaulių Sąjungą norėta padaryti politine organizacija. Rodos 1923 m. visuotiniame suvažiavime V. Krėvė-Mickevičius šoko įrodinėt, kad mūsų politinės partijos skaldančios tautą, tuo tarpu žydai, lenkai ir rusai einą vieningai. Lietuvių susivienijimui esą būtinai reikalinga, kad Šaulių Sąjunga eitų į seiminius rinkimus savo sąrašu. Mudviem su Mykolu Sleževičium teko gerą valandą įtikinėti suvažiavimą, kad nepadarytų V. Krėvės-Mickevičiaus peršamo nutarimo. Suvažiavimas dauguma pritarė mudviem, o ne V. Krėvei-Mickevičiui ir tokio nutarimo nepadarė.

Po 1926 m. perversmo visuomeninis demokratinis pradas palaipsniui iš Šaulių Sąjungos turėjo trauktis ir užleisti vietą kariniam biurokratiniam pradui. 1926 ir 1927 metais visuotinių suvažiavimų nebuvo. 1928 metais įvyko paskutinis visuotinis suvažiavimas pagal ligi tol praktikuotą tvarką. O 1935 m. liepos 15 d. buvo išleistas Lietuvos Šaulių S-gos naujas įstatymas, kuriuo ir formaliai S-ga buvo sukarinta. Visuomeniškoji, taip sakant, putvinskinė Šaulių Sąjunga buvo veikusi ištisus 16 metų. Per tą laikotarpį jau ir tradicijų buvo susidarę. O tradicijos dažnai nemažiau, o kartais net daugiau reiškia negu įstatymas. Todėl ir visuomeninį pradą pakeitus vadizmu pradžioje labai didelio perversmo Šaulių S-goj nesimatė. Bet tai nereiškia, kad per ilgesnį laiką tas skirtumas nebūtų žymiai stipriau pasireiškęs. Pagal naująjį įstatymą Šaulių S-ga tik vadinosi visuomeninė kariška organizacija. Tikrumoje ji buvo paversta kariška institucija, kurioje tam tikras funkcijas galėjo atlikti nekariškiai, bet vado-karininko vadovaujami. Visuomeninė iniciatyba S-goj tegalėjo tik tiek reikštis, kiek leido S-gos vadas, o rinktinėse ir būriuose - kiek leido rinktinių ir būrių vadai. Ar tokią organizaciją galima vadinti visuomenine?... Taip pertvarkyta Šaulių Sąjunga veikė nepilnus 5 metus. Ji buvo žymiai gausesnėmis valstybės lėšomis remiama, negu seniau gaudavo nesukarintoji S-ga. Todėl galėjo būti sustiprintas karinis paruošimas, o privačiai surinktų lėšų galėjo daugiau skirti kultūriniam darbui. Kultūrinis darbas buvo plečiamas, Putvinskio iškelti šūkiai buvo gerbiami ir palaikomi sukarintoj Šaulių S-goj.

Kas buvo Šaulių Sąjunga tepakalba ir šie duomenys:

1939 m. šaulių vyrų buvo	42.000
1939 m. šaulių moterų	15.000
1939 m. šaulių rėmėjų	5.000
Viso šaulių	62.000

Didžiausios reikšmės kultūrinėj ir propagandinėj srityse turėjo Šaulių Sąjungos organas Trimitas ir kiti spausdiniai. Trimitas buvo leidžiamas ištisus 20 metų - 1920-1940 metais. Pradžioje jo buvo spausdinama 5000 egzempliorių, o pastaraisiais keliais metais tiražas siekė 25.000. Viso per 20 metų Trimito išleista per 250 tūkstančių egzempliorių.

Trimitas buvo sutraukęs per 200 bendradarbių, kurių tarpe matėme Tumą-Vaižgantą, Vincą Krėvę-Mickevičių, Mykolą Biržišką, Antaną Vienuolį-Žukauską, Antaną Smetoną, Martyną Jankų, Joną Šliupą, Igną Jonyną, Matą

Vyr. Maž. Lietuvos Gelbėjimo Komitetas ir jo artimiausi bendradarbiai. Antras iš d. stovi A. Marcinkevičius (Mantautas), LŠS atstovas prie Komiteto, tuomet LŠS CV sekretorius, Kultūros ir Propagandos sk. v-kas.

Šalčių, Petrą Šalčių, Vaclovą Sidzikauską ir daug kitų žinomų ir mūsų visuomenės gerbiamų spaudos bendradarbių. Savaime aišku, kad Vladas Putvinskis buvo Trimito didysis šulas.

Netenka abejoti, kad Trimitas yra stipriai paveikęs mūsų žmones tautinės sąmonės stiprinimo kryptimi ir atlikęs didelį kultūrinimo darbą. Trimitas buvo Šaulių Sąjungos centro laikraštis. O greta jo provincijų šauliai leido savo didesnius ar mažesnius laikraštukus. Provincijos šaulių laikraščiai buvo leidžiami Panevėžy, Šauliuose, Kybartuose, Telšiuose, Alytuj, Tauragėj ir gal dar kitur. Gi šaulių moksleivių laikraštukai buvo leidžiami Kaune, Dotnuvoj, Mažeikiuose ir kitur

Šaulių Sąjunga per 11 metų leido kalendorius almanachus, kurių išleista 305 tūstančiai egzempliorių. Be to, S-ga yra išleidusi 36 knygas viso 215 tūkstančių egzempliorių ir 47 atsišaukimus lietuvių, lenkų, gudų ir žydų kalbomis viso apie 2 milijonu egzempliorių.

Turime gražių dainų ir mėgstame dainuoti. Šaulių Sąjunga rūpestingai puoselėjo dainos kultūrą. S-gos centrinis choras, muziko Martinonio diriguojamas buvo vienas pirmaujančių Lietuvos chorų. O viso šauliai turėjo per 100 chorų ir apie pusę tiek orkestrų.

Pastovaus dramos teatro Šaulių S-ga neturėjo. Bet, profesionalams dramos artistams talkinant, šauliai yra pastatę daug spektaklių Kaune ir provincijoj. Gi provincijoj šauliai turėjo apie 400 dramos mėgėjų ratelių.

Sportu Šaulių S-ga buvo susirūpinusi nuo pat pirmųjų jos organizavimosi mėnesių ir per visą jos veikimo laikotarpį. Pradžioj šaulių sportinė mankšta dažnai buvo siejama su kariniais pratimais. Vėliau buvo paruošiami net sporto instruktoriai, kurie ir vadovavo sportui. Daug sykių šauliai yra surengę lengvosios atletikos rungtynes.

1938 m. šauliai turėjo 63 nuosavus namus, kurių vertė siekė kelių milijonų litų. Bet nuosavi namai šauliams tai nebuvo tik medžiaginės vertės dalykas. Šaulių namai buvo tautos namai. Šaulių namai buvo artimi visiems lietuviams, nes Šaulių S-ga, kaip nepartinė idėjinė organizacija mielai leisdavo savo namuose rengti pobūvius, paskaitas, koncertus ir kitus kultūrinius parengimus ir kitoms lietuvių organizacijoms bei asmenims. Koks gyvas ir judrus centras buvo šaulių namai, man pačiam teko iš arti stebėti Kaune. 1926 m. kaip Šaulių S-gos įgaliotinis pasirašiau pirkimo sutartį namams prie Laisvės Alėjos, arti Įgulos bažnyčios. 1927 m. kaip S-gos pirmininkui, teko rūpintis tų namų remontu ir pritaikymu šaulių reikalams. Šitie namai oficialiai buvo atidaryti 1928 m. sausio 7 d. Po atidarymo visą laiką jie buvo taip gausiai šaulių ir nešaulių lankomi, kad jie man primindavo bičių avilį saulėtą dieną, kur be paliovos vienos bitės bėgo ir skrido iš avilio, o kitos - į avilį. Kiek visokių kultūrinių parengimų, paskaitų, koncertų ir kita!... Taip, Šaulių namai buvo reikšmingi kultūros židiniai.

Daug jaunimo susiburdavo visame krašte vykusiose dainų šventėse ir sporto varžybose. Mūsų jaunimas labai mėgdavo šaulių parengimus ir juose gausiai lankydavosi.

Lietuvos Šaulių Są-gos pirmininkais buvo:

1. Vladas Putvinskis ..... 1919-1922 m.
2. Vincas Krėvė-Mickevičius .... 1922-1924 m.
3. Stasys Šilingas ..... 1924-1925 m.
4. Matas Šalčius ..... 1925-1926 m.
5. Teodoras Daukantas ..... 1926 m.
6. Liūdas Vailonis ..... 1926-1927 m.
7. Rapolas Skipitis ..... 1927-1928 m.
8. Vėl Vladas Putvinskis ..... 1928-1929 m.
9. Antanas Žmuidzinavičius ..... 1929-1934 m.

L. Šaulių Sąjungos viršininkais buvo:

Vladas Putvinskis (drauge buvo ir pirmininku) .....1919-1922 M.
2. Pranas Klimaitis .....1922-1925 M.
3 .Mykolas Kalmantas .....1925-1935 M.

1935 metais Šaulių Sąjungą sukarinus, jos vadu buvo paskirtas Pranas Saladžius, kuris tose pareigose išbuvo ligi bolševikų okupacijos.

Trimito ir kitų Šaulių S-gos leidinių redaktorius dar gerai prisimenu šiuos: Antaną Bružą, Joną Kalnėną ir Aleksandrą Marcinkevičių, dabar Mantautą. Visi trys buvo nuoširdūs Lietuvos patriotai.

VLADAS PUTVINSKIS.

Vladas Putvinskis mums labai įdomus ir brangus ne tik kaip Šaulių Sąjungos kūrėjas. Jis buvo retas ir nepaprastas asmuo kaip žmogus ir kaip lietuvis. Jis savo asmens gyvenime yra padaręs du perversmus, rūpestingai ir atsidėjęs jieškojo kelio į geresnį gyvenimą ne tiek sau kiek kitiems, daug dirbo ir aukojosi kovoje už Lietuvos laisvę ir lietuvių spaudą ir, pagaliau, įkūrė Šaulių Sąjungą kovai su Lietuvo priešais ir rodė kelią, kaip turi būti perauklėta lietuvių tauta.

Apie šį nepaprastą žmogų čia duodu truputį savo atsiminimų ir ši tą iš jo biografijos

Praeito šimtmečio gale mano tėvo kumetis Antanas Juškus su tėvais, jaunesniu broliu ir

Šaulių sporto šventės Raseiniuose dalyvės.

seserimis iš mano tėviškės nusikėlė į Šilo-Pavėžupio dvarą, priklausantį Vladui Putvinskiui. Ten, žinoma, irgi buvo kumečių. Mano tėvo ir vyresniųjų brolių santykiai su Antanu Juškum buvo, galima sakyti, draugiški, o iš mano tėviškės jam teko išeiti tik todėl, kad mano tėvas nebenorėjo laikyti kumečio, o geriau jo vietoj jauną berną be šeimos. Taigi, persiskyrėm su Juškais visai gražiuoju. Šilo-Pavėžupio dvaras nuo mano tėviškės - Mantvydės, buvo maždaug už 20 kilometrų. Antanas Juškus naująja vieta taip buvo sužavėtas, kad net kelis kartus buvo atėjęs pas mus papasakoti, kaip jam ir jo šeimai dabar gerai ir koks ypatingas jo dabartinis ponas. Jis kumečiais taip rūpinasi, kaip savo vaikais. O kas keisčiausia — jis net su savo žmona kalba lietuviškai, nors ji irgi ne kaime, o Suvartovos dvare augusi". Pas mūsų ponus atvažiuoja iš kažkur kiti ponai ir su jais mūsiškiai kalbasi lietuviškai, nors tie svečiai esą labai mokyti ir visokiom kalbom moką kalbėti. O Šaukėnų Gorskiai ir kiti kaimynai dvarininkai retai ir tik trumpam į Šilo Pavėžupio dvarą teužsuka. Mat, tas mūsų ponas visai kitoniškas, bet labai geras" — tokiais žodžiais Antanas Juškus užbaigdavo ne vieną pasakojimą apie Vladą Putvinskį.

Kai buvau 7-toj gimnazijos klasėj 1906 metais pirmą kartą pamačiau Šilo Pavėžupio dvarą. Tais metais Putvinskių vyresniuosius vaikus mokė, o jaunesniuosius globojo Emilijos Putvinskienės sesuo Ona Gruzdytė, nes tuo me-

Raseinių šaulių paradas

tu Putvinskiai iš Šilo Pavėžupio kažkur buvo išvykę ilgesniam laikui. Su panele Ona Gruzdyte buvau pažįstamas kaip su mokyklos kolege ir lietuvaite. Kažkokių švenčių proga ir nuvažiavau į Šilo-Pavėžupio dvarą. Šio dvaro rūmai savo architektūra buvo panašūs į daugelio kitų dvarų rūmus, bet jau buvo pasenę ir gerokai apšepę. Erdvaus saliono grindų parketas, sienos, lubos ir durys šaukėsi remonto. Kambariuose buvo pavyzdinga švara. Valgomajam kambary stovėjo ilgas stalas, prie kurio kartu su ponais sėdosi ir tą patį valgį valgė ir darbininkai, kurie negyveno kumetynuose. Kad mano tėviškėj, Mantvydės dvarely, kartu su samdiniais valgydavome, tai man atrodė visai natuos jo kumetynus. Perėjom prie darbininkų bei kumečių reikalų. Pasidžiaugiau, kad jo kumečiai gražiai gyvena. Putvinskis kažkaip numojo ranka ir sako: "Jie visai ne taip gerai gyvena, kaip aš norėčiau. Duonos, mėsos ir pieno gal jie ir turi ar bent galėtų turėti, jei nepragertų, bet to juk neužtenka. Mūsų žmonėms trūksta kultūros. Jos trūksta ir mano kumečiams. O tą trūkumą išlyginti yra daug sunkiau negu sudaryti sąlygas, kad kumečiai turėtų pakankamai duonos ir mėsos. O kai žmogus nekultūringas, tai jis ir gyventi gražiai nemoka".

Šiame Putvinskių dvare buvo slapta, o vėliau vieša lietuviška mokykla. Bet Putvinskiui atrodė, kad ne gana žmogų pamokyti rašto, -

Tautiniai šokiai šaulių sporto šventėje Raseiniuose.

tūralu, nes mano tėvai buvo kaimiečiai tik įsigyję dvarelį. Bet, kad Putvinskiai, kelių dvarų savininkai, valgo kartu su darbininkais prie vieno stalo ir tą patį valgį, — tai buvo tikras perversmas. Juk pas kitus didžiuosius dvarininkus būdavo net trys stalai. Geriausius valgius ir atskirai valgydavo patys ponai dvarininkai, prastesnį valgį ir atskirai gaudavo dvarų administracijos tarnautojai ir prasčiausias valgis tekdavo darbininkams. Man tas Putvinskių perversmas labai patiko.

Šilo - Pavėžupio rūmai buvo apšepę, bet užtat kumečiams buvo ne apsmukę kumetynai, kaip kituose dvaruose, bet atskiros sodybos net su vaisių sodneliais.

Gal pora metų vėliau buvau vėl nuvykęs į Šilo-Pavėžupį. Šį kartą buvo namie ir V. Putvinskis. Jis man noriai rodė savo didelį žuvų ūkį ir aiškino kaip ir kiek galima tą ūkį padidinti. O man vis rūpėjo pasikalbėti apie reikia jį perauklėti, o ypač atpratinti nuo svaiginamųjų gėrimų. Taigi, Vlado Putvinskio siela nerimo. Jis be paliovos galvojo, planavo ir dirbo, kad būtų geriau jo darbininkams ir visiems lietuviams. Atsisakyti nuo dvarininko aristokrato papročių ir galvoti apie darbininkų reikalus daugiau negu apie savuosius, galėjo tik didelis revoliucininkas ir didelis žmogus. Toks ir buvo Vladas Putvinskis.

Bet Vladas Putvinskis savo asmeniniame gyvenime yra padaręs dar ir kitą didelį perversmą: metė buvęs lenku ir grįžo į lietuvių tautą. Vlado Putvinskio motina ir senelė buvo ne lietuvaitės: senelė kunigaikštytė Mirskaitė, o motina grafaitė Broel-Platerytė. Bet jo tėvas, senelis ir proseneliai buvo lietuviai. V. Putvinskis buvo vedęs Emiliją Gruzdytę iš netolimo nuo Šilo-Pavėžupio Suvartuvos dvaro. Ji buvo vyskupo Valančiaus seserėčios duktė. Kaip V. Putvinskio, taip ir E. Gruzdytės gimtoji kal-

ba buvo lenkų. Bet vedę jiedu sutartinai metė lenkų kalbą ir nuėjo tuomet labai sunkiu lietuvišku keliu. Tik prisiminkime kaip tuomet Lietuvoje lietuvių kalba buvo paniekinta. Juk šviesesniam žmogui negražu buvo lietuviškai kalbėti. O jau dvarininkui tai visai nederėjo net mokėti lietuviškai. nes tai buvo tik jo kumečių ir prasčiokų kalba. O ponų kalba buvo lenkų, prašmatnesniųjų net prancūzų kalba. Užaugęs Žemaitijoj, bet mokslus ėjęs Mintaujoj ir Vokietijoj (Halėj), V. Putvinskis vos tegalėjo susikalbėti lietuviškai. O visgi kažkokia vidinė jėga traukė jį prie lietuvių. Iš kaimynų dvarininkų V. Putvinskis išgirdo apie jaunų lietuvių inteligentų veiklą tautos žadinimo srity. Tie dvarininkai tokį lietuvių bruzdėjimą vadino litvomanija, o veikėjus litvomanais, t.y. žmonėmis, sergančiais kažkokia manija. Tačiau V. Putvinskis ne tik nepabūgo tų litvomanų, bet priešingai: jieškojo su jais kontakto. Nuo kontrobandininkų jis gauna pirmą lietuvišką knygą, džiaugiasi jaja ir nebegrįžtamai nueina nuo lenkų ir susijungia su lietuviais. V. Putvinskis kviečiasi pas save lietuvius universiteto studentus: Vincą Kalnietį, Povilą Višinskį, Augustiną Janulaitį ir kitus ir noriai pats įsitraukia į lietuvišką veiklą. Jo žmona Emilija mielai tokiam nusistatymui pritaria ir jauna Putvinskių pora net susitaria savo tarpe kalbėti nebe lenkiškai, bet lietuviškai. Ir Šilo-Pavėžupio dvaras pasidaro lietuvių veiklos centras. Čia P. Višinskis redaguoja Varpą, čia garsusis mūsų kalbininkas Jonas Jablonskis su studentu Petru Avižoniu rašo lietuviškos kalbos gramatiką, čia žymesnių lietuvių veikėjų suvažiavimai, pasitarimai, čia dažni svečiai Antanas Smetona, d-ras Juozas Bagdonas, Jurgis Šlapelis, mokytoja Jadvyga Juškytė, rašytojos: Žemaitė, Pečkauskaitė, Petkevičiūtė ir kiti. V. Putvinskis ir pats bendradarbiavo Varpe. Bet juk negana knygas ar laikraščius parašyti ir Prūsuose atspausdinti. reikia juos slapta pergabenti iš Tilžės ar Bitėnų į Didžiąją Lietuvą ir čia žmonių tarpe išplatinti. Šitą pavojingą darbą — slaptą knygų gabenimą iš Prūsų — V. Putvinskis dirbo nepaprastai uoliai ir sumaniai apie 7 metus, o jam rūpestingai talkino jo žmona Emilija. Putvinskio veikla negalėjo patikti nei sulenkėjusiems dvarininkams, nei rusų valdžios valdininkams. Užtat dvarininkai laikė V. Putvinskį litvomanu, beveik pamišėliu, o rusai valdininkai— pavojinguRusijos valstybės revoliucininku. Reikia pasakyti, kad rusai valdininkai neklydo. V. Putvinskis visą laiką galvojo, kaip išvyti rusus iš Lietuvos ir kiek galėdamas taja kryptimi veikė. 1905 m., kilus revoliucijai, V. Putvinskis iš Prūsų gabeno ne tik atsišaukimus, kurstančius nuversti caro valdžią, bet ir ginklus sukilėliams. Kai rusų valdžia, užslopinusi revoliuciją ėmė gaudyti sukilėlius, V. Putvinskis pagelbėjo ne vienam pabėgti į užsienius.

Kadangi V. Putvinskio vardas buvo žinomas plačioje apylinkėje, tai kartais, ir kitų darbai buvo priskiriami jam. Man pačiam teko būti liūdininku tokio įvykio. 1905 metų rudenį Kurtuvėnų miestely rašytojas Konstantinas Jasiukaitis, kurį tuomet gerai pažinojau, kalbėjo viešame susirinkime kaip socialdemokratų agitatorius. Kalba buvo agitacinio pobūdžio prieš rusų valdžią.

—Ar tu girdi, kap Putvinskiuks gražia kalb, — sako vienas kurtuvėniškis žemaitis kitam.

Čia ne Putvinskis, o kitas žmogus, iš Šiaulių atvykęs — mėginau atitaisyti žemaičio klaidą. Bet abu žemaičiai pasižiūrėjo į mane kaip į kokį neišmanėlį ir pareiškė, kad jie puikiai pažįsta pavėžupiškį Putvinskį ir kad aš be reikalo norįs juos suklaidinti. Reikia manyti, kad ir policijai buvo pranešta, jog tuomet agitacinę kalbą prieš valdžią sakė V. Putvinskis. O Jasiukaičio su Putvinskiu buvo tik toks panašumas, kad abu nešiojo akinius.

Už savo veiklą prieš rusų valdžią V. Putvinskis gavo sėdėti Šiaulių ir Kauno kalėjimuose 4 mėnesius. O kai iš kalėjimo išleido, tai ištrėmė į Krymą. Nors po kurio laiko Putvinskiui buvo leista grįžti į tėviškę, bet rusų valdžia vis tebelaikė jį pavojingu Rusijos valstybei žmogumi . Prasidėjus I-jam Pasauliniam karui V. Putvinskis vėl buvo ištremtas į Nižni-Novgorodo gubernijos Voskresensko vietovę, kur sunkiu darbu vos užsidirbdavo šiokį-tokį pragyvenimo minimumą. Iš tos tremties V. Putvinskis grįžo tik 1918 metais. O jau kitų metų birželio mėn. jis buvo Lietuvos valstybės valdininkas. Bet pavaldininkavęs vos keleta mėnesių, visas savo jėgas jis atidavė jo paties sukurtai Šaulių Sąjungai, kurios reikalais sielojosi ligi pat mirties.

Vladas Putvinskis gimė 1873 metais, o mirė 1929 m. kovo mėn 5 d.

V. Putvinskis buvo žymi ir įdomi asmenybė, bet platesnės monografijos apie ji ligi šiol niekas nėra išleidęs. O reikėtų.

P.S. Rašau Putvinskis, o ne Putvis ar Putvys, nes: 1. Man nėra žinoma, kad jis būtų pakeitęs savo pavardę iš Putvinskio į Putvį, 2. Putvinskio pavardė yra plačiai žinoma ir pagarbiai minima ir 3. Putvį vieni rašo Putvis, o kiti Putvys. Gi tokio žymaus žmogaus pavardė turėtų būti rašoma tik vienaip.

KELIAS Į NEPRIKLAUSOMYBĘ

VLADAS PUTVINSKIS-PUTVYS

Nėra tokios jėgos pasauly, kuri galėtų pavergti tautą, tvirtai pasiryžusią ginti savo nepriklausomybę.

Šitą gilią teisybę turės pripažinti kiekvienas žmogus, kurs šiek tiek sąžiningai tyrinėjo istorijos lapus.

Tiesa, buvo tautų nuskriaustų, kurios galų galais žuvo, bet tiriant aiškiai pasirodo, kad jos pačios buvo kaltos.

Buvo tautų, kurioms teko pergyventi didžiausių sunkumų ir nelaimių.

Susipratusios, mylinčios laisvę tautos pakėlė tuos sunkumus, iš nelaimių sėmė mokslo ir sustiprėjo. Įsigalėjo, laimingai susitvarkė ir sparčiai žengia pirmyn.

Nerangios gi liko kitų pavergtos, išnaudotos, ir žuvo, paskendo.

Tvirtesnės sielos tautos nugali didžiausius sunkumus.

Silpnasielės, ištvirkusios — sensta, silpsta, dargi geriausiose aplinkybėse.

Ne tautos gausingumas lemia jos likimą, ne geografinis ir politinis jos padėjimas yra svarbiausias sprendikas.

Šitie dalykai yra svarbūs, bet svarbiausias yra tautos vidinis rangumas: susipratimas, mokėjimas panaudoti čia minimas išlygas ir prie jų prisitaikyti.

Kas turi akis, temato.

Kiekviena tauta sutinka tokį likimą, kokio yra verta, kokio nusipelno.

"Pajėga yra teisybė". Taip sako apsvaigęs savo laikina didybe didžiųjų valstybių politikai.

"Teisybė yra nenugalima jėga". Taip sako gili istorijos ir viešojo gyvenimo tyrinėtojų išmintis.

Šios kovos įtemptu momentu prisimena visos šios tiesos.

Yra pas mus piliečių, kurie nepakankamai gerai jas žino ir supranta. Šios tiesos visos mums rėkte rėkia:

—Jūsų likimas jūsų rankose. Jūs stovit ant laisvos ateities slenksčio. Jūs galit lengvai tą gerą pasiekti, tik su išlyga.

Oi ta išlyga! Jei mūsų piliečių dauguma supras tėvynės ir savo reikalą ir sutartinai stos to reikalo ginti.

Ar ta išlyga, nuo kurios jūsų laimė priklauso, yra išlaikyta?

Susipratimas sparčiai kyla. Plačioji visuomenė sujudo, mūsų jėgos kaskart auga, bet dar daug daug mūsų visuomenės jėgų neištiesė kaip reikiant savo galingų sąnarių. Dar daug jėgų reikia prikelti iš miego, dar daug nesusipratimo pašalinti.

Tėvynės gynėjas tik tada bus tvirtas, kada jis žinos, jog toji tėvynė ir nepriklausomybė laiduoja jam laimingą gyvenimą. Mūsų pilietis dar nesuskubo paragauti tikrų laisvės ir nepriklausomybės vaisių, nes karas trukdo susitvarkyti ir kultūriškai bei ekonomiškai atsigauti.

Pats demokratingumas nėra pas mus pakankamai suprastas ir atjaustas. Mes turim demokratines teises ir formas, bet pilietis dar nemoka jomis naudotis, jų ginti kasdieniniame gyvenime. Pilietis dar nesijaučia tikras krašto šeimininkas.

Mes ,plačioji visuomenė, dar nemokame būti tinkami krašto valdovai ir kartu sąmoningi, drausmingi. Tikrojo demokratingumo vaisių dar maža tesame ragavę.

Taigi susipratimas pas mus dar neturi tradicijos. Jis tuo tarpu turi tik savo pagrindą, vien tik tikėjimą, kad laisva tėvynė duos ir mums tos laimės, kurios duoda kitos demokratinės nepriklausomos valstybės.

Ramiu laiku galime ramiai dirbti kultūros srity, perdaug nesirūpindami, kad pilietinis susipratimas auga ne taip greit, kaip mes norime.

Bet dabar, įtemptos kovos metu, šiurkšti senų engėjų jėga stengias pastoti mums kelią į šviesiausiąją ateitį, išveržti iš mūs mūsų gerovės pagrindą, amžinai užpūsti mūsų savitos kultūros dar jauną liepsnelę, — mes negalim pasitenkinti lėta eisena. Mes norim, kad susipratimas kiltų sparčiai, kaip pavasario tvanas!

Ir štai pašalietis mato pas mus nepaprastą reginį.

Susipratę piliečiai, tikri patriotai, kas gali, laikinai išstoja iš vietų, meta kasdieninį darbą ir stoja į gynėjų eiles arba važiuoja kurti susipratimo ir tėvynės meilės gaisro.

Susimobilizavo ūkininkai, valdininkai, seimo atstovai, mokiniai. Kas turi tvirtą ranką, ima šautuvą. Kas moka karštus jausmus pareikšti žodžiu, eina tvirtinti brolių sielų.

Lietuvos Šaulių Sąjunga, įsteigta 1919 metais patriotų grupės su Vladu Putvinskiu pryšaky, buvo padarinys visuomenės iniciatyvos, kuri turi pirmaeilės reikšmės tautos ir valstybės gyvenime. Visa vėlesnė Šaulių Sąjungos veikla tai patvirtino ir patikrino Sąjungai garbingą vietą nepriklausomos Lietuvos istorijoj, kuri yra laisvų žmonių darbo ir pasiaukojimo savo tautos laisvei bei gerovei istorija. Tai, ką Šaulių Sąjunga nuveikė, ugdydama tautinius jausmus, vykdydama pilietinį auklėjimą, skiepydama valstybingumą, dalyvaudama Lietuvos apgynime pirmaisiais nepriklausomybės metais, paliko gilių pėdsakų mūsų tautos dvasioje ir pasireiškė tiek ginkluotoje tiek moralinėje rezistencijoje prieš sovietų okupaciją.

Nusilenkdamas prieš atmintį šaulių, kurie žuvo už Lietuvą, aš širdingai sveikinu Lietuvos Šaulių Sąjungą Tremtyje ir linkiu jai sėkmingai tęsti senosios Sąjungos tradicijas, vienijant užsienio lietuvių visuomenę darbe Lietuvos nepriklausomybės atstatymui ir stiprinant jos pasipriešinimą visam, kas ateina iš Lietuvos engėjų, o ypač vis daugiau ryškėjantiems jų pasikėsinimams kelti nesantaiką mūsų tarpe.

LOZORAITIS
LIETUVOS DIPLOMATIJOS ŠEFAS

TIK VIENINGAI SIEKDAMI LAISVĖS JĄ LAIMĖSIME

Prieš keturiasdešimt metų, anomis istorinėmis Lietuvos Šaulių veikimo dienomis, kai ginklu rankoje stojome į kraš'o laisvintojų eiles, prieš akis turėjome vien šviesesnę ateitį, jos laisvę ir nepriklausomą valstybinį gyvenimą. Nei vargas, nei trūkumai, nei grėsmės asmens saugumui - nieko nereiškė. Tikėjome į tautos ateitį, dėl jos kovojome, jai aukojomės.

Jokie vidujiniai skirtumai mums netrukdė vieningai kovoti su priešu. Aiškiai skyrėme, kas yra augščiausias tautos tikslas ir kas vien kelių jieškojimas jam siekti. Partinė ideologinė ar asmeninė ambicija buvo užšaldytos, kad netrukdytų laisvės kovų. Skirtingumams buvo leista pasireikšti tik tada, kai praktiškai reikėjo atstatytos nepriklausomos valstybės reikalus spręsti ir juos tvarkyti.

Šiandien, kada minime šią žymią Lietuvos Šaulių Sąjungos sukaktį, tauta vėl nedalios prislėgta ir vėl turime kovoti dėl jos laisvės ir ateities. Šis momentas įpareigoja mus, plačiai išblaškytus po pasaulį, susikaupti, užmiršti kaip anais laisvės kovų laikais savo skirtingumus ir sutelktinėmis jėgomis stoti į bendrą kovą dėl tautos laisvės ir jos išlikimo.

Turime atmesti nelemtus išvedžiojimus ir teisinimąsi, kad mūsų susiskaldymas esąs naturalus dalykas, kad savo politinių jėgų visvien mums nesutelkti vieningam tautos laisvinimo darbui. Tai yra kenksmingas defetistų darbas, netarnaująs tautos reikalui. Kam Lietuva yra brangesnė už srovinius ir asmeniškus interesus, tam savaime yra aišku, kad tokiais nusiteikimais tikrai tautai nieko nepadėsime

---

Likę savo vietose, sumažėjus darbininkų skaičiui, dirba dvigubą darbą.

Bet nieks nesiskundžia. Tėvynė to reikalauja, taip reikia ir taip daroma. Tekyla susipratimo banga kuo plačiausiai.

Visi sąmoningi piliečiai, kurių ta karšta banga dar nelietė, skubėkit į tų savanorių kovotojų eiles. Siaurinkit savo asmens reikalus pamirškite laikinai asmens ir partinius vaidus dėkitės į bendrąjį darbą.

Tegul pavojaus supratimas sutvirtins jūsų širdis, ir patys sutvirtėję, tvirtinkit nusiminėlius, įtikinkit netikėlius, sujudinkit apsnūdėlius, taikykit susivaidijusius, mokykit neišmanėlius. Tegul visos jėgos susivienys bendrajam didžiajam savo laimės gynimo darbui.

RED. PASTABA: Šis straipsnis buvo parašytas Kaune, laisvės kovų metu. Tam tikra prasme, jis gali būti laikomas VLADO PUTVIO ir kitų anų laikų kovotojų testamentu mums ir atei nančioms kartoms.

Norėčiau todėl šia proga palinkėti Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje nariams, kurie tiek esate parodę pasišventimo ir vieningumo dvasios anais Lietuvos atstatymo laikais, vėl patarnauti jungtimi, kuri palengvintų mūsų patriotinių jėgų sutelkimą šventam tautos laisvinimo darbui.

Brangūs šauliai, buvote ir esate tautos gynėjai, sukaupkite savo jėgas šiais jubilėjiniais metais mūsų tautinei vienybei išeivijoje ir tautos laisvei greičiau atsiekti.

JŪSŲ DR. A. TRIMAKAS
VYR. LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETO PIRMININKAS

BRANGŪS BROLIAI ŠAULIAI!

Nuoširdžiai sveikinu man tiek brangią ir prisimintiną Šaulių Sąjungą (deja Tremty) jos 40 metų sukakties proga, o taip pat ir jos atsigaivinimo tremty 5 metų minėjimo proga.

Su džiaugsmu prisimenu, kaip mūsų Sąjunga SUGEBĖJO savo eilėse sujungti ir suvienyti lietuvius įvairiausių pakraipų bei politinių partijų, visus, kuriems LIETUVYBĖS reikalai buvo augščiau paskirų grupių reikalų. Dviejose Valdybose, kuriose teko garbė dalyvauti (Gen. Teodoras Daukantas ne vien tik dalyvavo LŠS Centro Valdyboje, bet 1926 m. buvo Centro Valdybos Pirmininku. RED.), buvo mūsų Tautos Vyrai, kuriuos išvardindamas, nebežinau nuo kurio pradėti, nes jie daugumoje vaidino svarbų vaidmenį šioj ar kitoj, vienoj ar antroj Tautos gyvenimo bei rutuliavimosi srityse. Tai buvo tikrai džiuginantis, VISOM KITOM ORGANIZACIJOM SEKTINAS PAVYZDYS. Dėl to Šaulių Sąjunga atstovavo TAUTAI ir, pradžioje savo gyvavimo buvus be lėšų, be tiekimo šaltinių. be ginklo, žodžiu, be NIEKO, KARE UŽ NEPRIKLAUSOMYBĘ suvaidino gerbtiną, greta su anuometine Kariuomene, vaidmenį. Kas žin, gal, kad būtų nenukreipta kitu keliu, gal laimėtų ir tolesnius susidūrimus. KLAIPĖDOS šaulys PETRAITIS, Klaipėdoje neleidęs šaulių nuginkluoti, yra atmintinas. Klaipėdos atvaduotojai Kalmantas - Bajoras, Šarauskas, Budrys, Bruvelaitis, ir tiek kitų.

Klaipėda, Kaunas ir Vilnius matė šaulius, patyrė jų veiksmus ir SVEIKĄ PATRIOTIZMĄ. Galiu ir šiandien DIDŽIUOTIS, priklausęs bei priklausąs MŪSŲ VISŲ SĄJUNGAI. Ilgiausių metų, brangūs broliai, mieli ainiai, neužmirštami kovotojai! Jūsų tarpe tiek nukentėjo Klaipėdos Krašte, ir po visą Didžiąją Lietuvą, kitataučiams įsibrovus kraštan. Į Jus, mieli, buvo kreipiami pirmieji REPRESIJŲ SMŪGIAI.

Ilgiausių metų, pasisekimo ir pasimatymo Lietuvoje! Kai Lietuva, Nepriklausomybės laikais, buvo įstojus Tautų Sąjungon, pastarojoje buvo skaitoma 52-55 valstybės. Dabartinėje Suvienytų Tautų Organizacijoje jau yra 81. Kas tai reiškia, palyginus? Nagi IŠSILAISVINIMO PRADO nuolatinį stiprėjimą, jo įsigalėjimą. Štai kas. Šito, PASAULINIO MASTO, vystymosi neužtvenks "Stalinai'. SAPIENTI SAT. Gero pasisekimo, Mieli Šauliai, aš 75 metų senis esu su Jumis. Jūsų gretose ir mums talkininkauja KETURIOLIKOS TAUTŲ Sambūris "LIBERACION EUROPEA". Nebijodami žūti (bet tik REIKALE), laimėsim.

Jus mylįs ir gerbiąs

TEODORAS DAUKANTAS,
LIBERACION EUROPEA PIRMININKAS

NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI

Šią vasarą lietuviai šauliai mini net tris sukaktis, nes šiemet sukanka 40 metų nuo Lietuvos Šaulių Sąjungos įsteigimo, 30 metų nuo šaulių ideologo ir Šaulių Sąjungos kūrėjo A. A. VLADO PUTVINSKIO-PUTVIO mirties ir 5 metai nuo šaulių organizacijos atgaivinimo išeivijoje.

Šaulių Sąjungos idėja Lietuvoje išsivystė iš Lietuvių partizanų veiklos 1918-1919 metais, kada tie lietuviai patriotai, be jokio Lietuvos valdžios raginimo, griebėsi ginklo ir kovojo su Lietuvos nepriklausomybės priešais. Tačiau oficiali Lietuvos Šaulių Sąjungos pradžia buvo 1919 m. rugpiūčio 8 dieną, kada laikinoje Lietuvos sostinėje Kaune buvo įsteigtas pirmasis Kauno šaulių būrys.

Prieš 40 metų iš pradžių vos tik keliasdešimt drąsių pasiryžėlių stojo šalia kariuomenės kovoti už savo krašto laisvę. Bet vėliau jų skaičius labai padidėjo. Gimę ginkluotų kovų sukūriuose ir paveldėję savo pirmatakų partizanų drąsą ir narsą, šauliai savo noru ėjo į didžiausius pavojus ir visur ten, kur buvo reikalinga. Jie ėjo, kovojo ir aukojosi. Laisvę atgavusios Lietuvos žemė daugelyje vietų, nuo Klaipėdos iki Zarasų, nuo Joniškio iki Merkinės, nuo Kauno iki Vilniaus, Žemaičiuose, Aukštaičiuose, Suvalkijoje, Dzūkijoje, Vilnijoje ir Lietuvos pajūryje, buvo paženklinta garbingais žuvusių už Lietuvos nepriklausomybę karių, šaulių ir partizanų kapais ir apšlakstyta ne tik žuvusių, bet ir sužeistųjų kovotojų krauju.

Nepriklausomoje Lietuvoje buvome sukūrę daug gražių ir didelės vertės dalykų. Jų tarpe buvo ir Lietuvos Šaulių Sąjunga. Tai buvo didžiausia (apie 100,000) ir stipriausia organizacija, kurioje galėjo tilpti ir darniai dirbti visi mūsų tautiečiai: vyrai ir moterys, jaunimas ir senimas, kaimiečiai ir miestiečiai, turtuoliai ir beturčiai, darbdaviai ir darbininkai, profesorai ir studentai, mokytojai ir mokiniai, ministeriai ir valdininkai, karininkai ir kareiviai, tautininkai ir socialdemokratai, liaudininkai ir krikščionys - demokratai, katalikų ir nekatalikų kunigai ir t.t. ir t.t. Visus juo jungė Lietuvos Šaulių Sąjungos šūkyje išreikštas pasiryžimas — NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI.

Šaulių Sąjungos ideologija rėmėsi didžiojo tos organzacijos kūrėjo, jautraus patrioto ir gilaus mintytojoVLADO PUTVIO MINTIMIS. Jos buvo aktualios ir populiarios nepriklausomoje Lietuvoje, jos yra nemažiau aktualios ir reikalingos ir dabartiniame mūsų tremtinių, klajoklių ir išeivių gyvenime.

Gerai, kad atsirado energingų pasiryžėlių patriotų, atgaivinusių šaulių organizaciją, pritaikytą išeivijos sąlygoms. Juk tik tų idealistų ir pasiryžėlių rūpesčiu ir darbu VLADO PUTVIO skelbti idealai tebėra gyvi ir populiarinami šaulių daliniuose ir lietuvių išeivių spaudoje, ypač "Tremties Trimite".

Trigubų šauliškų sukaktuvių proga pagerbkime žuvusius ir mirusius šaulius ir partizanus, pagerbkime Lietuvos Šaulių Sąjungos ideologą Vladą Putvį, prisiminkime Šaulių Sąjungos nuopelnus Lietuvai, neužmirškime pasižymėjusių šaulių ir jų vadų, ypač tų, kurie kentėjo ar dar tebekenčia Lietuvos okupantų kalėjimuose ir priverčiamojo darbo stovyklose arba tolimo ir žiauraus ištrėmimo nelaisvėje. Ir pagaliau pasveikinkime čia pat mūsų tarpe esančius šaulius ir šaules ir padėkokime jiems ir joms už viską, ką jie yra padarę ir tebedaro per šaulių organizaciją

NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI.
Stasys Raštikis

BRANGŪS ŠAULIAI IR ŠAULĖS!

Suėjus 40 metų nuo Lietuvos Šaulių Sąjungos įsikūrimo Kaune ir 5 metams nuo Šaulių organizacijos atsikūrimo tremtyje — Kanadoje ir JAV — LŠST Centro Valdyba sveikina šaulius ir šaules, įsijungusius į 10 šaulių tremties vienetų, sveikina dar tebeesančius organizacinėje stadijoje ir pavienius, dar neorganizuotus mūsų brolius ir seses.

Švenčiant tas dvejas sukaktis, prisiminkime ir trečiąją — L. Šaulių Sąjungos Kūrėjo Vlado Putvinskio-Putvio mirties 30 metų sukaktį. Drauge prisiminkime ir pagerbkime visus kovose dėl Lietuvos laisvės, dėl Klaipėdos atvadavimo ir dabartinės bolševikų invazijos mirusius ir žuvusius šaulius ir šaules ir jų artimuosius ir dabar tebekankinamus mūsų tėvus ir motinas, brolius ir seseris pavergtoje Tėvynėje, Sibire ir kitur. Prisiminkime visą pavergtąją Lietuvą, pavirtusią didžiule prievartos darbų stovykla. Sustiprinkime ją malda ir padvigubintu šaulišku darbu čia laisvuose kraštuose, siekiant išsilaikymo ir Lietuvos išlaisvinimo.

Dėkojame visiems, kurie savo darbu ar auka, geru žodžiu ar raštu stiprina mūsų jėgas, didino ir dabar tebedidina šaulių gretas.

Tremties šauliai ir šaulės, žengdami per savo organizacijos 40-ies m. gyvavimo ir penkių metų tremtyje veikimo slenkstį, ryžtingai arkime naujas šauliško darbo vagas, siekdami užsibrėžtų tikslų. Stiprinkime ir didinkime savo eiles, įtraukime į jas visus tremtyje esančius buv. šaulius ir visus mūsų idėjai pritariančius taurius lietuvius, ypač jaunimą. Nesustokime pusiaukelyje — taisykime pastebėtas klaidas ir nuolat tobulėkime. Teneatbaido mus sutinkamos kliūtys, jos tik silpnus sužlugdo. Tos kliūtys tepadidina mūsų budrumą ir pajėgumą dirbti ir nugalėti.

Drauge su Vladu Putviu tarkime: Tautos ateities idealas ir Tėvynės laisvė tebūnie mūsų kelrodis.

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS TREMTYJE CENTRO VALDYBA

VLADAS PUTVYS IŠ ARTI

A. VALATKAITIS

Kovos dėl Lietuvos laisvės dar nebuvo sustojusios. Tačiau 1919 metais Žemaitija bent nuo bolševikų gaujų jau buvo laisva. Visame krašte sparčiu tempu organizavosi valstybinis gyvenimas. Tuo pačiu metu iš Kauno pasigirdo garsus Vlado Putvio-Putvinskio balsas raginąs visus piliečius imtis ginklo, mokytis jį vartoti ir ruoštis ginti tik ką atgautą Lietuvos laisvę, jei priešas į ją kėsinsis.

Žemaitijoje Putvio balsas buvo priimtas su entuziazmu. Į šaulių eiles masiniai stojo tiek kaimo, tiek miestų ir miestelių jaunimas. Atrodė, lyg jei kas dėl vienų ar kitų priežasčių nestojo savanoriu kariuomenėn, stojo į šaulius. Stojo ir suaugę ir net pagyvenę vyrai. Atskirose vietose kūrėsi šaulių grandys, būriai ir kuopos. Apskričių miestuose kūrėsi rinktinių, kurios tada vadinosi skyriais, centrai. Tokiuose centruose veikė vienetų atstovų išrinktos valdybos su skyriaus valdybos pirmininku priešakyje ir LŠS centro Kaune paskirtas skyriaus vadas. Skyrius tada apimdavo visą apskrities teritoriją ir savo struktūra buvo visiškai tas pats ką ir rinktinė prieš paskutinįjį Pasaulinį Karą. Vienetai taip pat rinkdavosi sau valdybas su pirmininkais ir kt. pareigūnais, o vieneto vadas buvo skiriamas esnčio apskrities mieste skyriaus vado. Pasitaikydavo, kad atskirose vietovėse įsikurdavo vienetas tiesiog susirišęs su Kaunu. Tačiau tuojaus po to priklausydavo vietos skyriaus vadui.

Tuo metu man teko mokytojauti tolimame Pavandenės bažnytkaimy, iš kur ir aš susisiekęs su Kaunu, 1919 m. lapkričio mėnesį suorganizavau šaulių būrį ir buvau išrinktas jo valdybos pirmininku. Netrukus, Telšių Skyriaus Vado G. buvau paskirtas to būrio pirmuoju vadu. Visiems šaulių vienetams tada buvo svarbiausias rūpestis įsigyti tada trūkstamų ginklų, išmokti juos vartoti ir išmokti rikiuotės. Buvo daromi ir šaudymo pratimai. Turimi šautuvai buvo dviejų rūšių: rusiški ir vokiški. Dažnokai vienetus lankydavo skyriaus vadas, instruktuodavo,

Suvalkų Kalvarijos 2-os š. kuopos valdyba 1934 m. Vidury kp. vadas J. Preikšaitis.

inspektuodavo ir šiaip ką patardavo. Buvome aprūpinti tuo metu palyginti gausia įvairia literatūra, iki rikiuotės ir kt. statutų, kuriuos LŠS Centro vadovybė gaudavo iš mūsų kariuomenės. Rūpinomės ir apsiuniformavimu. Mūsų pirmosios uniformos beveik nesiskyrė nuo tuometinės mūsų kariuomenės uniformos. Buvo vykdomi ir rinktinių (skyrių) šaulių visuotini suvažiavimai, į kuriuos (į apskr. miestą) suvažiuodavo beveik visi šauliai vyrai. Be paties suvažiavimo programos, buvo atliekami manevrai ir paskui paradas. Visuose tuose darbuose aktyviai dalyvavau. Tačiau gyvenimas mažame bažnytkaimy manęs nepatenkino ir todėl 1920 m. persikėliau į Telšių apskrities miestą, kur gavau darbo vietos apskrities viršininko raštinėje. Laisvu laiku padėdavau dirbti vietos skyriaus vadui, kuris tada pasikeitė. Dėl suprantamų priežasčių, jų pavardžių minėti šiandien dar negalima. Ir skyriaus vadas kartkartėmis buvo aplankomas iš Kauno atsiunčiamų instruktorių.

Kartą toksai instruktorius, kuris lankėsi Telšių mieste jau anksčiau, darbo metu, atvyko į Telšių apskr. viršininko įstaigą pas mane ir pasiūlė po darbo pasimatyti su juo viešbutyje, kur jis buvo sustojęs. Sutartu laiku nuėjau ir tasai instruktorius pareiškė man, kad Šaulių Sąjungai plečiantis, reikalingi įvairioms pareigoms žmonės; ar aš esą nesutikčiau pereiti Šaulių Sąjungos nuolatinėn tarnybon? Esą Šaulių Sąjungos Viršininkas Putvinskis žinąs apie mane iš vietos skyriaus vado pranešimų ir kviečiąs mane atvykti į Kauną tuo reikalu su juo pasitarti. Aš sutikau į Kauną nuvykti.

Pasiprašęs pas apskrities viršininką porą laisvų dienų, nuvykau į Kauną ir ten prisistačiau LŠS CV Sudėties ir Instruktavimo Skyriaus viršininkui, kuris tuojau mane nuvedė pas Sąjungos Viršininką Vladą Putvį-Putvinskį. Pirmas mano pasikalbėjimas su Putvinskiu užtruko apie pusantros valandos. Pasikalbėjimo metu Putvinskis smulkiai išsiteiravo mane apie mano darbą Telšių skyriuje ir apie mane patį, bei mano šeimą. Prisipažįstu, kad Putvinskis iš karto padarė man nepaprastą įspūdį. Iš jo dvelkė nepaprastai gilus patriotizmas, Lietuvos ateities idealizavimas ir troškimas, kad į šaulių eiles įsijungtų visi susipratę lietuviai. Buvau tada labai jaunas žmogus ir buvau labi užimponuotas Putvio tiesiog tėvišku elgesiu su manim. Nemačiau jokio išdidumo jame, nors man buvo aišku, kad jis yra labai augštas asmuo tuometinėje Lietuvos visuomenėje.

Pagaliau Putvys paklausė ar aš sutikčiau pereiti visiškon LŠS tarnybon. Pasakiau jam, kad turiu našlę motiną ir dar jaunutę seserį, kurias turiu išlaikyti ir todėl paklausiau, ar iš būsimos algos galėsiu jas išlaikyti? Putvys į tai nusišypsojo ir, užtraukęs iš savo riestos pypkutės tirštesnį dūmą, atsakė, kad išlaikyti tikrai galėsiu ir pasiūlė man pasirinkti arba Rokiškio, arba Mažeikių skyriaus vado vietą. Paklausiau, ar ten skyrių vadų visai nėra? Putvys į tai atsakė, kad būti tai yra, bet Rokiškio skyriaus vadui jis yra numatęs kitas pareigas, o Mažeikių skyriaus vadas savo pareigoms netinka. Grynai dėl mažesnio atstumo, kad lengviau galėčiau perkelti savo šeimą, pasirinkau Mažeikius. Ta-

da Putvys pasišaukęs Sudėties ir Instruktavimo Skyriaus viršininką pristatė mane jam jau kaip naują Mažeikių skyriaus (rinktinės) vadą ir pasiūlė jam supažindinti mane su kitų skyrių viršininkais ir smulkiau paaiškinti man būsimą darbą, bei aprūpinti mane reikiamais dokumentais bei avansu vienam mėnesiui skyriaus (rinktinės) reikalams, įskaitant ir mano algą bei persikėlimo išlaidas šeimai perkelti. Ta proga jis man liepė vikriau apsisukti, kad prieš pat antrą valandą dar prisistatyčiau į jo kabinetą.

Centro įstaiga buvo palyginti gana didelė ir kol išsikalbėjau su visais skyrių viršininkais (pas visus apvedžiojo tas pats Sudėties ir Instruktavimo Skyr. viršininkas), į pabaigą reikėjo gerokai paskubėti. Bet, be dviejų min. antrą valandą pasibeldžiau į Putvio kabineto duris.

Putvys paklausė ar aš kur Kaune sustojau. Pasakiau, kad neturiu Kaune artimesnių žmonių, todėl niekur nesustojau, o be to turiu vakariniu traukiniu išvažiuoti. Putvys pasiūlė drauge su juo papietauti.

Po LŠS Centro įstaiga buvo lietuviška valgykla. Ten ir nuėjome. Putvys užsakė mums abiems pietus ir klausia:

—Ar patsai alų geri?

—Retkarčiais alaus išgeriu, — atsakiau.

—Duokite mums du didelius stiklus, — paprašė Putvys padavėjos.

Alus buvo paduotas. Bevalgant Putvys pasiūlė išgerti kiek alaus. Man tie du stiklai alaus atrodė tikrai jau dideli ir aš nesirengiau visą savo stiklą išgerti. Galvojau, ar Putvys savąjį išgers?

Putvys pakėlė savo stiklą, linktelėjo man galva ir aš nugėriau kiek alaus iš savo stiklo. Tačiau žiūriu, kad Putvio stikle kiek buvo alaus, tiek ir paliko. Man atrodė keista. Paskui ir vėl tas pats pasikartojo. Tada neiškentęs paklausiau:

—Kodėl, ponas viršininke, man siūlote gerti, o pats negeriate?

—Aš nei alaus, nei degtinės negeriu, bet kompaniją su geriančiais, kaip matai, palaikau, — atsakė šypsodamasis Putvys.

—Jei taip, tada aš geriau palaikysiu tamstos kompaniją, — juokdamasis atsakiau.

Putvys šypsodamasis tik pasuko savo puošnius ūsus ir nieko man nebeatsakė.

Vėliau, kiek tiktai kartų drauge pietaudavome, Putvys niekados daugiau alaus man ar sau nebeužsakydavo.

Atsisveikindamas po pietų Putvys man pasakė, kad kiekvieną kartą kai atvyksiu į Šaulių Sąjungos Centrą tarnybos reikalais, atlikęs juos, privalėsiu užsukti pas jį.

Grįžęs prie šeimos, po savaitės, atsisveikinęs su savo apskrities viršininku ir bendradarbiais, išvykau į Mažeikius. Perimtoje įstaigoje radau begales darbo, daugybę neatsakytų raštų ir, atimtą Šiaudinio būrio šaulių iš lenkų valdišką arklį, su geru vokišku kavalerijos balnu. Apsitvarkęs įstaigoje, pradėjau lankyti skyriaus (rinktinės) vienetus, kurių Mažeikių apskrityje

Raseinių 11 šaulių Rinktinės 9 Būrys.

buvo nemaža. Nevisur turimi ginklai buvo reikiamai užlaikomi. Rikiuotės reikalai toli gražu nevisur buvo reikiamoje augštumoje. Kaikur buvęs skyriaus vadas nebuvo nei karto apsilankęs. Daug ką teko pertvarkyti, arba net iš naujo perorganizuoti. Darbo buvo daugiau negu pakankamai. Todėl nuolat raitas jodinėjau po Mažeikių apskritį, lankydamas vienetus. Padaugėjus susirašinėjimams, turėjau sau pasisamdyti ir raštvedį — jauną mokytoją, Henriką Kačinską, vėliau tapusį žymiu dramos aktoriumi.

Į Kauną tarnybos reikalais turėjau lankytis kas mėnesį, kaip ir kiti skyrių (rinktinių) vadai. Tai nebuvo tikri vadų suvažiavimai. Tai būdavo daugiau piniginio atsiskaitymo, avansų ėmimo ir centro bei apylinkių tarpusavio pasiinformavimo bei skyrių (rinktinių) vadų instruktavimo kelionės. Kartais mums būdavo paskaitomi ir referatai. Šiaip jau tokių apsilankymų Kaune metu apeidavome visus skyrių viršininkus, kurie mus daug ko klausinėjo, o mes juos. Jie mums duodavo visą eilę patarimų ir pan. Instrukcijas, žinoma, gaudavome ir raštu. Susirašinėjimas tarp rinktinių įstaigų ir centro bei su vienetais iš tikrųjų buvo gana intensyvus. Svarbesniais atsitikimais atvykę skyrių (rinktinių) vadai apsilankydavo ir pas Putvį.

Vykdydamas Putvio reikalavimą, atlikęs tarnybinius reikalus su įvairių skyrių viršininkais, visados užsukdavau ir pas Putvį. Priimdavo jisai mane savo kabinete, prie rašomojo stalo. Čia pasikalbėdavome grynai tarnybiniais reikalais. Jis smulkiai teiravosi apie šulių nuotaikas, visuomenės reagavimą į šaulišką veiklą, o taip pat mūsų sąjungos ir vietos valdžios organų santykius. Man su malonumu tekdavo Putviui referuoti apie tuo metu buvusias visuomenės ir valdžios organų palankias Šaulių Sąjungai nuotaikas ir pačių šaulių energingą ir kartu labai drausmingą veiklą. Daug dėmesio būdavo skiriama kultūrinių parengimų ir kt. panašiems projektams. Bet po tokių pasikalbėjimų. Putvys pasiūlydavo persėsti į tam tikrą pelei dvi sienas jo kambaryje įrengtą siaurą minkštasuolį. Ten prasidėdavo grynai asmeniški pasikalbėjimai. Tiek jis, tiek aš rūkėme riestas pypkutes. Pasikeisdavome ir tabaku. Gerai prisimenu, kad jis savo tabaką laikydavo tikrame avino odos maišelyje, kaip anais laikais pas kaimo žmones galima buvo matyti. Iškalbėdavome ilgas valandas arba tame minkštasuolyje sėdėdami, arba valgykloje pavalgę pietus. Daugelį Putvio man tada pasakytų minčių vėliau radau jo raštuose. Prisimenu, kartais jis svajingai kalbėdavo, kad jei visi lietuviai būtų ginkluoti, tada ir kaimyninės tautos daugiau mus gerbtų ir nerizikuotų lietuvišką širšių lizdą užkabinti. Kalbėjo, kad gražu būtų, jei sekmadieniais, visoje Lietuvoje į bažnyčias vyrai ateitų uniformuoti, su ginklu prie šono. Kaip būtų gera, kad žmonės mažiau gertų. Daug kartų prisimindavo lenkus ir nuolat gresiantį mums jų pavojų. Žodžiu, Putvys nejučiomis, pamažu, skiepijo man jo sukurtą šaulišką ideologiją, kuri buvo tokia šviesi, logiška ir ideali mūsų tautai, kad ilgainiui ja taip persiėmiau, jog bandydavau ir pats jam lygiai ta pačia kryptimi dėstyti ir savo mintis. Dažnai jis man pritardavo, arba kai ką ir pataisydav. Ir man visai neatrodydavo tada, kad aš kalbu su savo viršininku. Rodėsi man, kad esame visai artimi giminės, tegul ir skirtingo amžiaus, bet vienodo nusistatymo, vienodų tikslų siekią ir vienodai besirūpiną savo jau didelės šauliškos šeimos reikalais.

Kartą Putvys pasiūlė man nueiti su juo į kiną. Nuėjome. Abudu uniformuoti. Jis neleido man stoti eilutėn prie bilietų kasos, stojo pats. Aš ir galvoju, įdomu, kokias vietas Putvys paims? Ložės gal neims. Bet paims tur būti 1-as vietas. Nes negi jam kaip viršininkui bus patogu imti menkesnes vietas? Pasirodo, kad jis paėmė 2-os vietos bilietus. Toks buvo jo kuklumas. Po filmos seanso, grįžome drauge į Šaulių Sąjungos Centrą, kur Putvys nuvedė mane į didoką kambarį su keliomis lovomis Čia buvo paruoštos nakvynės atvykstantiems iš provincijos pareigūnams. Čia ir miegojau, iki reikėjo kelti į traukinį.

Nežiūrint Putvio augštos kilmės ir augštų pareigų Šaulių Sąjungoje, jis buvo netik kuklus savo elgesiu su kitais žmonėmis, bet ir šimtaprocentinis demokratas.

Atsimenu, kartą atlikęs tarnybines pareigas, beldžiuosi į Putvio kabineto duris. Niekas neatsiliepia. Manau, gal kur nors dar raštinėje su kuo kalbasi. Dar beldžiuosi. Palaukiau kiek, paskui einu jieškoti jo raštinėje. Susitikęs kaž kokį šaulį, klausiu:

—Ar Putvinskis jau išėjo namo?

—Ne, šiandien jo eilė budėti prie telefono.

—Ar ir Sąjungos viršininkas privalo budėti prie telefono? — nustebęs paklausiau.

—Pas mus visi iš eilės budi. Budi visi tarnautojai, nuo raštininkų iki skyrių viršininkų ir

L. š. S. Raseinių 11 Rinktinės stygų orkestras 1930 m.

paties Sąjungos viršininko imtinai. Tokia yra Putvinskio valia, — paaiškino man tasai šaulys.

Nuėjęs į budėtojo kambarį, tikrai radau Putvį besėdintį prie telefono, berūkantį savo riestą pypkelę ir beskaitantį laikraštį. Prisistatydamas atraportavau. Išklausęs raportą stovėdamas, padavė ranką ir pasikvietė atsisėsti. Pasiteiravo, ar jau valgiau pietus. Pasakiau, kd ne.

—Eik čia pat į apačią ir pavalgyk. Paskui ateik pas mane. Gerai kad būsi čia, nes šiandien budžiu ir jei nieko ypatingo nebus, nuobodu būti vienam.

Taip ir padariau.

Prašnekėjome kelias valandas ir besikeisdami tabaku, prirūkėme gerokai dūmų budinčiojo kambaryje.

Staiga suskambo telefonas. Putvys pakėlė ragelį. Po keletos pasikeistų žodžių, jis paėmė didelį lapą popieriaus ir pradėjo priiminėti ilgiausią šifruotą telefonogramą.

—Iš lenkų fronto . . . — sušnabždėjo Putvys.

Mat tuo metu šauliai kaž kur su lenkais kovėsi.

Telefonograma tikrai buvo ilga ir nesimatė, kada Putvys baigs ją priiminėti. Aš ir pasirūkiau ir laikraštį peržiūrėjau, o šiltai prikūrentame kambaryje užsinorėjau ir miego, juo labiau, kad ir po blogai miegotos nakties traukinyje jaučiausi nepailsėjęs. Matyti tą pastebėjo ir Putvys. Trumpam pertraukęs telefonogramos priėmimą, jis patarė man eiti miegoti į poilsio kambarį.

Nebepamenu, kas man anais laikais buvo prisiminęs, kad Putvys esą nusigręžęs visai nuo religijos. Bet ir šiuo atveju Putvys mane sykį nustebino.

Buvo gražus lapkričio (1920 m.) sekmadienio ankstyvas rytas. Saulutė švystelėjo į poilsio kambario langą, kur aš tik pabudau kietokoje kariškoje lovoje. Užmerkiau akis ir taip dar norėjosi po karine antklode pagulėti. Kažkas pajudino mane už peties. Žiūriu, gi Putvys žadina mane.

—Ar dar neišmiegojai? — klausia manęs Putvys. — Juk pramiegosi mišias. Kelkis ir tuoj ateik į mano kambarį, eisime į Įgulos bažnyčią.

Manau sau, visai kaip mano tėvas, kai bu-

vau mažas berniukas dar, kai pažadindavo kelti sekmadienį eiti mišių išklausyti.

Pašokau, nusiprausiau ir greitai apsirengęs nuskubėjau pas Putvį. Jis stovėjo prie lango ir traukė savo pypkelės dūmus, laukdamas manęs.

Nuėjome į Įgulos bažnyčią kaip tik laiku, tuoj išėjo ir kunigas mišių laikyti. Žmonių buvo maža bažnyčioje, nes tai nebuvo sumos laikas, o kaž kas, apie 9 val. ryto. Maldaknygių, tiesa, neturėjome, nei jis nei aš., tačiau man buvo įdomu stebėti Putvį, kaip jis susikaupęs, nei nepajudėdamas, sekė mišias. Per pakylėjimą drauge su manimi priklaupė vienu keliu ir palenkė galvą. Tuo momentu pajutau pasipiktinimą kalbomis, kad Putvys nieko su religija bendro neturi . . .

Po mišių, valgykloje, abudu išgėrėme dar arbatos ir Putvys, tą sykį, sakėsi skubąs namo, pas šeimą. Patarė man pasidairyti po Kauną ir vakariniu traukiniu grįžti į Mažeikius.

Tuoj po Kalėdų 1920 m., Kaune buvo šaukiamas pirmas, visuotinas skyrių (rinktinių) vadų kelių dienų suvažiavimas, kuris turėjo baigtis jau kitų metų sausio bene 2-rą dieną. Suvažiavome visi. Peržvelgtas buvo visas Šaulių Sąjungos darbas nuo pat įsikūrimo su pranešimais iš vietų, paskaitomis ir diskusijomis ir gana plačia ir įdomia darbotvarke. Gana įdomią paskaitą, atsimenu, paskaitė mums maj. Zaskevičius. Visi pietavome valgykloje. Putvys tada tikrai buvo labai užimtas ir negalėjau su juo susitikti kaip visados. Bet jis vistiek besibaigiant pietums priėjęs prie manęs nepamiršo priminti, kad būtinai eičiau su visa skyrių (rinktinių) vadų ir centro pareigūnų grupe bendrai nusifotografuoti pas netoliese esantį fotografą. Tą mes ir padarėme. Nuotraukos viršuje buvo užrašas: "Lietuvos Šaulių Sąjungos Skyrių Vadų suvažiavimas 1920-21 m." Ši nuotrauka Nepriklausomos Lietuvos laikais visą laiką buvo Karo muzėjuje, LŠS skyriuje. Tokią pat nuotrauką NKVD kratos metu Kaune iš manęs atėmė. Bet jei kas skaitąs šias eilutes tokią nuotrauką turi, labai prašau atsiliepti "Tremties Trimito" Redaktoriaus vardu. Ši nuotrauka verta būtų atspausdinti mūsų spaudos organe, kaip istorinis dokumentas, rodantis anų laikų LŠS visą vadovybę.

Darbai darbais, bet nebuvo pamirštas ir Naujųjų Metų sutikimas. Naujuosius Metus su vyno stiklu (jokios degtinės ar alaus!) ir kuklia arbatėle, bet, vis dėl to, su šokiais (buvo kauniškės šaulės) ir meno programa sutikome Liaudies Namuose, Kaune.

Vėliau teko persikelti į kitą rinktinę. Bet kai tik nuvažiuodavau į Kauną, visados privalėdavau pasimatyti su Putviu, kaip jis to pats norėjo.

Kažkas tačiau įvyko tarp LŠS vadovybės ir Krašto Apsaugos Ministerijos. 1921 ar gal jau 1922 metais, gerai nebeprisimenu, Krašto Apsaugos Ministerija laikinai nutraukė Šaulių Sąjungai kreditus. Kelis mėnesius padirbėjau be algos. Bet aš juk turėjau išlaikyti motiną ir jaunametę seserį. Noromis nenoromis turėjau pereiti kiton žinybon dirbti. Vėliau atsidūriau Kaune.

Laikui bėgant, Šaulių Sąjunga išaugo į labai stambią organizaciją. Nejučiomis į ją pateko ir kiek įvairesnio plauko žmonių. Atsirado ir intrygų. To pasekmėje ir toks kantrus ir tolerantingas žmogus kaip Putvys, kantrybės pritrūkęs, iš aktyvaus darbo ir iš savo pareigų pasitraukė. Patylomis, vienas po kito daug jį gerbusių ir juo begaliniai pasitikėjusių žmonių taip pat pasitraukė. Buvo pikta ir skaudu, kad Putvys, kuris sukūrė šią organizaciją, ją išugdė ir neišnaikinamomis raidėmis įrašė Šaulių Sąjungą į atsikūrusios Lietuvos istoriją, turėjo pasitraukti.

Tačiau intrigantai, kas jie bebūtų, turėjo pasitraukti atgal į savo tamsius urvus ir jų net vardai liko pamiršti. Bet Putvio asmuo negalėjo būti ir niekados nebus pamirštas. Ir štai, vėl jo vardas sužibo kaip skaisčiausia žvaigždė Šaulių Sąjungoje. Putvys vėl grįžo į savo postą. Prie jo iš naujo vėl prisijungė kiti, senieji ir naujieji šauliai ir šaulės. Darbas vėl virte užvirė.

Bet, štai, kartą važiuoju rytmetį autobusu į darbą pro LŠS centrą ir matau ant Šaulių Sąjungos namų balkono juodas gedulo vėliavas. Širdis berods sustojo momentui ir plakusi. Nepaprastas skausmas sudiegė krūtinę. Nors niekas nieko ir nepasakė, bet man pasidarė aišku: mirė Putvys. Darbas tą dieną krito iš rankų ir daug mėnesių praėjo, kol šauliai vėl atgavo nuotaikas, tiek buvo visus pribloškusi mūsų organizacijos tėvo mirtis.

Pažvelgus praeitin, prisiminus Putvio asmenybę ir visus jo darbus, kuriuos neįmanoma trumpame rašinyje peržvelgti, tenka pasakyti, kad Putvys buvo reta Apvaizdos dovana lietuvių tautai. Dovana tokia, kurią tautoms Dievas suteikia gal tik po vieną per šimtą metų.

APIE LIETUVOS ŠAULIŠKUMĄ BEGALVOJANT (1919 - 1959)

P. SALADŽIUS

Pernai minėjome 40 metų mūsų Valstybės ir kariuomenės atsikūrimo sukaktis. Šįmet sueina 40 metų nuo įsisteigimo Šaulių Sąjungos, kariuomenės talkininkės. Tremties Trimito redaktorius šaulys V.A. Mantautas savo laišku ir mane maloniai nudžiugino, primindamas Šaulių Sąjungos jubilėjinę sukaktį.

"Lietuvos Šaulių Sąjunga"—tie žodžiai tebėra giliai įrašyti širdyje. Ir man keliolika metų Šaulių eilėse teko dalyvauti: į I—mą Vlado Putvio būrį įstojau 1928 m., o po 7 metų, t.y. nuo 1935m. teko garbė būti ir Šaulių Vadovybėje. Minėdami mūsų Sąjungos sukaktį, turime prisiminti eitąjį mūsų brolių šaulių kelią, pagalvoti apie dabartį ir pasidaryti išvadas ateičiai. Gyvename skaudžią tremtį, mus kankina Tėvynės ilgesys Liūdime, kad vos nušvitus Nepriklausomybės saulei ir tik pradėjus gyventi valstybiniu gyvenimu, vos apsigydžius didžiojo karo žaizdas, svetimųjų padarytas, pasitvarkius ūkiškai ir pasivijus kultūroje didžiąsias tautas, o kitais atvejais jas net pralenkus, ir vėl atėjo mūsų tautai vergijos sutemos: bolševikinis kaimynas mūsų tautą vėl pavergė ir ją naikina. Mus visus gyvenimas pamėtė ir pavėtė, ir įtikino, kad reikia mokėti prisiminti ne tik klaidas ar liūdnus ivykius, bet ir šviesius momentus, tik nepasiduoti aimanoms. Aimanos silpnina dvasią, stabdo veiklumą.

Tremties dienas begyvendamas jau prieš kelis metus pergalvojau eitą šaulių kelią. (Žiūr "Karys" 1953m. Nr. 7-8, 9 ir 11) Jau tuomet norėjau priminti šauliams didingą ir neįkainuojamą šaulių darbo vertę. Ir reikia pabrėžti,kad *šaulinis darbas ir dabar turi būti tęsiamas ir nepabaigiamas.*Šaulių Są-gos Kūrėjas V. Putvys yra pasakęs: *"Šauliškumas yra amžinas ir taip senas, kaip sena žmonijos istorija. Šauliškumas eina lygiagrečiai su tautine sąmone; nubunda tautos sąmonė ir jos palydovas—šauliškumas. Kaip kalbame apie Tėvynės meilę, apie žmogaus laisvę, apie kūno ir dvasios galias, apie žmogaus kultūrą ir teisingumą tai kalbame apie tikrą šauliškumą plačiąja šio žodžio prasme."*

Mūsų Kunigaikščių gadynės šauliškumas buvo užmigęs letargo miegu ir pabudo "Aušros" spindulių sušildytas ir "Varpo" gaudimo pažadintas. Kai kalbame apie Tautos sąmonės prisikėlimą, tuo pačiu turime pasakyti ir apie šauliškumą, t.y. kovos dvasios prisikėlimą. Valstybės Nepriklausomybės žydėjimo laikotarpis yra ir šauliškumo žydėjimo metas.

Atgimęs mūsų šauliškumas stipriau pasireiškė likviduojant 1919 m. rugpiūčio mėn. lenkų suorganizuotą P.O.W. sukilimą Kaune, kai savanoriškai šautuvo griebėsi mūsų intelektualai ir net kunigai.

Po Putvio mirties daug kas Šaulių Sąjungoje pasikeitė. Su daugeliu pasikeitimų Putvys nebūtų tada sutikęs. Viena tiktai nepasikeitė: tai idėjinių šaulių prisirišimas prie Putvio sukurtos ideologijos, prie jo sužadintos gilios Tėvynės meilės, prie ištikimybės Šaulių Sąjungos vėliavai, kurią į užjūrius išblokšti šauliai ir šaulės ir vėl augštai iškėlė, kad ji šviestų mums visiems kelią į Nepriklausomą Lietuvą.

Šiemet švenčiame Šaulių Sąjungos įsikūrimo 40 metų sukaktį. Tokią šventę minėti neužtenka vien tik susirinkimais, kalbomis ar vienu kitu straipsniu. Reikia darbų. Reikia toliau vykdyti Putvio palikimo testamentą. Reikia atgaivinti jo paliktą ideologiją, iš naujo išleisti jo raštus, kad senieji šauliai atsigaivintų dvasioje ir kad naujieji šauliai išmoktų mylėti savo tautą ir pačią Šaulių Sąjungą, kaip a. a. Vladas Putvys kad mylėjo.

Veltui bus visas mūsų darbas, jei pamiršime Putvį ir visa tai, ką jis šauliams kalbėjo ir rašė. Darbas Šaulių Sąjungai, o per ją darbas Nepriklausomai Lietuvai yra savęs atsižadėjimo, pasiaukojimo, kantrybės, drąsos, vieningumo ir drausmės darbas. Šis darbas yra tikėjimo savo tautos ateitimi ir meilės jai kelias. Jei pristigsime pasitikėjimo savo tautos ateitimi, jei pristigsime meilės jai, nueisime nesutarimo, intrygų, šmeižtų, vienas kito piovimo keliais, nebebūsime nei šaulio, nei lietuvio vardo verti. Tapsime tiktai trąša svetimuose laukuose, arba net dar blogiau, įrankiais mūsų tautos amžinajam priešui — Maskvai, kuri tiek okupavusi Lietuvą, tiek dabar, tremtyje, puikiai supranta šaulių organizacijos vertę ir todėl dėjo ir dabar tebededa didžiausias pastangas išrauti iš mūsų širdžių bet kokį norą dirbti Šaulių Sąjungai ir Lietuvai.

Krašto Gynimo Idėjiniai kursai Tauragėje. Sėdi 3-čia iš k. birutiečių atstovė p. Saladžiuvienė, toliau š. M. vadė S. P. Mantautienė, š. S. vadas plk. P. Saladžius, birut. C. V. p-kė V. Černienė, Tauragės Rinktinės vadė L. Ž., krašto gynimo idėjos sąjūdžio organizatorė dr. Ambraziejūtė-Steponaitienė, Tauragės rinktinės vadas plk. Bužinskas.

Dar smarkiau pasireiškė šauliai kovose su bermontininkais, kur jau turėjome ir kraujo aukų. Kovose su lenkais, kai Želigovskio žygis į Lietuvą grėsė ją pavergti, šaulių eilės labai pagausėjo; Kauno miestas 1920m. vasarą davė frontui šaulių net 4 būrius. Šauliai visas savo jėgas išrikiavo lenkų fronte. Šauliai turėjo savo atskirą nuo kariuomenės fronto štabą, kuris teikė ir visuomenei žinias apie kovų eigų. Kare su lenkais, 1920 m. ir vėliau — šauliai buvo tikri mūsų kariuomenės talkininkai.

Kai prisimeni mūsų kovas dėl Nepriklausomybės 1919—20m. ir dabar šiurpu darosi: kaip mes atsilaikėme ir net nugalėjome mūsų skaitlingus priešus — bolševikus, bermontininkus ir lenkus, būdami anuomet šauliškai tokie menki ir visuotinai nesusimobilizavę. Prisimenu: 1920 m... spalių pabaigoj, lenkų eskadronas pro Paberžę prasiveržė ir pasiekė netoli Širvintų Juodelių kaimą,—ten mūsų fronto užnugary —suėmė I-os Divizijos Vadą gen. Nastopką ir išsivežė į Vilnių nelaisvėn. Mes neturėjome rezervų, užnugario apsaugos.

Arba prasiveržusi į mūsų gilų užnugarį lenkų kavalerijos grupė, keli eskadronai, pasiekė Kėdainius, Troškūnus, kur mūsų šauliai ryžtingai kovojo ir 5 jų tragiškai žuvo. Lenkų raiteliai pro Anykščius, Kovarską, Leliūnus, apiplėšdami ūkininkus, pro mūsų menkai saugomą frontą grįžo atgal. Mes buvome bejėgiai juos sunaikinti ar paimti nelaisvėn. Tai buvo mūsų šauliškumo skaudi pamoka. Visa Lietuvos visuomenė sujudo. Seimo nariai vyko frontan. Seimo sekretorius kpt. Natkevičius organizavo Geležinio Vilko Raitelių pulką kovai su lenkais. Fronto užnugariui sustiprinti pašaukėme per 60,000 jaunimo. Pavojaus valandą mūsų šauliškumas jau stipriau pasireiškė.

Labai stigo karininkų ir puskarininkių. Kuopose turėjome I—2 karininkus. Mūsų pulkų mokomosios kuopos skubiai ruošė puskarininkius, dalyvaudamos pulkų žygiuose ir kautynėse. Netekus karininkų dažnai kautynėms vadovaudavo puskarininkiai ir net eiliniai. Musų frontą išgelbėjo karių ir šaulių drąsa ir pasiaukojimas, t.y. pakilęs šauliškumas. Bet ar kas ano meto mūsų šauliškumą, karių ir šaulių pasiaukojimą, aprašė literatūros veikaluose ar ap-

Pirmasis šaulių tremtyje paradas Čikagoje Dariaus ir Girėno šventės metu 1955 m.

dainavo poezijoj? Neprisimenu. Tik vienas plk. Petruitis, Giedraičių kovų vadas, paliko savo atsiminimus "Laisvę Ginant". kuriose skyrė žodį 2 pėst. p. Didvyrių atminimui.

Radviliškio, Giedraičių ar Širvintų kautynių rašytojų plunksna giliau dar nepalietė iki šiol, o jau ir mūsų kovų dalyviai ir karo invalidai baigia išmirti. O kiek rašalo išlieta ir piktai prisiginčyta dėl konstitucijos ar dėl Valstybės formos; gi kitos Valstybės gyvena ir be rašytų konstitucijų, vadovaujasi papročio teise, ir yra pasiekę didelio piliečių gerbūvio. Ne vien įstatymai kuria gerbūvį, bet piliečių darbštumas, išsimokslinimas ir išsiauklėjimas. Blogi žmonės moka apeiti ir nevykdyti ir geriausius įstatymus. Klaipėdos atvadavimas ir Mažosios Lietuvos sujungimas su didžiąja Lietuva įvyko Šaulių ir kariuomenės savanorių ryžto ir pasiaukojimo ženkle. Ir šis žygis — mūsų pajūrio atvadavimas — laukia aprašymo aukų tinkamos įamžinimo. Dar iki šiol, atrodo, nėra aišku visuomenei ar be šaulių ir kariuomenės vieni broliai klaipėdiečiai būtų įveikę prancūzų okupacinę kariuomenę, gal greičiau prancūzams pagelbon būtų išlipę lenkai iš laivo "Komendant Pilsudski", kuris buvo atskubėjęs prie Klaipėdos; tik jiems sukliudė išlipti J. Budrys, sukilėlių Vyr. Vadas su savo savanoriais.

Nepriklausomybės Kovose apjungėm tautinėn Valstybėn ne visas savo etnografines že-

D. L. K. Vytauto š. kp. nariai. Stovi iš k. į d.: vice-pirm. Z. Urbonas, L. š. T. CV Jaunimo sk. vadovas Vl. Išganaitis, v-bos nariai St. Bagdonas ir P. Tomkevičius. Sėdi: meno vadovas š. J. Petrauskas, š. J. Laurynaitis; stovi antroj eilėj š. A. Kvečas ir š. K. Ulevičius.

mes, nes nebuvome pakankamai šauliškai veržlūs. Negalėjome susidaryti savo Valstybės gerbūviui ir kultūrai tarpti reikiamų sąlygų: turėjome gyventi be savo sostinės Vilniaus ir nuolatos skųstis pasauliui, kad "Mes be Vilniaus nenurimsim."

Ir tokiomis sąlygomis, labai neplankiomis, valstybiškai brendome ir augome, išugdėme šarvuotą mokslu ir valstybine sąmone naują generaciją, kuri mūsų laisvės sutemose davė dešimtis tūkstančių partizanų. Tik ir vėl liūdna, kad nepasirodo rašytieji paminklai mūsų partizanų atminimui.

Argi ir vėl mūsų šauliškumas pritemo? V. Putviui neramu ir dausose, kai Lietuvos dvasia atrodo pavargusi.

Tremties spaudoje tenka nemažai skaityti mūsų buv. valdžioms įvairių kaltinimų del buvusių tariamų klaidų ar apsileidimų. Spaudoje pasireiškianti žodžių kova tai teigiamas reiškinys. Tik dažnai ginčo forma ne šauliška. Kiekviena grupė savo tikslo siekė ir siekia lietuviško būdo atkaklumu, tikėdama savo siekių tikslingumu. Visi turime pripažinti, bešališkai pagalvoję, kad Nepriklausomybės metu mūsų gyvenimas virte virė visose srityse.

Kaip Nepriklausomybės kovų dalyvis, jau sulaukęs gyvenimo saulėleidžio, turiu jaunajai kartai LIUDYTI, kad Nepriklausomybės metais visi dirbo atsidėję iš visų fizinių ir dvasinių jėgų, visa tėvynės meile. Dirbo ūkininkas ir darbininkas, amatininkas ir prekybininkas, tarnautojas ir moksleivis.

Jei yra pasitaikę nusižengėlių įstatymams —tai juos teisė teismas ar baudė pagal istatymus administracinė valdžia. Nusižengėliai sudarė palyginus nežymų nuošimtį ir jie negali užtemdyti musų valstybėje vykusios pažangos ir atsiektų laimėjimų.

LIETUVA BUVO TIKRAI MAŽA AMERIKA. Mus į darbą skatino mūsų kurybos dvasia ir kapitalas, bet ne kuri prievarta. Jei būtume buvę turtingesni kapitalu, sugebėję bent pora metų anksčiau įvesti savo valiutą, iki vokiečių markė nukrito bevertė, tikrai, būtų buvę sukurta daugiau, nes būtume daugiau įsivežę iš kitų valstybių ir tapę turtingesni.

Tas kas buvo padaryta per 20 nepriklausimybės metų — tai lietuvio darbo stebuklas ir lietuvio prakaito vaisius. Prisimenant mūsų didingos ir skaitlingos Šaulių Šeimos darbą, kur buvo parodyta tiek meilės Tėvynei — jos žmogui, tiek aukotasi, — tenka didžiuotis šauline dvasia ir darbais ir su gilia pagarba priminti šaulius kankinius, žuvusius, tremtinius ir mirusius.

Gyviesiems šauliams linkiu, susispietus į glaudžias vieningas tremties gretas, sėkmingai dirbti Tautos Laisvei ir lietuvybės išlaikymui. Šaulys dirba ten, kur mato pavojų. Darbo pobūdį gyvenimas diktuoja.

Šaulių Sąjungos Kūrėjas V. Putvis šaulių darbo gaires paliko savo raštuose. Šaulių S—gos jubilėjaus proga reikia prisiminti ir Didįjį Šaulį V. Putvį. Jis pats pasakė, kas yra šaulys. Tai ginkluotas pilietis. Tik tuoj pat nurodė, kad ginklas turi būti gero žmogaus rankose. Reiškia, Šauliai tai geri žmonės: pavyzdingi, garbingi, teisingi ir drausmingi. (b.d.)

Šauliai motociklininkai prie L. Š. S. 11 Rinktinės būstinės Raseiniuose.

Šaulė Tremtyje

Redakcijos adresas: K. KODATIS, NIDA SUMMER RESORT, LINDEN, MICHIGAN.

VIENINTĖLIS LIKĘS ŠAULĖMS ŽODIS

Švenčiant Šaulių Sąjungos keturiasdešimtmetį su giliausia pagarba prisimename kankinės mirtimi Sibire mirusią Moterų Šaulių Garbės Vadę Emiliją Putvienę, kuri, kaip Sąjungos įkūrėjo žmona ir aktyvi moterų šaulių veikėja visą organizacijos gyvavimo laikotarpį nuoširdžiausiai rūpinosi visais Sąjungos, o ypač moterų šaulių reikalais.

Stovėdama arčiausia organizacijos širdies ir labiausia jausdama jos pulsą ji buvo nuolatinė skatintoja niekad nepavargti, nenusiminti o visomis kūno ir dvasios galiomis siekti ideało, kovoti, veržtis aukštyn, kuriant vis gražesnę, šviesesnę tautos ateitį.

Pati dalyvaudama suvažiavimuose, stovyklose ir visuose svarbesniuose šauliškuose įvykiuose savo veikla ir giedria nuotaika visus ramiai nuteikdavo darbui; visų mylima, visada visur laukiama, iš meilės ir prisirišimo šaulių močiute vadinama. Lankydama šaules Palangos stovykloje, kaip tikra močiutė vis su lauktuvėmis atvažiuodavo. Sielojosi visais moterų šaulių rūpesčiais, džiaugėsi jų laimėjimais. Jos kilni asmenybė liks neužmirštama. Jos likęs vienintėlis rašytas moterims šaulėms žodis, I-jo periodinio leidinio žurnalo "Šaulės" išleidimo proga, brangiausias šaulėms turtas, jos kilnių minčių testamentas, kuris šios sukakties proga ir perduodamas. *K.*

*

BRANGIOS SESĖS ŠAULĖS

Brangios sesutės šaulės, pirmojo moterų šaulių periodinio leidinio proga siunčiu Jums nuoširdžiausius linkėjimus. Kiekvienas Kūrybinis darbas reikalauja daug pasiaukojimo ir ištvermės. Tas pirmas leidinys yra jūsų kūrybinių jėgų vystymosi ir stiprėjimo matomas ženklas. Tad linkiu ir toliau, nežiūrint tų sunkių sąlygų, kuriose Jums tenka dirbti, ištvermės, nes nuo to pareina mūsų šauliškos idėjos įvykdymas visoje tautoje.

Gyvenimas, tai nuolatinė kova. Tik idėjos darbas yra tas šaltinis, kuris toje nuolatinėje kovoje su savo tautos priešais leidžia nenusiminti ir atkakliai budėti savo Nepriklausomybės sargyboje. Mes, šaulės, turime būti, kaip plienas atsparios, nes esame pasiryžusios kurti savo tautai šviesesnę ateitį.

Siekdamos idealo, eikite drąsiai pirmyn, nes tik pasiryžėliai laimi.

EMILIJA PUTVIENĖ,
MOTERŲ ŠAULIŲ GARBĖS VADĖ.

Emilija Gruzdytė-Putvienė, knygnešė, L. Š. Moterų Garbės Pirmininkė ir Garbės Vadė, bolševikų nukankinta Sibire.

Šaulių Sąjungos garbingo keturiasdešimtmečio proga "Šaulė Tremtyje' reiškia giliausią pagarbą mirusiam Šaulių Sąjungos Įkūrėjui, palikusiam mums brangiausią dovaną — šaulišką idėją. Reiškia giliausią pagarbą visiems Nepriklausomybės kovose žuvusiems, nukankintiems ar garbingu tautos keliu beeinant mirusiems, amžinam poilsiui nuo mūsų atsiskyrusiems, šauliams-šaulėms.

Sveikina gyvuosius visame pasauly išsisklaidžiusius, visus Nepriklausomos Lietuvos ir dabartinius šaulių darbuotojus. Sveikina visus tremtyje atsikūrusius šaulių vienetus ,į vienetus įstojusius ir pavienius brolius, seses šaulius. Artėja į kiekvieno širdį savo mintimis. Broliška, seseriška meilė vieno kitam tepriduoda jėgų išslaikyti kovojant dėl savo tautos brangiausių idealų. Laimingi sulaukę šios sukakties drąsiai, vieningai ženkime į penktąjį dešimtmetį Sąjungos pasirinktuoju mums visiems aiškiu keliu.

IDEALŲ SARGYBOJE

Grūdus atskirti nuo pelų, ūkininkams padeda įvairios ūkio mašinos. Bet galvojimo ir jutimo srityje jokia mašina nepadės, pačios privalome atskirti, kas yra tikra gyvenimo vertybė ir kas gyvenimą dar daugiau gadina.

Dauguma iš mūsų gyvena leisdamos dienas besirūpindamos kasdienine duona, o kam pasisekė gerai finansiniai susitvarkyti, tai rūpinamės dėl įvairių materialių gėrybių, kurias įsigijus gyvenimas palengvėtų ir pasidarytų mielesnis. Visvien materialių gėrybių įsigijimu rūpinimasis mus vargina ir retai kada duoda tikrą pasitenkinimą. Kiekviena iš mūsų, viena mažiau, kita daugiau, nori, kad mūsų gyvenimas remtųsi į tvirtus nesunaikinamus pamatus, į tikras dasines vertybes, į idealus, kurie mūsų sunkiame ir susikomplikavusiame gyvenime virstų kelrodžiu.

Viena kita kartais ir nuklystame į šalį, klaidžiojame, vargstame, jieškodamos išeities, tei-

Moterų šaulių vienetų atstovių suvažiavimas Kaune 1936 m. Vidury sėdi Garbės Vadė E. Putvienė, CV narės ir pareigūnės.

ŠAULIŲ MOTERŲ STOVYKLAS PALANGOJE PRISIMINUS

S. PUTVYTĖ-MANTAUTIENĖ

Nors moterys Šaulių Sąjungoje dalyvavo nuo pat jos įsisteigimo, o kai kurios jų, kovų už Tėvynę metu, net su šautuvu rankoje veikė partizanų eilėse, bet vis dėlto, palyginus su vyrais, jų buvo nedaug. Tik 1928 m., pradėjus organizuoti prie šaulių vieneto moterų sekcijas, šaulių moterų skaičius pradėjo augti.

1933 m. įvyko pirmasis šaulių moterų skyrių visuotinas suvažiavimas, kur Centrinė Organizacinė Komisija savo darbą baigė ir buvo išrinktas Šaulių Moterų Centro Komitetas. Tokie pat komitetai buvo išrinkti ir rinktinėse. Suvažiavimo metu, Kaune, įvyko ir pirmieji šaulių moterų ideologiniai kursai, kur paaiškėjo nepaprasta tų kursų reikšmė organizacijai ir narėms. Iš to kilo sumanymas suorganizuoti šaulėms vadovėms dviejų savaičių kursus stovykloje Palangoje. Tai buvo drąsus sumanymas, nes Šaulių Moterų komitetas neturėjo nei lėšų, nei patyrimo, o be to dar buvo negirdėta Lietuvoje, kad stovyklautų suaugusios ir net vyresnio amžiaus moterys. Daug ruoštasi, rūpintasi ir jaudintasi: "Ar neįsisirgs nepratusios prie stovyklinių sąlygų? Ar sugyvens atėjusios iš įvairių luomų nuo pulkininko iki puskarininkio žmonos, nuo mokytojos iki kaimietės? O kur prelegentai, kur stovyklos inventorius, kur pinigai?...

Bet kas stengiasi — tą ir Dievas laimina. Nutarta susimokėti pačioms po tris litus į dieną. Kiekviena rinktinė siunčia po 4 atstoves. Tuo būdu su štabu susidaro apie 100 asmenų. Palapines pasisekė gauti iš Šaulių S-gos Viršininko. Palapinės puikios, dešimčiai žmonių viena ir augštos, galima stačiomis vaikščioti. Už pervežimą geležinkeliui teko pilną kainą sumokėti. Negavome net papiginimo.

Vykstame į Palangą parinkti stovyklai vietos. Kretingoje mus pasitinka malonus rinktinės vadas kapitonas B. ir drauge keliauja Palangon. Už pat Birutės kalno susirandame žavingą vietą. Sausas pušynas, graži aikštė ir puiki dauba laužams. Tada ubagaujame Palangoje. Iš ugniagesių gauname pasiskolinti statinę vandeniui važioti, iš girininko pigia kaina kartelių ir lentgalių lovoms ir stalams, kas tai mums paskolina kelius puodus, karišką virtuvę skolina Klaipėdos pulko vadas plk. L. Susirandame šaulį žvejį L., kurs apsiima su mumis stovyklauti, pažada nupirkti šiaudų, susitarti su ūkininkais dėl produktų, atsiveda savo arklį ir žada mus saugoti nuo priešų, nes vienoms moterims be vyriškio visgi perdaug baisu. Taigi šauliui L. parūpiname ir šautuvą.

Kaune nemažesnis pluzdėjimas. Aplankome prof. Jonyną, Vabalą-Gudaitį, dr. Žemgulį, karišKius, šaulių veikėjus, prašydamos paskaitų, fizinio auklėjimo daliai vadovauti apsiima p. Steponaitytė (dabar p. Marijošienė). Rašome programas, dienotvarkes, kraunamės štabui reikmenis. Didžiausia pagalba buvo iš sesių, kurios dirbo skautuose ir turėjo patyrimo.

---

singo kelio... ir laimingos jaučiamės vėl jį suradę. Daug geriau pergyventi laikinus nedatekliUS, nemalonumus, negu savo idealų auksinio siūlo galą pamesti ant visados.

Tuose keistuose ir sunkiuose laikuose, kuriuose dabar gyvename, šis klausimas turi nepaprastą svarbą. *Neteisybė, kaip kai kam šiandien atrodo, kad "senieji idealai atgyveno ir išgaravo". Tikra teisybė, kad mūsų lietuviškieji idealai buvo kelrodžiu mūsų protėviams ir mums gerais ir blogais Lietuvai laikais, jie liks aktualūs ir ateityje mums kiekvienai atskirai, aktualūs kelrodžiai lietuvių tautos ir net tų valstybių, kuriose mes dabar gyvename.*

Atominiame amžiuje, del fantastinių ir bauginančių išradimų, pasaulis darosi kas kart vis mažesnis. Mes lietuviai ilgus metus dejavome, kad Lietuva randasi lyg vulkano papėdėje, ant to didžiojo vieškelio, kuris eina iš vakarų į rytus ir atvirkščiai. Šiandien visas pasaulis gyvena lyg ant vulkano. Visas, o ypač vakarų pasaulis siandien jieško tų idealų į kuriuos galėtų atsispirti, kurie žmonijai padėtų kovoti su gresiančiu viesiems pavojumi, didžiausiu blogiu - komunizmu. Idealų sargybos tema buvo ir bus aktuali mums visais laikais: kiekvienoje lietuviškoje šeimoje, o ypač birutiečių ir šaulių šeimose, nes moterys visuomet buvo ir bus geriausios vertingiausių dvasinių vertybių saugotojos ir jų ikvėpėjos sekančioms kartoms.

"Silpnadvasius" gelbėkim, saugokim, kad lietuvių vaikai ir jaunimas nepakliūtų į dvasiniai silpnėjančių įtaką. Šitokios dvasinės jėgos šiandien labai reikalingos, ne tik mums, bet ir visam sumaterialėjusiam ir sukaulėjusiam pasauliui.

buv. birutietė ...O. Š.

ŠAULIŲ MOTERŲ
STOVYKLA PALANGOJE
1936 M. LIEPOS MĖN.

Vėliavos nuleidimas

Bendri pietūs prie
apvalaus stalo.

Stovyklos dalyvės.

Prezidentas A. Smetona pasitinkamas prie stovyklos vartų

Stovyklos dalyvės sveikina atvykstantį prezidentą

Prezidentas "kieminėjasi" po palapines

Ir štai, už Birutės kalno jau dūzgia sunkvežimiai, statomos palapinės, pilkosios sesės tik bėgioja, skuba, kala loveles, kemša čiužinius, o kurios gretesnės, jau tvarkosi apie palapines, iš miško gėrybių dėlioja įmantrius darželių raštus. Stovykla susitvarko ir pasipuošia netikėtai greitai ir sklandžiai. Jaučiamas gyvas rungtyniavimas tarp kaimyninėmis apskritimis sutalpintų palapinių. Stengiamasi gražiau savo rajoną papuošti, skaniau valgius paruošti, gražiau juos patiekti ir valgio metu dainelėmis palinksminti.

Sesės susigyvena labai greitai. Išnyksta ir amžiaus ir luomo ir profesijos skirtumai. Jei dar ir buvo kurios mėginta pasididžiuoti ar drausmei nepasiduoti, pačios stovyklautojos programos pasirodymais jas sutvarkė. Scenoje pasirodo rikiuojamų šaulių grandis, kur viena poniutė atkakliai priešinasi vadei: "Aš, sako, pusstoties viršininko padėjėjo žmona, mano vyras manęs klauso, o čia kokios bobos klausysiu!..." Po tokio vaidinimo bet koks noras prasikišti visoms atpuola. Ir štai sekmadienį iš miško į plentą iššygiuoja drausmingas, tvarkingas uniformuotų sesių vienetas. "Į Vilnių, į Vilnių, tą mylimą šalį" traukia linksma stovyklos adjutantė sesė P. ir visa stovykla žygiuoja Palangos bažnyčion.

Kas čia? Kas jos tokios? Tai šaulės! girdime kalbant aplinkui. Po metų, kitų, jau to nebeklausdavo, o tik teiraudavosi, kada bus laužas. Mat mūsų laužai sutraukdavo palangiškių minias. Laužų programa buvo įvairi ir turtinga, o sesė P. taip gabiai pravesdavo laužus, kad dainose dalyvaudavo visa minia ir dainuodama grįždavo Palangon, keldama iš miego vasarotojus. Brangiausias kasmetinis stovyklos svečias buvo Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, kurs ne tik laužo žiūrėdavo, bet apžiūrinėdavo palapines ir prie bendro stalo paragaudavo rūgusio pieno.

Lankymo valandomis stovykla būdavo pilna svečių, kurie labai domėjosi stovykliniu gyvenimu ir negalėjo atsistebėti, kad suaugusios moterys nesibijo stovyklos vargo. O sesės tikrai sunkiai dirbo. Laužai ir svečių priėmimas buvo daromi daugiausia propagandos sumetimais ir jie suėmė visą jų laisvalaikį. Pagrindinis darbas tai buvo paskaitos, pratimai ir sportas. Stovykloje buvo vykdomi ideologiniai, fizinio auklėjimo, pirmosios pagalbos teikimo ir maitinimo kursai. Dirbama buvo po 6 val. dienoje. Vėliau, pirmam bandymui pasisekus, fizinio auklėjimo ir sporto vadovėms buvo net ruošiamos atskiros stovyklos. Paskaitose sesės gyvai dalyvaudavo ir diskutuodavo. Prisimenu, didelio susijaudinimo sukelė prof. Jonynas savo paskaitoje suradęs tam tikrų pateisinimų Jogailai. Kitos tiesiog verkė. Stovyklautojų nuotaikos ir jų kūrybiniai sugebėjimai graziai pasireiškė stovyklos laikraštyje, kurs, kol Klaipėda buvo laisva, buvo spausdinamas Klaipėdoje. Nuteikė ir Palanga, Baltija, Birutės kalnas, Nidos kopos, kur buvo ekskursuojama. Tos vietos lyg bylote bylojo apie mūsų garbingą senovę, kėlė dvasią, stiprino valią ir pasiryžimą.

Būdavo ir juokingų atsitikimų. Štai, nebepamenu kuriais metais, jau netekus Klaipėdos, atvykome stovyklauti. Pirmąją naktį, gailėdamas išvargusių sesių, štabas nepaskyrė sargybų ir pasitikėjo šaulio L. apsauga. O jis, kaip tyčia, už stovyklos įsikniso šiauduosna ir giliai įmigo. Naktis audringa, medžiai braška —

Kelmės šaulių būrio v-bos pirm. Vytautas Putvys su žmona Ele. Abu bolševikų nukankinti Sibire.

neramu, o dar tie hitlerininkai po šonu, kurie gyvą šaulį sudraskytų. Staiga keli vyriški balsai, kad gi ims šūkauti, kad ims grąsinti ... Sukilo štabas, vadė griebė vienintėlį revolverį ir puolė miško tamsumon užpultos palapinės gelbėti. Gi tenai — girtas vyras įsipainiojęs palapinių virvėse įvairiais balsais biauriausiai keikia ir grąsinasi, o palapinės gyventojos guli lyg žado netekusios. Vadė su revolveriu tą žmogelį nulydėjo aplink stovyklą iki miegančio sargo. Žmogelis ne tik keikė eidamas, bet griaudžiai skundėsi, kad nesitikėjo savo gyvenime tokios gėdos susilaukti, kad jį boba varytų ...

Jau 1939 metais paskutiniosios stovyklos metu lankėsi Čekoslovakijos ministeris Lietuvai Skalickis su ponia ir ministerio T. žmona su vaikučiais. Ponioms taip patiko stovykla, kad nutarė pas mus pernakvoti, nors p. Skalickis juokėsi iš žmonos ir patarė jai atsigabenti į stovyklą baldus, kadangi jo žmona, amerikietė, buvo pripratusi prie prabangos. Viešnioms buvo duota lektorių palapinė, lovelės paklotos kuo švariausiai, po kojomis patiesti dėl smėlio ir skruzdžių eglišakiai ir dėl drąsos paguldyta sesė E. P. Stovyklautojų buvo susitarta viešnių nelepinti, kelti drauge su visomis, vesti į jūrą praustis ir mankštintis. Deja šie planai sugriuvo. Naktį kilo didelė audra. Vėjas ir lietus dūko, draskė palapines ir dar nelaimei tą naktį atvyko iš vyrų stovyklos lektorius leitenantas T. ir lindo, pagal seną papratimą, pagapinėn miegoti. Ponios buvo tiek išgąsdintos, kad vos tik prašvitus, be pusryčių išdūmė Palangon ...

Vienas dažnesnių stovyklautojoms paklausimų buvo: Kaip jūs galite išlaikyti. Kaip galite ant žemės valgyti? Ar neprikrenta smėlio į valgį? Deja, ne viena tų klausėjų atsidūrė Sibire. Gal joms būtų buvę lengviau, jei savame krašte būtų daugiau grūdintasi. Mokėjimas susikurti ugnį ir išsivirti valgį lauke, mokėjimas aprišti žaizdą ir iš žolelių pasigaminti vaistų, patogumų nesivaikymas gal ne vienai palengvino sunkią tremties dalį.

Kokios reikšmės stovyklos turėjo visam šaulių moterų veikimui, parodė staigus moterų skaičiaus didėjimas. Po pirmosios stovyklos pasijutome kaip viena šeima, lyg vienas gyvas organizmas, kur vyrauja tos pačios mintys, norai ir jausmai. Ir taip pasidarėme viena kitai artimos ir brangios ... Stovyklos išugdė visą kadrą stiprių sąmoningų veikėjų, kurios žinojo savo pareigas tautai ir šeimai ir jas vykdė. Taip pat paruošė visoms darbo sritims vadovių. Paplitusios visame krašte šaulės karštai veikė drauge su vyrų būriais. Talkino per manevrus, maitino, virė, teikė pirmąją pagalbą, puošė šaulių ir karių kapus, plačiai dalyvavo pačioje Šaulių Sąjungos kultūros ir fizinio auklėjimo bei sporto veikloje. Prieš LŠS 20 m. jubilėjų, per tris metus ruošė tautinių šokių šokėjas, mokė tautiškų rankdarbių ir pravedė vajų tautiniams drabužiams įsigyti. Tik dėka sutartino darbo 1939 metais Kauną nustebino tūkstantinė tautiškų šokių šokėjų minia ir gausi lietuviškų rankdarbių paroda. Stovyklų dainos ir laužai prigijo šaulių būriuose, o rinktinės pradėjo organizuoti rajonines stovyklas.

Suvalkų Kalvarijos pavyzdingas ir veiklus narys, Juozas Stasiulevičius, bolševikų nužudytas. Jo šeima ištremta į Sibirą.

Pirmoji stovykla be viso ko davė ir pelno. Iš likučių buvo įsigyta katilai, antklodės ir kitas reikalingas stovyklai inventorius. Savo nuotaikomis ji buvo gal labiausiai vykusi. Ten įsitikinome, kad mokame organizuotis, taupiai ir kukliai išsiversti, mokame sugyventi ir turime didelį sielos kapitalą, kurs progai esant gali taip gražiai pasireikšti.

Tikiu, kad tos neužmirštamos dienos Palangoje, Birutės kalno papėdėje, kai ties plėvėsuojančia vėliava iš širdies gilumos giedojome Himną ir kilo mūsų maldos į Mariją, ir dabar palaiko po visą pasaulį išblaškytąsias seses. Duoda kantrybės laukti, kentėti, dirbti ir išlaikyti viltį. Savo ideologiniuose kursuose gir-

---

Kaip kiekvieną vasarą, taip ir šią, energingi ramovėnai clevelandiečiai surado būdų sutelkti žymią sumą, kad paremtų savo žurnalo leidimą.

Nuoširdi padėka L. S. Ramovės Clevelando Skyriui už stambią 193 dol. 24c. auką.

KARYS

Šaukėnų šaulių būrys, dalyvavęs Pirmajame Šaulių Kongrese Kaune 1929 m. birželio 22-25. Pasipuošusi tautiniais rūbais — dabartinė Toronto Moterų šaulių Vadovė M. Valiulienė.

dėjome moters uždavinių svarbą tautos gyvybei išlaikyti. *Dabar, kada ta gyvybė yra pavojuje ,kada tiek kovotojų pasitraukė iš kovos lauko, moteriai, motinai, žmonai ir mergaitei reikia eiti į kovos lauką. Tad, brangios sesės, ką ryžomės, ištesėkime!* Nors, anot Maironio žodžių:

Ranka mus spaudžia geležinė,
Krūtinę apkala ledais:
Uždekim meile sau krūtinę!
Į kovą stokim milžinais!

Stokime į kovą už savo tautą, savo vaikus, už teisybę. Kovokime, tikėkime ir laimėsime.

ŽIUPSNELIS PRISIMINIMŲ IŠ TOLIMOS PRAEITIES

1920 metais Marijampolės apskr. Krosnos valsč. Šeštokuose įsisteigė šaulių būrys. Kai buvo jų pirmas viešas pasirodymas visuomenėj, jau buvo gražus būrys vyrų, bet neturėjo vėliavos. Kur ją gauti? Tuomet buvau dar tik 3-čios klasės gimnazistė ir atostogavau savo tėviškėje Strazdų kaime netoli Šeštokų. Būrio vadas ir jo pavaduotojas kreipėsi į mane, kad padaryčiau jiems šaulišką vėliavą. Prižadėjau padaryti. Paėmiau ilgą gabalą žalios spalvos popieriaus ir suklijavau dvigubai. Iš sidabrinės spalvos polieriaus iškirpau raides ir priklijavau šūkį "Už Nepriklausomybę Lietuvos Šauliai", Šeštokų Šaulių Būrys.

Kaip man, tokio amžiaus, nemaža buvo darbo, dirbau atsidėjusi keleta dienų. O kai darbas buvo baigtas ir broliai šauliai žygiavo gretoje su mano rankų darbo vėliava, džiaugiausi širdyje, kad galėjau savo maža darbo dalele prie jų sėkmingo pasirodymo prisidėti.

Šaulė

Toronto Putvio kp. šaulės. Iš k.: E. Jankutė, M. Valiulienė ir K. Butienė. Vidury "Moters" žurnalo redaktorė Iz. Matusevičiūtė.

Suvalkų Kalvarijos šaulių 2-oji kp. šaudymo pratimuose 1926 m.

* * *

Šių metų rugpjūčio 3 d. Toronto Putvio šaulių kuopos pirmininkas šaulys Juozas Jankaitis ir Sesė Jankaitienė susilaukė šeimos padidėjimo — gražios dukrelės, sesutės mažajam 3 metų sūneliui Giedriui.

Šia proga Brolį ir Sesę Jankaičius nuoširdžiai sveikina ir drauge su jais džiaugiasi

TORONTO PUTVIO ŠAULIŲ KUOPOS VALDYBOS NARIAI, IR KUOPOS ŠAULIAI IR ŠAULĖS

Jauniausias Vienetas

1958 gruodžio 21 d. Detroite susikūrusi Šaulių Kuopa yra jauniausias Šaulių vienetas tremtyje. Kuopa per trumpą gyvavimo laikotarpį spėjo užmegsti ryšius su kitomis organizacijomis, gražiai užsirekomenduoti visuomenėj ir pasireikšti. Sušaukė steigiamąjį ir keletą kitų susirinkimų. Suruošė Šaulių Sąjungos Įkūrėjo 30 metų mirties sukakties minėjimą ir birželio 21 d. Jonines, kuriose programą **išpildė Chicagos Šaulių Teatro** vaidintojų grupė. Į Jonines iš Chicagos atvyko Centro V-bos narys Vl. Išganaitis ir p. Petrauskai, gen. J. Černius ir Ponia iš Flinto ir daug kitų svečių. Joninės praėjo gražia, giedria nuotaika. Pagerbti visi atsilankę Jonai, o veikliam kuopos pirmininkui Jonui Petrulioniui, šaulių vardu įteikta dovana — gražus lietuviškas albumas.

Žuvusiems už Lietuvos Laisvę paminklui statyti kuopa yra surinkusi virš 80 dol. ir Tremties Trimitui paaukojusi 26 dol. Kuopa yra numačiusi artimiausioje ateityje suruošti išvyką į gamtą ir keturiasdešimtmečio minėjimą, o vėliau ir vakarą. Tenka tik palinkėti sekmingo darbo ir toliau.

K.

Moterų šaulių Veikla Toronte

Toronto "Putvio" šaulių kuopos įsteigėja ir pirmoji jos pirmininkė buvo šaulė Eugenija Klupšienė. Ši švelni, kukli asmenybė, tiek daug darbo ir širdies įdėjusi šiam kilniam ir garbingam darbui, šaulių vieneto steigimui ir dabar dar gyvendama Amerikos kontinente šviečia mums visiems gražiu ir sektinu pavyzdžiu. Palaiko korespondencinį ryšį su kaikuriais būrio šauliais ir šio straipsnelio rašytoja, nuolat dvasiniai stiprindama šauliškame darbe, pasidalindama įspūdžiais bendrais laimėjimais.

Gražu būdavo žiūrėti, kaip ji įsisodinusi į vežimėlį savo anūkėlį važinėdavo Toronto miesto gatvėmis, gana didelius atstumus, pėsčiomis atlikinėdama įvairius šauliškus reikalus. Miela buvo matyti, kaip džiaugdavosi gavusi naują kuopai narį. Malonu buvo visada asmeniškai ar telefonu pasikalbėti, nes jausdavai kad kalba ta, kuri visa savo siela kilniam šauliškam darbui atsidavusi, kuri dirba ne dėl garbės, ne ko prašoma, verčiama, bet iš meilės, pasiaukojimo šuliškai idėjai. Jos pagelbininkė buvo taip pat daug šauliams nusipelniusi sesė Elzė Jankutė. Abi kartu eidavo į Bendruomenės Valdybos posėdžius, pas Savanorius Kūrėjus, visur įtikinėdamos, kad reikia atgaivinti šaulius, reikia skleisti Putvio idėjas tremtyje. Daug buvo pritariančių, bet netrūko ir priešingai nusistačiusių. Sesė Klupšienė laužė pirmuosius ledus ir savo moteriškų švelnumu, organizacinio darbo patyrimu nugalėjo visas kliūtis ir užsipelnė visų meilės ir pagarbos už ką mes ją Toronto šaulės visuomet mylėsime ir gerbsime.

Jos darbe talkininkavo šaulės: E. Jankutė, J. Jakubauskienė, M. Valiulienė, Kalendrienė, Kaunienė, K. Butienė.

Dabar Putvio šaulių kuopa turi arti šimto narių jų tarpe 13 moterų.

šaulė

*

Sofija Stašaitienė — veikli Brocktono Martyno Jankaus būrio šaulė yra išrinkta Brocktono Bendruomenės Apylinkės pirmininke. "Šaulė Tremtyje" linki geriausios sekmės sesei lietuviškame ir šauliškame darbe!

AUKOS TREMTIES TRIMITUI

TREMTIES TRIMITO jubilėjiniam numeriui aukojo šie LŠST vienetai, šauliai ir šaulių rėmėjai:

PER ČIKAGOS DLK VYTAUTO DIDŽIOJO ŠAULIŲ KUOPĄ:

$130.00

Čikagos DLK Vytauto Didžiojo Šaulių Kuopa.

Viso $130.00

PER BROCKTONO MARTYNO JANKAUS ŠAULIŲ BŪRĮ:

$25.00

Brocktono Martyno Jankaus Šaulių Būrys.

Po $10.00

S. J. Stašaičiai ir A. S. V. Mantautai.

$5.00

Vl. Jakimavičius.

Po $3.00

K. Keblinskienė ir R. Žukaitė.

$1.00

E. Lileika.

Viso $57.00

PER ŠAULĮ X, PRAŠIUSĮ JO PAVARDĖS NESKELBTI:

$37.00

Šaulys X.

$10.00

Justas Lieponis.

$3.00

Jonas Karvelis.

Po $2.00

Vladas Žilėnas ir (vardas nepažymėtas) Žvynys.

$1.00

Stasys Budas.

Viso $55.00

PER MONTREALIO KARALIAUS MINDAUGO ŠAULIŲ KUOPĄ

$5.00

St. Barauskas.

$3.00

S. Vyšniauskas.

Po $2.00

J. Petrauskas, P. Peleckas, B. Bagdžiūnas, B. Kirstukas.

Po $1.00

J. Araminas, J. Jurgutis, J. Šiaučiulis, A. Žiukas, K. Kiaušas, A. Matulis, S. Kęsgaila, A. Kalvaitis, P. Kličius, P. Ražanas (vardas nepažymėtas), Zavadskas, P. Paukštaitis, J.

SVEIKINIMAS ČIKAGOS DLK VYTAUTO KUOPAI

Antrąjį Tremtyje ir pirmąjį Jungtinėse Amerikos Valstybėse šaulių vienetą — ČIKAGOS DLK VYTAUTO DIDŽIOJO KUOPĄ nuoširdžiai sveikiname garbingos penkerių metų sukakties proga, Kuopos Vadovybei, Nariams ir Rėmėjams linkėdami ir toliau tvirtai ir nesvyruojant žengti šauliškų idealų keliu.

LŠST CV PIRMININKAS IR VALDYBOS NARIAI

NIAGAROS PUSIASALIS, Canada

1959 m.. gegužės 4 dieną Niagaros pusiasalio ramovėnai, po skyriaus valdybos rinkimų, svarstė veiklos darbus kas būtiniausia reiktų nuveikt šiais metais. Siūlymas buvo vienas, kuris patiko visiems, tai pagyvinti šaudymo meną, kuris kiekvienam ramovės nariui ir ne nariui buvo yra ir bus svarbus. Todėl kilo vispusiškas pritarimas sudaryti sportinio šaudymo lavinimosi planą, netik skyriaus narių tarpe, bet kviesti visus kas tik domisi šaudymo sportu, ruošti visą eilę pratimų pradedant nuo pagrindinių: gulom nuo rankos, klupsčiom ir stačiom. Rezultatai jau yra geri, Niagaros pusiasalio ramovėnai liepos 11 dieną atliks net trečią paruošiamą šaudymą iš padėties stačiom.

Šaudymo sportui pagyvinti nutarta suruošti š.m. liepos 25 dieną p. V. Bieliūno ūkyje, R. R. 1. Welland, Ontario, šeimyninę gegužinę su sportiniu šaudymu ir kitokiu sportu, kaip futbolo rungtinėmis, lauko tenisu ir t.t. Į šias rungtynes yra kviečiami dalyvauti Rochesterio ramovės skyrius, Toronto šaulių Vl. Putvio kuopa, Hamiltono, St. Catharines ir Wellando Medžiotojų ir Meškeriotojų klubai.

Šaudymo sąlygos siūlomos tokios: Kanadiškas taikinys 10 žiedų, atstumas 25 jardai, šautuvai 22 kalibro, ne optiniai ir ne atuomatiniai apie 7 svarų svorio. Grupinio šaudymo sąlygos: šeši šauliai iš atstovaujamo dalinio, bet tik nariai. Šaudoma 9 šūvius, po tris iš kiekvienos padėties: trys gulom nuo rankos trys klupsčiom ir trys stačiom. Šaudoma atvirame lauke. Laikas 15 minučių Šaudymą galima koreguoti žiūronų pagelba 1 ir 2 vietas laimėjusiom ekipom bus išduoti specialūs pažymėjimai. Grupės prašomos turėti po vieną teisėją šaudymui pravesti.

Be to, įvyks ir individualinio šaudymo rungtynės, kuriose gali dalyvauti visi, sąlygos tos pačios tik paleidžiama po 5 šūvius iš padėties stačiom. Trys pirmieji geriausiai sušaudę bus premijuojami. Šaudymo pradžia nuo 2 iki 5 val. vakaro. Šokiai nuo penktos iki 11:30 nakties. Išbandymas šautuvų nuo 12 - 2 val. p.p.

Visi Niagaros pusiasalio ir apylinkės tautiečiai, maloniai kviečiami dalyvauti ir tuo paremti ramovėnų organizacijos kilnų darbą.

LVS "Ramovė" Skyriaus Valdyba.

Niagaros Pusiasalio ramovėnai šaudo antrą pratimą — klupsčiom nuo atramos.

Foto K. Skrebutėno

Dalmotas, A. Vitkauskas, P. Minialga, K. Žižiūnas, V. Piečaitis, J. Jurėnas, P. Vileniškis, A. Morkūnas, J. Kardelis, D. Jurkus, P. Rudinskas ir (vardas ir pavardė nepažymėta).

Viso $40.00

PER WISCONSINO DLK KĘSTUČIO ŠAULIŲ KUOPĄ:

Po $2.00

M. Tamulėnas, J. Giedrikas, P. Petrušaitis, V. Vilcinas, E. Šilingas, K. Ganienė, Br. Keturakis.

Po $1.00

V. Kažemėkaitis, E. Kleinotienė, P. Kleinotas, B. Juška, J. Puciulis, J. Navickas, V. Skirmuntas, J. Umbrazas, J. Šinšinas, J. Alekna, A. Pivoriūnas, A. Mikus, J. Virbickas, J. Tilton, L. Mickevičius, V. Bulkaitis, Pranas (pav. nepažymėta) ir St. Dumbra.

Viso $32.00

PER DETROITO ŠAULIŲ KUOPĄ:

$25.00

Detroito Šaulių Kuopa.

$1.00

Kostas Juška.

Viso $26.00

PER TORONTO PUTVIO ŠAULIŲ KUOPĄ:

Po $2.00

Gustavas Kapteinis, J. Naujokas, V. Bačėnas.

Po $1.00

J. Genys, J. Smailys, M. Jarošiūnas, V. J. Rušas, M. Valiūnienė ir (pavardė neišskaitoma).

40c.

(pavardė neišskaitoma).

Viso $12.40

VISO AUKŲ JUBILĖJINIAM NUMERIUI $352.40

TREMTIES TRIMITAS nuoširdžiai dėkoja visiems savo auka prisidėjusiems prie jubilėjinio numerio išleidimo.

TREMTIES TRIMITAS taip pat reiškia gilią padėką visiems, bet kuriuo būdu padėjusiems paruošti šį numerį, ypač buv. LŠS Vadui plk. Pranui Saladžiui už "Šaulių Sąjungos Istorijos" paskolinimą, LŠST CV Jaunimo Sk. Vadovui j. Vladui Išganaičiui už nuotraukas ir kt. paramą, ir šauliams Stasei ir Ernestui Šmitams iš Bostono ir šaulei M. Preikšaitienei iš Toronto už nuotraukas.

PASTABA: Pereitame numeryje, aukotojų iš Toronto sąraše buvo praleista šaulio Romualdo BENOTO pavardė, paaukojusio $1.00. Šaulio R. Benoto atsiprašome.

IŠ CLEVELANDO RAMOVĖNŲ VEIKLOS

Ramovėnų ir birutininkių valdybų bendrame posėdyje buvo pasisakyta, kad yra atvejų, kur ramovėnai ir birutininkės bendrai veikdami gali pasiekti geresnių vaisių. Iš bendros veiklos pažymėtini šie įvykiai:

Bendras pobūvis

Š.m. gegužės 9 d. Čiurlionio Ansamblio namuose ramovėnai ir birutininkės surengė bendrą pobūvį. Ramovėnų pirm. F. Eidimtas, atidaręs pobūvį, pasveikino atsilankiusius ir kvietė visus geroj nuotaikoj praleisti laiką bei pasivaišinti valgiais, kuriuos pagamino birutininkės. Pobuvį pravesti pakvietė ramovėną Vytautą Raulinaitį.

Pobūvio metu buvo prisiminta ir pagerbta Motina. Ponių Sofijos Smetonienės ir Auginienės asmenyse buvo pagerbtos sen. ir jaun. motinos ir joms įteiktos gėlių puokštės. Meninę dalį išpildė sol. Vyt. Bakūnas, N. Braziulienė, Korskienė ir Satasaitė.

Pobūvis praėjo labai jaukioj nuotaikoj.

Mirusių kapų lankymas.

Clevelando ramovėnai nuo įkūrimo skyriaus įsivedė tradiciją - Vainikų Dieną atlankyti kapines ir mirusiųjų ramovėnų kapus, prisiminti juos maldoje ir padėti gėlių.

Š.m. gegužės 30 d. — Vainikų Dieną, ramovėnų ir birutininkių buvo užprašytos ir kun. Ivanausko atnašautos Šv. Mišios už mirusius ramovėnus ir birutininkes. Pamaldose dalyvavo ir Clevelando Lietuvių Veteranų sąjunga. Kun. Ivanauskas pamokslo metu priminė tą gražią tradiciją — prisiminimą mirusiųjų. Buvo primintos mirusiųjų pavardės ir kviesta pasimelsti už juos.

12 val. ramovėnų vald. pirm. F. Eidimtas, nar. E. Karnėnas, L. Leknickas, K. Tallat-Kelpša, birutininkės: Pr. Bliumentalienė, Kubiliūnienė, A. Leknickienė su būriu ramovėnų ir birutininkių nuvyko į Kalvarijos kapines kur aplankė mirusių kapus, padėjo gėlių puokštes, įsmeigė prie kapų Amerikos ir Lietuvos tautines vėliavėles ir pasimeldė. Buvo aplankyti kapai: gen. V. Nagio-Nagevičiaus, plk. P. Jurgaičio, mjr. Bartkūno, kpt. K. Karoso, kpt. Nasvyčio, jūrų ltn. Juodžio ir plk. Eironto. Aplankytas ir prezidento Antano Smetonos mauzolėjus, kur padėtas gelių vainikas su tautiniais kaspinais ir įrašais.

Jubiliatų prisiminimas

Clevelandiečiai turėjo dideles iškilmes prisiminti jubiliatus. Š m. gegužės 17 d. buvo paminėtas Šv. Panelės Marijos Nepaliaujamos Pagalbos liet. parapijos klebono kun. Juozapo Angelaičio 25 metų kunigystės jubiliėjus. 31 d. gegužės buvo paminėtas Šv. Jurgio liet. parapijos klebono kun. Vincento Vilkutaičio 75 metų amžiaus, 50 metų kunigystės ir 40 metų klebonavimo jubilėjus. Ramovėnai dalyvavo minėjimuose ir sveikino jubiliatus primindami Jų nuopelnus kaip sielų ganyme taip ir lietuvių kultūriniame darbe bei lietuvybės palaikyme.

Pagerbtos Birutininkės

Š.m. gegužės 24 birutininkės ponių Nagienės ir Natkevičienės puikiai įrengtoj viloj "Rūta", prie Pymatuning ežero, surengė pobūvį, pagerbti savo garbės narę Sofiją Smetonienė, jos vardinių proga. Buvo pakviesti ir ramovėnai. Suvažiavo gražus būrys birutininkių ir ramovėnų. Gražioje gamtoje ir puikioje nuotaikoje buvo pradėtas pobūvis. Bet tuoj buvo gauta žinia, kad ponia S. Smetonienė susirgo ir į jos garbei surengtą pobūvį atvykti negalės. Susirinkusieji pareiškė ddelį apgailestavimą ir raštu, su visų dalyvavusių parašais pasiuntė jai sveikinimą. Pirm. Nagienė savo tartam žody iškėlė p. Smetonienės nuveiktus darbus ir palinkėjo jai ilgiausių metų, kuriuos dalyvavusieji sugiedojo.

Romovėnų vardu tarė žodį ramovėnų pirm. F. Eidimtas sveikindamas kaip varduvninkę taip ir birutininkes už tęsimą mūsų gražių lietuviškų tradicijų — vardinių minėjimo.

Pobūvis praėjo puikioj nuotaikoj ir visi išsivažinėjo su geriausiais įspudžiais, dėkingi birutninkėms už sudarytą malonią staigmeną — atviroj ir gražioj gamtoj praleisti sekmadienio popietę ir vakarą.

Kario žurnalui paremti gegužinė

Š.m. birželio 7 d. pp. Niaurų ūkyje, ramovėnai ir birutininkės surengė KARIO žurnalui paremti gegužinę. Oras pasitaikė karališkas — saulėtas ir šiltas. Deja publikos atsilankė neperdaugiausiai. Mat tą dieną pasitaikė įvairių kitų parengimų, visai nenumatytų ramovėnams, kurie nutraukė dalyvių skaičių. Bet atsilankiusieji į gegužinę buvo labai patenkinti. Jaunučiai turėjo progos pasportuoti ir rungtynėse laimėti net dovanas. Sporto žaidynėms vadovavo V. Jokubaitis, kuris puikiai sugebėjo jaunimą gerai nuteikti ir sudarė progą linksmai praleisti laiką atvirame ore ir linksmoj nuotaikoj.

Pobūvio vad. pakviestas Auginas daug įnešė jumoro ir visus gegužinės dalyvius laikė geroj nuotaikoj. Kario metines prenumeratas loterijoje laimėjo; Duleba, Čepukaitienė, J. Kazėnas, Margevičius, Lelys ir Eidimtas. Eidimtas ir Margevičius laimėtas prenumeratas pavedė Kario Administracijai išrašyti Karį Vokietijoje likusiems liet. kariams.

Valdyba su pirm. F. Eidimtu ir nariais: A. Spirikaičiu, E. Karnėnu, K. Morkūnu, L. Lekničku ir kit. ir birutininkės: Kubiliūnienė, Morkūnienė, Auginienė ir kt. dirbo triūsė, pagamindamos skanių užkandžių ir gaivinančių gėrimų. Visų nuotaika buvo puiki. Kaip jau teko patirti, kad liks arti $200.00 gryno pelno, kuris bus perduotas Kariui.

Iš augščiau paduotų žinučių matyti, kad Clevelando ramovėnai ir birutininkės veikia kaip sutartinai, taip ir pavieniai. Be to ramovėnai ir birutininkės yra įsitraukę ir į kitą visuomeninę bei kultūrinę veiklą ir neša jos nemažą naštą.

L. Žvirkalnis

SENOJI GVARDIJA MIRŠTA, BET NEPASIDUODA

Š. m. liepos 12 d. 4 val. p.p., nuo širdies smūgio, vietos ligoninėje mirė Lietuvos Kariuomenės Kūrėjas-Savanoris kapitonas Juozas Navikėnas. Jis buvo gimęs 1900 m. liepos 26 d. Prienų mieste, tad mirė nepilnų 59 metų. Į Lietuvos kariuomenę buvo įstojęs savanoriu 1919 m. kovo 7 d. Artilerijos pulkan.

1920 m. baigė Lietuvos Karo Mokyklos III-ą laidą ir buvo paskirtas į 1 p. D. L. K. Gedimino pulką, vėliau tarnavo Lietuvos Šaulių Sąjungoje, o karo tarnybą baigė Artilerijos p.

Maskoliams okupavus Lietuvą, išėjo atsargon. II Pasaulinio karo pabaigoje, nebenorėdamas pakartotinai gyventi maskolių okupacijoje, velionis 1944 m., su savo šeima, pasitraukė į vakarus ir gyveno Wiesbadeno ir Kasselio stovyklose. 1948 m. atvyko į Kanadą ir apsigyveno Montrealio mieste. Nuo atvykimo dienos iki savo mirties dirbo "Asbestos Atlas" įmonėje.

Velionis buvo tauri, kukli ir švelni asmenybė. Lietuvybės išlaikymo klausimu buvo bekompromisiniai kietas ir jokiai asimiliacijai neįkandamas. Tokioje pat dvasioje auklėjo ir savo vaikučius, Algį, Rimą ir dukrelę Genutę. Matydamas, kad laikas bėga, o senatvė artėja, bet gerai žinodamas, kad tautos laisvė perkama tik krauju, nutarė savo vyresnįjį sūnų Algį tinkamai paruošti, kad jis kaip ir jo tėvas būtų, prisikėlusios nepriklausomam gyvenimui, jo taip mylimos Lietuvos gynėjas-karys, todėl pasiuntė jį į Kanados karo Aviacijos Mokyklą. Algis tą mokyklą sėkmingai baigė ir buvo pasiųstas leitenan-

to laipsniu į Kanados sprausminių lėktuvų dalinį Europon, kur 1955 m. vasario 19 d. ties Zveibriukenu (Vokietijoje) žuvo lėktuvo katastrofoje.

Šis baisus likimo smūgis taip skaudžiai paveikė velionį, kad buvo pagrindinė priežastis jo širdies negalavimo. Gyvendamas Montrealyje, visą savo liuoslaikį jis atiduodavo lietuviškiems reikalams: Kanados Lietuvių Bendruomenės sukūrimo darbams Montrealy ir veikė kitose lietuviškose organizacijose. Ėjo, dirbo, aukojosi, kur tik reikėjo, kur tik lietuviški reikalai šaukėsi talkon. Jo pastangomis, 1949 m. buvo įsteigtas L. K. Kūrėjų-Savanorių Sąjungos Montrealio Skyrius ir to skyriaus atkūrimo nuopelnai priklauso velioniui Juozui.

1919 m. įstodamas Lietuvos kariuomenėn jis prisiekė Visagaliui, kad sąžiningai tarnaus savo tautai ir tai priesaikai buvo ištikimas iki savo mirties.

Liepos 16 d., 10 val. velionies karstas buvo atgabentas į Montrealio lietuvių Aušros Vartų parapijos bažnyčią, kur už velionį buvo atlaikytos gedulingos pamaldos. Mišias laikė prie didžiojo aukuro, velionies brolio sūnus kun. Jurgis Navikevičius, o prie šoninių aukurų — parapijos klebonas tėvas J. Borevičius ir kun. S. Kulbis. Nors buvo ir darbo diena, ketviratdienis, bet bažnyčia buvo pilna žmonių, atėjusių atiduoti paskutinę pagarbą tauriam lietuviui-patriotui ir palydėti jį į amžinojo poilsio vietą. Pamaldų metu prie velionies karsto nešė garbės sargybą jo kovos draugai, Lietuvos kariuomenės kūrėjai-savanoriai, pasikeisdami su Tautinės Sąjungos Montrealio Skyriaus nariais, kuriems jisai taipgi priklausė. Pamaldų metu giedojo Lietuvos Operos solistė p. E. Kardelienė. Gėlių ir vainikų išvardinti nebeįmanoma, nes jų buvo begalybė. Prie kapo atsisveikinimo žodį, po "Angelas Dievo", tarė parapijos klebonas, tėv. J. Borevičius. Bažnyčioje pamaldose dalyvavo taipgi ir Montrealio šv. Kazimiero parapijos klebonas kun. J. Bobinas. Visi keturi kunigai palydėjo ir į kapus.

Kapuose atsisveikinimo žodį tarė nuo savanorių-kūrėjų, nuo Tautinės Sąjungos Montrealio Skyriaus S. Kesgaila, nuo Montrealio Liet. Bendruomenės (įgaliotas), nuo Nepriklausomos Lietuvos redakcijos, bei savo šeimos, J. Kardelis, nuo draugų—Gražys.

Kalbėjusių žodžiuose skambėjo didelis apgailestavimas dėl perankstyvo iškeliavimo amžinybėn ir didelė širdgėla, kad senas Lietuvos karys negali savo kaulų priglausti po lietuviška velėna, po šventa lietuviška žemele, kurią velionis taip begaliniai mylėjo.

Velionies likusiai šeimai, p. p. Elenai Navikėnienei, sūnui Rimui ir dukrelei Genutei Kudžmienei pareiškta nuoširdžiausia užuojauta. Po laidotuvių, einant lietuvišku papročiu, visi laidotuvių dalyviai buvo parapijos salėje pavaišinti.

L. Balzaras.

A. A. ZINAIDA URBONIENĖ

Švedijoje — Stockholmo mieste, šių metų sausio 2 d., po ilgos ir sunkios ligos, mirė Zinaida Urbonienė. Švedijoje ji išgyveno apie 12 metų. Paskutinius 2 metus sirgo, pradžioje lengviau, toliau vis sunkiau liga įsigalėjo. Jos vyras, "Kario" skaitytojams gerai žinomas plk. O. Urbonas, dėjo visas pastangas švedų daktarų specialistų padedamas, kad velionės gyvybę išgelbėtų, bet liga buvo sunki ir jai skirta valanda atėjo. Tenka su dėkingumu pastebėti kad švedų daktarai su dideliu rūpestingumu stengėsi jos kančias palengvinti, darė ką galėjo ir užjautė mūsų laikraščio bendradarbį šioje sunkioje nelaimėje.

Savo gyvenime a. a. Zinaida Urbonienė, turėjo daug sunkių ir karčių valandų, išgyveno didelių gyvenimo audrų. Tačiau ji visuomet buvo kilni, jautri artimui nelaimėje ir drąsi. Ji gimė Petrapilyje, tėvai mirė anksti, jai dar mažai esant; liko našlaitė, tačiau tęsė mokslą gimnazijoje ir sekmingai ją baigė 1913 m. Tais metais ji susipažino su savo būsimu vyru, kuris tada mokėsi Petrapilyje artilerijos karo mokykloje. Abudu pamilo vieną kitą, sutarė ir vestis, bet 1914 m. kilo Didysis karas.

Vedybas teko atidėti Jis, kaip karininkas, gavo paskyrimą ir išvyko į frontą, o ji liko Petrapilyje ir ėjo dirbti į karo ligoninę, kaip gailestinga sesuo. 1915 m. į šią karo ligoninę pateko vienas smarkiai sužeistas art. karininkas, baterijos vadas. Jisai tarnavo toje par art. brigadoje, kurioje buvo ir kar. O. Urbonas. P. Zinaida rūpestingai jį slaugė kol jis pagijo. Išsikalbėjo su juo ir pareiškė norą būti drauge karo lauke. Šiam baterijos vadui pagijus ir vykstant į savo dalį, išvyko ir ji kartu.

Ji nusikirpo plaukus, įsigijo atatinkamus rūbus, persirengė berniuku ir taip išvyko. Tai buvo 1915 m. rudenį. Nuvykusi prašėsi priimama tarnybon į kar. Urbono bateriją, jis gi griežtai atsisakė ją priimti ir ragino grįžti atgal į ligoninę. Tuomet Zinaida nuėjo pas kaimyninį baterijos vadą, kurį ji globojo ligoninėje ir ten buvo priimta baterijos "telefonininku".

Ilgą laiką nieks neatpažino kad ji mergaitė. Žinojo apie tai tik bate-

Zinaida Urbonienė 1916 m. fronte

rijos vadas. Šiose pareigose ji išbuvo beveik metus laiko. Art. brigada buvo fronte prie Naručio ežero. Vyko aršios kovos, artilerijos ugnis buvo dažnai labai stipri, bet ji buvo kantri ir drąsi.

1916 m. geg. mėn. vykdant puolimą, Zinaida buvo baterijos sekykloje su telefono aparatu. Vokiečai pastebėję judėjimą, nukreipė ugnį į sekyklą. Paisiėpti nebuvo kur visi sugulė. Sunkus art. sviedinys krito prie kelmo už kurio ji gulėjo, bet nesprogo. Kai kautynėms pasibaigus, apie tai sužinojo kar. Urbonas, pareikalavo iš jos tuojau išvažiuoti. Buvo daug ašarų, bet visgi ji išvyko ir apsigyveno prie Maskvos pas pažįstamus, nes tėvų ir artimų giminių neturėjo.

1916 m. vasarą gavęs atostogų, tenais nuvyko kar. Urbonas ir ją vedė. Ištekėjusi ji jau nėjo į rikiuotę, kaip telefonininkė bet grįžo prie savo pirmykščio darbo. 1917 m. tarnavo kaip gailestingoji sesuo fronte, karo lauko ligoninėje, kurios viršininku buvo daktaras J. Brundza, plk. Urbono draugas iš gimnazijos laikų Mariampolėje. Šiose pareigose ji išbuvo iki armijos demobilizacijos. Demobilizavus armiją, apsigyveno Maskvoje, susirišo su lietuvių komitetu ir ruošėsi išvykti į Lietuvą.

Tuo laiku, 1918 m. pradžioje, bolševikai pradėjo suėminėti karininkus, teko ir Urbonui paskuboms išvykti. Į Lietuvą važiuoti buvo peranksti, vokiečiai dar neleido, todėl jis pasirinko važiuoti į pietus prie Dono. Pakelėje bolševikai atpažįsta, kad Urbonas yra karininkas, suima jį ir

Kaina
2 u c

SKAITYTOJŲ SKELBIMAI

Vienos skiltie skelbimas iš 5 eilučių ar mažiau: vienkartinis — 1 dol., penkis kartus — 3 dol., dešimtį kartų — 5 dol. 10 eilučių ar mažiau (bet daugiau kaip 5) dvigubai ir t. t.

1. Kas turi paskolinti ar parduoti Lietuvos karinius žemėlapius 100.000 ir 25.000 mastelio, rašykite KARIUI.

2. Jieškomas paskolinti ar pirkti Homero Iliados lietuviškas vertimas, išleistas Nepriklausomoj Lietuvoj. Rašykite KARIUI.

3. Lietuvoje leisto Pašto Pasaulio 1936 m. numeriai prašomi paskolinti per KARĮ.

Lietuviška vasarvietė

DRUSKONIE HALL

ANDES, N. Y., Delaware County, Route 28

Catskill kalnų viduryje, 2,300 pėdų augštyje ši erdvi, 50 akrų ploto, ir didelio gamtos grožio vieta, turi viską kas vasarotojui gali būti įdomu. Tyras kalnų oras — tikra sveikata. Čia yra ne tik kur poilsiauti, bet ir žuvauti, medžioti ir keliauti. Kambariai yra erdvūs, šeimoms ir pavieniams, kainos prieinamos, virtuvė gi, augšto lygio.

Savininkai: S. ir E. Kraunaičiai

Vasarvietė pasiekiama iš New Yorko:

Autobusu — Pinehill Kingston Line iš Port Authority Bus Terminal, 41st St. and 8 Ave. NYC (Tel. LO 4-8484)

Automobiliu — per Kingston, N. Y., — N. Y. State Thruway, ties Exit 19 važiuoti Route 28 į Andes, N. Y. (klausti Druskonie Hall, anksčiau Dowie Estate).

Užsakymus siųsti raštu arba telefonu:
Druskonie Hall, Andes, N. Y., Tel.: 2781

nugabena į Voronežo kalėjimą. Zinaida liko viena su mažu kūdikiu ant rankų, apie savo vyrą ilgai negaudama jokios žinios.

1918 m. rudenį Voronežui grėsė gen. Denkino baltųjų užėmimas. Kaliniai pėsčiomis buvo varomi į Tambovą. Pakelėje vorą užpuolė prasiveržę kazokai ir kalinius išlaisvino. Išlaisvintų tarpe buvo ir kar. O. Urbonas. Laike puolimo buvo sunkiai sužeistas kazokų baterijos vadas, taigi jo pareigos buvo pasiūlytos kar. O. Urbonui, kuris sutiko.

Betarnaudamas Denikino armijoje, susirado savo šeimą. Velionė ir vėl dirbo kaip gailestingoji sesuo vienoje karo lauko ligoninėje ir augino savo mažametį sūnelį.

1920 m. jie atvyko į Konstantinopolį iš kur pagaliau parvyko į Lietuvą, kurioje gavo atsidusti po tiek sunkių išgyvenimų. "Tai buvo mano laimingiausias gyvenimo laikotarpis" — sakydavo vėliaus velionė. "Jisai praėjo greitai ir lyg nepastebimai; bet norėčiau mirti Lietuvoje."

Užėjo II-sis Pasaulinis karas ir vėl kentėjimai ir bastymasis. 1944 m. vokiečiai suima jos vyrą ir pasodina į kacetą, netrukus paima ir sūnų, kurį išveža darbams į Vokietiją. Su dideliu vargu ir apsukrumu ji gauna leidimą vykti į Vokietiją, kad surastų vyrą ir sūnų. Suradusi vyrą 1945 m. persikėlė į Švediją. Pramoko švedų kalbos ir ten dirbo įstaigoje. Ji buvo labai rūpestinga ir darbšti savo šeimoje, jautri artimui nelaimėje, mylėjo Lietuvą ir labai troško į ją sugrįžti. Lai būna jai lengva svetima žemelė. Ilsėkis ramybėje, nes gyvendama neturėjai laiko poilsiui.

Kazys Ališauskas.

GERB. "KARIO" REDAKTORIAU,

Visada mūsų karininkijai buvo prikišama, kad ji buvo ir dauguma tebėra diktatūros garbintojai. Tas priekaištas ypač man nemalonus, nes aš jau iš tėvų paveldėjau liberalines pažiūras ir pagarbą demokratiniams principams. Aš jau senai pastebėjau, kad "Karys" atvirai reiškia savo simpatijas buvusiai "tautinei" santvarkai ir pagaliau paskutiniam 6 Nr. pradėjo cituoti iš rūmų dainiaus A. Merkelio surinktų A. Smetonos minčių rinkinio "Pasakyta - parašyta". Ypač ketvirta citata aiškiai parodo, kad jis pasitikėjo tik savo karine pajėga ir nerado reikalo ieškoti draugų ir tvirtina, kad jo diktatūra atitinka tautos dvasią. Štai kokias "pranašiškas" citatas "Karys" mums pateikia!

Tamstai, p. Redaktoriau, reikėtų pagalvoti, ar turi teisę šiam laikraščiui naudoti "Kario" vardą, nes lietuvių karių tarpe yra ir netautininkų.

Tikiuosi, kad mano ir kitų panašiai galvojančių nusistatymas "Kario" nebus ignoruojamas.

B. Juškys,
Rahway, N. J.

Tenka prisipažinti, kad KARIO" Redakcijai (kurioje dirba įvairių pažiūrų žmonės) dar nebuvo kilusi mintis keisti žurnalo pavadinimą todėl, kad kai kuriems mūsų skaitytojams, jų tarpe ir gerb. B. Juškiui, nepatinka buvęs pirmas ir paskutinis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona.

Red.

AUKOJO KARIUI:

1.	LVS "Ramovė" Cleveland Sk.	$193.24
2.	Žiūrys P. J., Ohio	10.00
3.	Černius Jonas, Mich.	5.00
4.	Valaitis J., Ill.	4.00
5.	Vilėniškis Augustinas, N. Y.	4.00
6.	Virpša Stasys, Ill.	3.00
7.	Abraitis Jonas, Ill.	2.00
8.	Lt. Alksninis Algirdas, D.C.	2.00
9.	Girčys Balys, Ill.	2.00
10.	Kraunaitis Edvardas, N. Y.	2.00
11.	Petrušaitis Petras, Wis.	2.00
12.	Šimaitis Eugenijus, Ill.	2.00
13.	Tervydis V., Ill.	2.00
14.	Babickas P., Mass.	1.00
15.	Dirmantas St., Ill.	1.00
16.	Kuras Povilas, Conn.	1.00
17.	Velička Justinas, Australija	1.00

KARYS nuoširdžiai dėkoja aukotojams!

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

KARIO LEIDINIAI

gaunami pas KARIO platintojus:

H. Sienkievičiaus KRYŽIUOČIAI,
istorinis romanas
I tomas
$3.50
II tomas
$3.50
III tomas
$3.50

KARIO skaitytojai, užsisakydami tiesiai iš KARIO, visus tris tomus gauna tik už $8.00.

Laisvoji Lietuva

Prenumerata:

Metams	— —	**$4.50**
Pusei metų	— —	**$2.50**
Atsk. Nr.	—	**10 centų**

Adresas:
911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION

SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St. **Chicago 29, Ill.**

DIRVA ★★★ THE FIELD

Dukart savaitinis, leidžiamas Vilties D-jos. Išeina Clevelande pirmad. ir ketvirtadieniais. Redaktorius: Balys Gaidžiūnas.

PRENUMERATA: metams $8.00. Atsk. Nr. kaina 10¢.

Adresas:
6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	**$6.00**
Brooklyne	**6.50**
Užsienyje	**6.50**

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.